תלמוד בבלי · אחרונים · אור הישר · סדר נשים

אור הישר על קידושין

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר על קידושין

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-על-קידושין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 7
דף ג. 8
דף ג: 9
דף ד. 10
דף ד: 11
דף ה. 11
דף ה: 12
דף ו. 13
דף ו: 13
דף ז. 14
דף ז: 14
דף ח. 15
דף ח: 16
דף ט. 17
דף ט: 18
דף י. 19
דף י: 19
דף יא. 20
דף יא: 20
דף יב. 21
דף יב: 21
דף יג. 22
דף יג: 23
דף יד. 24
דף יד: 24
דף טו. 24
דף טו: 25
דף טז. 25
דף טז: 26
דף יז. 27
דף יז: 27
דף יח. 28
דף יח: 30
דף יט. 30
דף יט: 31
דף כ. 31
דף כ: 32
דף כא. 32
דף כא: 32
דף כב. 33
דף כב: 34
דף כג. 35
דף כג: 36
דף כד. 37
דף כד: 37
דף כה. 37
דף כה: 38
דף כו. 38
דף כו: 39
דף כז. 40
דף כז: 41
דף כח. 41
דף כח: 42
דף כט. 42
דף כט: 43
דף ל. 44
דף ל: 45
דף לא. 46
דף לא: 46
דף לב. 47
דף לב: 47

דף לג. 48
דף לג: 48
דף לד. 49
דף לד: 49
דף לה. 50
דף לה: 50
דף לו. 51
דף לו: 51
דף לז. 51
דף לז: 52
דף לח. 52
דף לח: 53
דף לט. 54
דף לט: 55
דף מ. 55
דף מ: 55
דף מא. 56
דף מא: 56
דף מב. 57
דף מב: 58
דף מג. 59
דף מג: 60
דף מד. 61
דף מד: 61
דף מה. 62
דף מה: 62
דף מו. 63
דף מו: 64
דף מז. 64
דף מז: 64
דף מח. 65
דף מח: 65
דף מט. 66
דף מט: 66
דף נ. 66
דף נ: 67
דף נא. 68
דף נא: 69
דף נב. 69
דף נב: 70
דף נג. 71
דף נג: 71
דף נד. 72
דף נד: 72
דף נה. 72
דף נה: 73
דף נו. 73
דף נו: 73
דף נז. 74
דף נז: 74
דף נח. 75
דף נח: 76
דף נט. 76
דף נט: 77
דף ס. 78
דף ס: 78
דף סא. 78
דף סא: 79
דף סב. 79
דף סב: 79
דף סג. 80
דף סג: 81
דף סד. 82
דף סד: 82

דף סה. 83
דף סה: 83
דף סו. 85
דף סו: 86
דף סז. 87
דף סז: 87
דף סח. 88
דף סח: 89
דף סט. 89
דף סט: 90
דף ע. 90
דף ע: 90
דף עא. 91
דף עא: 91
דף עב. 91
דף עב: 91
דף עג. 92
דף עג: 93
דף עד. 94
דף עד: 95
דף עה. 95
דף עה: 95
דף עו. 96
דף עו: 96
דף עז. 96
דף עז: 97
דף עח. 97
דף עח: 98
דף עט. 99
דף עט: 100
דף פ. 100
דף פ: 101
דף פא. 101
דף פא: 102
דף פב. 102
דף פב: 103

דף ב.

במשנה
האשה נקנית בשלש דרכים כו' ע"ב בכסף בשטר ובביאה, הנה לקמן ד"ט ע"ב קאמר אי מהתם הוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל ע"ש ולפי המבואר הכא איך יעלה כלל על הדעת לאמר כן הלא התנא חשבם ל לשלשה קנינים נפרדים, ואיך נימא דכסף וביאה ביחד הם קנין אחד, א"כ הו"ל רק שתי דרכים לקנין אישות ואנן תלתא תנן, די"ל דהתם אתא רק למסבר קראי, כמש"כ הרשב"א בחידושיו שם, דרבי ס"ל כר' יונתן דלא בעי קרא לחלק, ומשו"ה מצי למילף קידושי כסף מכי יקח, ומתיבת ובעלה קידושי ביאה, אבל ר' יוחנן סבר כר' יאשיה דצריך קרא לחלק, והכא דאינן מחולקין היה מקום בכתוב לפרש עד דמקדש והדר בעיל, משו"ה הוצרך למילף קידושי ביאה מקרא דבעולת בעל ע"ש ולפ"ז רק משמעות דורשין איכא בינייהו מר יליף מהאי קרא ומר מהאי קרא, ומשנתינו דינא קתני, דלכו"ע שלש דרכים הן לקנין אישות, ובזה סרה קושית המל"מ בפי"ז הט"ו מא"ב וקושית השעה"מ בפ"ג ה"ה מה' אישות דוק ותשכח, וע"ע בחידושי מצפה איתן בסוגיין ובמש"כ לקמן י"ג ע"א.
והנה בראב"ן סי' ס"ב כ' דלהכי תני במשנתנו דרכים ובאבות פ"א מ"ב תני על שלשה דברים העולם עומד מפני דהכא כל אחד הוא דרך לעצמו שזה קונה בלא זה ולהכי תני דרכים דג' דרכי קנייה הם, מש"כ באבות הכוונה דעל שלשתן ביחד העולם עומד וע"ז נופל לשון דברים ע"ש, והוא פלא דפירושו נסתר מדברי הגמרא, דבסוגיין פריך מ"ט תני שלש משום דרכים ניתני דברים וניתני שלשה, ולפ"ד הראב"ן ז"ל איך מצי כלל למיתני דברים הלא אז הוה משמע דאינה נקנית רק ע"י הג' קניינים ביחד דוגמא דאמרינן לקמן ד"ט ע"ב דהוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל, ולשון בשלשה דברים היה מורה בכל השלשה ביחד כמו על שלשה דברים העולם עומד כן אני דן על עצם הכלל דכל היכא דתני במשנה שלשה דברים משועבדים כל הני תלתא זל"ז כדמשמע ליה ממשנה דאבות הלא אשכחן במשנה גיטין כ"ח שלשה דברים אמר ר"א בן פרטא על עיר שהקיפה כרכום ועל הספינה המטורפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין ע"ש. הרי בכל אחת מהן יש דין של חזקת קיום כמו בשלש דרכים דמשנתנו דלכל אחת מהקנינים יש דין קידושין וכן בברכות ד"ז שלשה דברים בקש משה, ושם נ"ה שלשה דברים מכריז עליהן כו' ובביצה י"א שלשה דברים התירו סופן משום תחילתן, ובעירובין ס"ד שלשה דברים למדנו באותה שעה כו' ושם ס"ה בשלשה דברים אדם ניכר כו' הרי דאין לאחד משלשה קשר עם חבירו וצ"ע.

שם וכסף מנ"ל גמר קיחה קיחה משדה עפרון כו', ע' רמב"ן לסה"מ שרש שני ובת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קס"ו ובהקדמת זוהר הרקיע ובמפרשי הרמב"ם רפ"ה מה' אישות ובקרית ספר למהר"ם מטראני שם רפ"ג.
שם מ"ש הכא דתני האשה נקנית ומ"ש התם דתני האיש מקדש כו'. ע' טו"א ריש מס' מגילה.
שם גמר קיחה קיחה משדה עפרון, ע' בתוס' לקמן י"ג ריש ע"א.
שם וקיחה איקרי קנין כו', ע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק כי יקח איש אשה.
תוד"ה ב"ש במס' עדיות תני ליה גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה ואע"ג דאי קבלה קידושין מאחר הוי ב"ש לחומרא כו', ע' שעה"מ רפ"ג מה' אישות,
תוד"ה בפרוטה. וא"ת ומנלן דש"כ ככסף דהא לקמן לקמן מבע"ל קרא גבי עבד עברי ישיב לרבות ש"כ ככסף כו'. ע' אבני מלואים סי' כ"ז סק"ג ובמה שהארכתי בחידושי לערכין כ"ז ע"א.

דף ב:

אי נמי שדות בכסף יקנו, אין להקשות הלא אין דנין דברי תורה מדברי קבלה כדמסקינן בחגיגא ד"י ע"ב ובנדה כ"ג ע"א, די"ל דלאו ילפותא היא אלא גילוי מילתא בעלמא מלשון הכתוב דקנין קרקע הוא בכסף כהא דאמרינן בב"ק ד"ב ע"ב.
שם אב"א אי תנא קונה ה"א אפילו בע"כ תנא האשה נקנית דמדעתה אין שלא מדעתה לא ע' בת' לחם רב סי' י"ט.
שם דתניא ר"ש אומר מפני מה אמרה תורה כי יקח איש אשה ולא כתב כי תלקח אשה לאיש מפני שדרכו של איש לחזור אחר אשה כו', וע"פ הנחה זו כ' הר"ן בנדרים ד"ל ע"א דמשו"ה לא כל הימנה שתכניס עצמה לרשות הבעל כו' אלא מכיון שהיא מסכמת לקידושי האיש היא מבטלת דעתה ורצונה ומשוי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר והבעל מכניסה לרשותו הלכיך אין אנו דנין בקידושין מצד האשה אלא מצד הבעל כו', ועמש"כ בחידושי לקמן בסמוך בתוד"ה מפני מה.
והנה ביבמות ד"כ ע"א אהא דאלמנה לכהן גדול מן האירוסין אינה מתיבמת פריך דיבא עשה דיבמה יבוא עליה וידחה לאו דאלמנה לא יקח, והק' בהפלאה לכתובות כ"ד ע"ב איך היא עוברת על איסורא דאלמנה לכה"ג ובע"כ דכלל מונח הוא דבמצוה משותפת המצוה על שניהם ומינה יליף דמצות ברכת כהנים חלה גם על הישראל כמו על הכהן ובמק"א כתבתי לדחות ראייתו באופנים שונים. אולם לפ"מ דמבואר הכא ג"כ ניחא,

דכמו דחזינן בעצם דין קידושי אשה וכן באיסורי עריות בכולן תלה הכתוב באיש. משום דאיהו מעשה קעביד ואיהי ממילא משתריא או נאסרה על ידו, כמ"כ ביבום כל זמן דהוא נאסר עליה גם היא נאסרת עליו ומכיון דהוא ניתר ממילא גם היא ניתרת עליו וא"כ מה ענין זה למ"ע דברכת כהנים על ישראל בזה שפיר כ' הרשב"א בחידושיו לסוכה ל"א ע"ב דליכא חיובא על ישראל להתברך מצוה דכהן היא כדהבאתי בחידושי שם.

שם בעל אבידה מחזר על אבידתו, ע' דורש לציון סוף דרוש י"א.

תוד"ה א"נ שדות בכסף יקנו. הא דלא מייתי קניין שנכתב בתורה מכסף מקנתו משום דבעי לאתויי קנין דשדה כו', ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם סי' ע"ח.

תוד"ה מפני מה אמרה תורה כי יקח פי' דמשמע בעל כרחה ולא כתיב כי תלקח דמשמע מדעתה עכ"ל. הנה להתוס' היה קשה על דיוקו של ר"ש, הלא בכל איסורי עריות דפ' אחרי ופ' קדושים בכולהו פתח האיסור בו, ואע"ג דכל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת כדאמרינן ביבמות פ"ד ע"ב, ובע"כ כדאמרו בב"ק ל"ב ע"א דאע"פ דכתיב ונכרתו הנפשות ה העושות מקרב עמם משום דהנאה לתרווייהו אית להו אבל איהו מעשה הוא דקעביד ע"ש ולפ"ז שפיר י"ל דכאיסורו כך היתירו דתלה הכתוב בו, ומאי האי דקמקשה מפני מה אמרה תורה כי יקח ולא כי תלקח הרי אורחיה דקרא הוא כך, משו"ה הסבו התוס' קושיתו של ר"ש, דלפ"מ דאליבא דאמת צריך להיות קידושי אשה מדעתה, ועפ"ז היה צריך לכתוב כי תלקח ומדוע כתיב כי יקח דמשמע בע"כ, ובודאי דבזה למדה תורה דרך ארץ דרק דרכו של איש לחזור על אשה ולא להיפוך.

תוד"ה אתרוג וי"מ דאפילו מאן דתני כרם רבעי מודה בשאר אילנות דמדרבנן נוהג והכא מדרבנן קאמר כו'. ע' תרומת הדשן סי' קצ"ב ובטו"א לר"ה י"ד ע"ב.

בא"ד ואמרו כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל וא"כ עכשיו בחו"ל אין דין רבעי נוהג באילנות כו', ע' בס' שערי ישר פ"ו.

דף ג.

מניינא דרישא למעוטי חופה. הנה זה מתאים עם דעת רבא לקמן ד"ה ע"ב דקאמר שלש תנן וד' לא תנן, ואיהו אמרה התם לדחות דינא דרב הונא דחופה קונה, ואהכי פריך הכא ולר"ה דאמר חופה קונה מק"ו למעוטי מאי כו'.

שם למעוטי חליפין סד"א הואיל וגמר קיחה קיחה משדה עפרון כו', ע' קצוה"ח סי' פ"ח סק"ג ובאבני מלואים סי' ל"א סק"ו.

שם חליפין איתנהו בפחות מש"פ ואשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה ע' תוס' גיטין ל"ט סוף ע"ב ובשעה"מ ואור שמח פ"ה הכ"ד מה' אישות וע"ע בת' הרשב"א חלק רביעי סי' ר"ב.
תוד"ה ואשה. וא"ת היכי ס"ד דנילף משדה עפרון שתקנה אשה בחליפין והא שדה עפרון גופה לא מיקני מחליפין דלא מצינו חליפין בנכרי כו', ע' ש"ך חו"מ סי' קכ"ג סק"ל ובתומים שם ס"ק י"ב ובקצוה"ח ר"ס קצ"ה ובת' פמ"א ח"א סי' מ"ו.

דף ג:

א"ק ספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שי"ח ובתוס' סוכה כ"ד ע"ב ד"ה בכתיבה ובעירובין ט"ו ע"ב ד"ה בכתיבה ובבאר שבע להוריות ד"ב ד"ה הלכה וקלקלה.
שם וכ"ת נילף מיניה ממונא מאיסורא לא ילפינן, עמש"כ בחידושי לגיטין ל"ג ע"ב.
שם שאני בושת ופגם דאבוה שייך בגווייהו, ע' כתובות ד"מ ע"ב ובתוד"ה ואימא לדידה ובת' באר יצחק חא"ח סי' א'.
רש"י ד"ה לא מקניא נפשה דגנאי הוא לה כו' והנה הסמ"ע בסי' פ"ח סק"ב חקר עפ"מ דבימי חכמי הש"ס שהיה הכל בזול לכך היתה הפרוטה נחשבת כממון אבל בזמנינו דאין יכולין לקנות בפרוטה כ"א מעט מזעיר מן הדין הל"ל דאין קידושי אשה סגי בפרוטה סבבפרוה ונשאר ולכאורה אפשר דיש מקום לחקירתו לפירש"י אהא דאשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה משום דגנאי הוא לה, עפ"ז י"ל דכמו בזמניהם היה גנאי לאשה להתקדש בפחות משייפ כמ"כ בזמן הסמ"ע שהוזלה המטבע אפשר דלא סגי מן הדין קידושי אשה בפרוטה, ומכש"כ מדורו של הסמ"ע ז"ל עד עתה דכמעט אין ערך לפרוטה בודאי שיש מקום לאמר דגנאי הוא לאשה להתקדש בערך מטבע כזו, אולם לפר"ת בסוגיין דלא גריס נפשה משום דלאו בקפידה דאשה תליא מילתא אלא היינו טעמא משום דגמר קיחה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף ובפחות מש"פ לא מיקרי כסף כדכ' התוס' בד"ה ואשה ע"ש, ולפ"ז כל הענין תלוי בדעת תורה מה שהחליטה בשם כסף וא"כ רק פחות מש"פ מוצא מדין התורה אבל שויו של פרוטה נשאר בתקפו לעד לעולם, גם לפ"מ שמסתפקים התוס' לקמן י"ג ריש ע"א לאמר דרב אסי לית ליה הגז"ש דקיחה קיחה לש"פ אבל עכ"פ נפיק מויצאה חנם ע"ש וא"כ בכל אופן משמע דשיעור זה דפרוטה הוא דאורייתא דהא נסקלת ע"י קידושי פרוטה ולפ"ז מאן חשוב מאן ספון בזמן מן הזמנים לבטלו, הלא אפילו בשיעורי דרבנן כעס רב אשי על מר בריה

ואמר לאו אמינא לך לא תזלזל בשיעורין דרבנן כדאמרינן בחולין צ"ח ע"א וכמ"כ אמר ר"ז לר' ירמיה בר"ה י"ג ע"א לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא כל מדות חכמים כן הוא. וע' תוס' ב"ב כ"ג ע"ב ד"ה ועל דא ובמש"כ בחידושי לזבחים כ"ו ע"א ומכש"כ הכא לשיעור דאורייתא, ואדרבה חזינן תקיפות שיעור הפרוטה לקידושין דאם קידשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא שוה פרוטה במדי כדלקמן י"ב ע"א ע"ש, הרי שאנו מתחשבין עם שויו של פרועה לחוש אף לספיקו אע"פ שהוא נגד ערך המקום. ומדוע נבטל שויו של פרוטה הודאית נגד ערך הזמן כדמספקא ליה להסמ"ע ז"ל, ועוד מדוע מספקא ליה דוקא על פרוטה דקידושין ולא על ערך כל החמש פרוטות דחשיב במשנה דב"מ נ"ה ע"א וצ"ע.

תוד"ה ואין דבר. וא"ת היא גופה תיתי בק"ו דתיפוק בחליצה וי"ל דאיכא למיפרך מה ליבמה שיוצאת במיתת היבם כו'. ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ו.

תוד"ה ואימא לדידה, ואית הא ע"כ לא איצטריך קרא אלא לומר שהן לאב דהא דמקדשה בכסף גמר קיחה קיחה משדה עפרון, ע' אבני מלואים סי' כ"ז סק"ג.

תוד"ה ואימא ה"מ קטנה. אע"ג דקרא איירי בנערה דכתיב וסקלוה כו', ע' חזקה רבה חאה"ע סי' קמ"ט.

דף ד.

יציאה דכוותה קא ממעט כו', ע' ראב"ן סי' ע"ז.

שם ואין לי אלא זרע כשר זדע פסול מנין ת"ל כו', ע"ל ס"ו ע"ב תוד"ה ולזרעו ובשעה"מ פ"ו ה"ה מה' עכו"ם.

שם אמרי כתיב מאן בלעם ומאן יבמי דלא כתיב בהן יו"ד והכא כתיב ביה יו"ד ש"מ לדרשה הוא דאתא ע' טו"א למגילה ד"י ע"ב.

שם תושב זה קנוי קנין עולם שכיר זה קנוי קנין שנים. ע' בת' הרא"ש כלל ע"ח סי' ב'.

שם יאמר תושב ולא יאמר שכיר ואני אומר קנוי קנין עולם אינו אוכל קנוי קנין שנים לא כש"כ כו', ע' בת' באר יצחק הא"ח סי' כ"ז.

שם אלא אמר מר בר רב אשי לא נצרכה אלא לעיקר זבינא דאילונית כו', ע' מה שהאריך בזה המל"מ בפ"ד ה"א מה' עבדים וע"ע בנובי"ת חאה"ע סי' מ"ג.

תוד"ה בא זה. וא"ת ול"ל ויצאה חינם ללמוד על אין כסף הא ע"כ לא הוה מצינן לאוקמי אין כסף בבגרות כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' נ"ט אות ב'.

תוד"ה דלא אתיא הא אמרינן גבי סריס עד שיהא בו כולן ומסתמא ה"ה באילונית, ע' שעה"מ פ"ב ח"ג מה' אישות ובת' הגרע"א סי' צ"ח.

דף ד:

מה אמה העבריה שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף זו שנקנית בביאה אינו דין שתקנה בכסף יבמה תוכיח כו', ע' בס' המאיר לעולם ח"א סי' ח'.
שם מה לאמה העבריה שכן יוצאה בכסף תאמר בזו שאינה יוצאה בכסף ת"ל כי יקח, ע' דורש לציון דרוש ד'.
שם ואיצטריך למכתב ויצאה חנם ואיצטריך למכתב כי יקח איש כו'. ויל"ד דצריכותא כזו נופלת רק במקום שהוא אליבא דחד תנא ואז שייך לאמר למה ליה תרי קראי ואהא קעביד צריכותא משא"כ הכא דמאן דדריש מויצאה חנם פליג אמאן דדריש מכי יקח כדכ' התוס' לקמן י"ג ריש ע"א ולפ"ז לא הו"ל להש"ס להקשות רק אכל חד מינייהו מאי קעביד באידך קרא, והנה משמע שעל מדוכה זו ישב הח"ס בחי"ד סי' קל"ד שכ' דרך אגב אחרי שכ' בשם המפרשים דכל חד פליג אדרשת חבירו, וכ' וז"ל דאנן אית לן תרווייהו דרשות כדמסיק ואיצטריך כו' ע"ש, אבל לא הביא לדברי התוס' דלקמן שם ועדיין צ"ע.
תוד"ה ובעלה וי"ל דאי לא כתב ובעלה עיקר ביאה לא הוה גמרינן מקיחה דעריות דכיון דקיחה דהתם לא משתעי בקנין כלל כו', ע' עצמות יוסף ובשעה"מ פ"א ה"ב מה' אישות.
תוד"ה אמה העבריה. וי"ל דהכי פריך והלא דין הוא כו' וה"א יתירה ל"ל, ע' בת' מקום שמואל סי' ע"ג.

דף ה.

ומנין שאף בשטר ודין הוא ומה כסף כו' מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומע"ש כו', ע' ח"ס חי"ד ס"ס קל"ד.
שם א"ר הונא חופה קונה מק"ו כו', ע' שעה"מ קונטרס חופת חתנים וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף רי"ט ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תק"ט.
שם דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף רי"ד.
רש"י ד"ה שטר. אם כתב לגזבר שטר על מעות פדיון הקדש אין הקדשו פדוי דבעינן ונתן הכסף וקם לו. ע' קצוה"ח סי' ק"צ סק"ו.
תוד"ה שכן פודין. וי"ל דאיכא למיפרך מה לקרקע שכן קונין מטלטלין אגבן כו' ע"כ מכאן משמע דדעת התוס' דקנין אגב הוא מה"ת דאל"כ ליכא למיפרך מידי, והוא דלא

כמש"כ התוס' בב"ק י"ב ע"א בד"ה אנא דקנין אגב הוא דרבנן וע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ד'.
תוד"ה מה הויה. ולענין ביאה ל"ל מה הויה בביאה אף יציאתה בביאה שלהתרחק ממנה הוא מגרשה כו', ע' דורש לציון דרוש ד'.
תוד"ה שכן ישנן. דהא דאמר לקמן אשר לא יעדה שצריך ליעדה לא שצריך לעשות מרצונה אלא שצריך להודיעה שלשם קידושין מיעדה כו', ע' משך חכמה לפ' ראה בפסוק ואף לאמתך ובפ' תצא בפסוק ובעלה וע"ע במל"מ ספ"ד מה' עבדים ובנובי"ק חאה"ע סי' ס"ד.

דף ה:

ורב הונא כסף מיהא לא אשכחן בע"כ, ע' בס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ב'.
שם חדא דשלש תנן וד' לא תנן, פי' דלזה אתא מניינא דרישא למעוטי חופה כדלעיל ד"ג ע"א
שם מילתא דכתיבא בהדיא קתני מילתא דלא כתיבא בהדיא לא קתני ע"כ ואע"ג דק"ו הנלמד לחופה הוא מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן כמו גז"ש דקיחה קיחה לקידושי כסף, מ"מ נקראת גז"ש כמו שכתוב מפורש לכל דבר כדפירש"י בכתובות ד"ג ע"א והטעם הוא דק"ו אדם דן מעצמו משא"כ גז"ש שהיא דוקא קבלה מרבו ובאה מסיני כדאמרינן בפסחים ס"ו סוף ע"א, וע"ש ברש"י, וברש"י שבת קל"ב ע"א ובתוס'
שם צ"ז ע"א וע' בכ"מ ובבני אהובה רפ"א מה' אישות וברמב"ן לסה"מ שרש שני.
שם אבל היא שנתנה ואמרה היא הריני מקודשת לך כו' אינה מקודשת, ע' בת' משאת בנימן סי' צ"א.
שם נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוא וחיישינן מדרבנן ע' בת' הרשב"א סי' תרי"ג וברי"ן בסוגיין ובת' הגרע"א סי' ל"ז.
שם וכן בגירושין נתן לה ואמר לה כו' ה"ז מגורשת, ע' בת' הרשב"א סי' תקצ"ח.
שם הכא במאי עסקינן דקאמר לי אי הכי מאי קמ"ל כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' י"ב י"ג.
תוד"ה הב"ע. ומדקאמר שמואל מוקי למתני כר' יהודא מכלל דאיהו לא ס"ל כוותיה כו', ע' בת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ה'.

בא"ד וי"ל דהרי את מקודשת ולא אמר לי לא משמע כלל דמקודשת לי קאמר דאדם עשוי לקדש אשה לחבירו כו', ע' תוס' נדרים ד"ה ע"ב ד"ה ואמאי ובח"ס אה"ע ח"א סי' פ' ובחזקה רבה חאה"ע סי' רט"ז ובת' רדב"ז ח"א סי' רצ"ה.

דף ו.

ת"ר הרי את אשתי הרי את ארוסתי כו' איבעיא להו מיוחדת לי מהו כו' ע' בחידושי הריטב"א ובחזקה רבה חאה"ע סי' נ"ה.
שם א"ר יהודא א"ש והוא שעסוקין באותו ענין כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקי"ט ובשערי תשובותיו ח"ב סי' רכ"ח צד רל"ב.
שם וכן בגירושין נתן לה גיטה ואמר לה הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם הרי היא מגורשת, ע' נובי"ת חאה"ע ס"ס קי"ג.
רש"י ד"ה מענין לענין. שפסקו מלדבר בקידושין ממש כו' ומיהו לדבר צרכי זיווגם היה כמו כמה יש לך נדוניא כו' ע' בת' מהרי"ק ס"ס ק"ע.
תוד"ה אפילו. אדם שנתמנה אגיטין וקידושין צריכין אנו להודיעו הא דרב יהודא אמר שמואל שלא יכשל בה כו', ע' בת' בשמים ראש וכסא דהרסנא סי' ל"ז.

דף ו:

אמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת בהנאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית כו', ע' בני אהובה פ"ה הט"ו מה' אישות ובת' דברי נחמיה סי' ו' ובס' שערי ישר שער חמישי פ"ג.
שם הילך אתרוג זה ע"מ שתחזירהו לי נטלו והחזירו יצא ואם לאו לא יצא ע' בת' הרשב"א סי' ת"ו.
שם אלא א"ר אשי בכולהו קני לבר מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין ע' בת' הרשב"א סי' קצ"ח וסי' תשנ"ח ושם ח"ד סי' ר"ב ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"א סי' רכ"ה ובת' הרא"ש כלל מ"ט סי' א' ובריב"ש סי' ב' וסי' שמ"א.
אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב כו' ע' מנחות ד"צ ע"ב תוד"ה מארבע ובת' מהר"ח או"ז סי' קס"ח ובת' מהרי"ק סי' קל"ג ובקצוה"ח ס"ס ס"ו.
רש"י ד"ה אינה מקודשת ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הן שלה ומעות אחדים היא חייבת לו ע"כ וכ"ה דעת רש"י לקמן מ"ז ע"א בד"ה אינה מקודשת ושם ע"ב ד"ה וקאמרי, וע' ב"ק צ"ט ע"א רש"י ד"ה ישנה לשכירות ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בח"ס חי"ד סי' קל"ד.

תוד"ה דארווח לה דאו זימנא. פי' בקונטרס שהיתה חייבת לו ונתן לה זמן כו' לכן פר"ת כו', ע"ע בתמים דעים להראב"ד סי' ס"ג
בא"ד אבל אם היה נותן היה נראה כשלוחו ואסור כו', ע' מל"מ פ"ה הי"ד מה' מלוה וברמ"א יו"ד סי' ק"ס סעיף ט"ז ובמפרשים שם.
תוד"ה לא. וי"ל דאיכא תנאי דלא בעי כפול כגון הכא כו' אבל אם פירש הוי תנאי אע"ג דלא כפליה, וכ"כ התוס' לקמן מ"ט סוף ע"ב ולפ"ז קשה בגיטין מ"ה ע"ב, דקאמר דבעי תנאי כפול אע"ג דפירש בהדיא משום שם רע אני מוציאך. וגילוי דעת זה לא סגי ובעי דוקא תנאי כפול כמש"כ התוס' בכתובות ע"ד סוף ע"ב וצ"ע,

דף ז.

הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני כו', ע' אור שמח פ"ה הכ"ב מה' אישות ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי ל"ב.
שם בהמה של שני שותפין הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדישה קדושה ואינה קריבה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קכ"א.
רש"י ד"ה וכן לענין ממונא. מכר לו שדה ואמר לו תן הכסף לפלוני ושדי מכורה לך בו קנה מדין ערב כו', ע' בת' משאת בנימן סי' צ"ז.
תוד"ה א"כ וקשה דהאי קרא כתיב בעבד אבל בן חורין לא איתקש כו', ע' סנהדרין ט"ו ע"א תוד"ה אדם ובש"ך חו"מ ס"ס צ"ה ובס' המאיר לעולם ח"א סי' ה' ובעונג יו"ט סי' כ"ח כ"ט,

דף ז:

חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר מהו כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' נ"ד.
שם בעי ר"פ בתך ופרתך בפרוטה כו' בעי רב אשי בתך וקרקעך בפרוטה מהו וכ' הר"ן דבעיא דרב אשי היא באת"ל כו'. וע' מה שהאריך בזה בשעה"מ פ"ג ה"י מה' אישות ומש"כ ע"ד בת' שיבת ציון סי' מ'.
שם רב יוסף אמר צריכי שומא כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה כו'. ע' נתיבות ר"ס ר"ג.
רש"י ד"ה לא צריכי שומא שישומו אותן שמאים קודם שתקבלם, ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע ס"ס פ"ג.
רש"י ד"ה אי דאמר. התקדשי לי בחמשים זוז והרי לך אלו בדמיהם והוו חמשין כו', ע' חזקה רבה חאה"ע סי' קע"ב.

תוד"ה שתי בנותיך לשני בני. דבתר נותן דקאמר לאו דוקא שהרי הנותן ע"כ בתורת שליחות בניו הוא בא כו', ע' בס' צבי גאון יעקב בסופו בחידושיו לקידושין.

דף ח.

בתורת כסף הוא נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי נינהו חליפין, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"ב וע"ע אור שמח פ"ג ה"ג מה' אישות ובקצוה"ח סי' קצ"ה סק"ח.
שם עגל זה לפדיון בני כו', וכ"ה הלשון בתוספתא בכורות פ"ו וכן היתה הגרסא לפני התוס' דהכא וכן משמע ברש"י, אולם בראב"ן סי', נ"ז גריס פרה זו.
שם כי הא דרב כהנא שקיל סודרא בפדיון הבן א"ל לדידי חזי לי חמש סלעים כו', ע' בת' הרשב"א סי' קצ"ח וסי' תשנ"ח ובקצוה"ח ר"ס רכ"ז ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ל"ב וע"ע באור זרוע ח"א סי' תקכ"ז.
שם התקדשי לי במנה ונתן לה דינר ה"ז מקודשת וישלים מ"ט כיון דאמר לה מנה ויהיב לה דינר כמ"ד לה ע"מ דמי כו'. ע' בת' הרשב"א סי' קפ"ו ושם חלק רביעי סי' רי"ג ובת' הרא"ש ריש כלל פ"א ובריב"ש סי' רי"ד.
שם כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תקצ"ז.
שם התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחושת אינה מקודשת כו' ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ו ובמיוחסות סי' קכ"ו.
שם אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן, ע' בת' הרא"ש כלל ס"ו סי' ט' ובקצוה"ח ס"ס ל"ט וסי' ע"ב סק"ב.
תוד"ה אף ש"כ דקיץ הא דאמרינן לקמן ההוא גברא דקדיש בזוודא דאורדא כו' לכאורה דומה דלא כרב יוסף, ע' נובי"ת חאה"ע סי' ע"ד.
תוד"ה ומאי ניהו. אין עבד עברי נקנה בחליפין כו' אבל עבד כנעני נקנה בחליפין כו', ע' ש"ך חו"מ סי' קכ"ג סק"ל ובתומים שם סקי"ב.
תוד"ה מנא אמינא לה דתניא עגל זה. ללישנא קמא מייתי ראיה ע' אבני מלואים סי' ל"א סק"ג.
תוד"ה רב כהנא. וי"ל דתרי רב כהנא היו כו', עמש"כ עה"ג וע"ע מנחות ק"ב ע"א תוד"ה אמר ובת' באר שבע סי' י"א אולם בעירובין ד"ח ע"ב אשכחן אמוראי ארבעה ולא פחות משלשה בשם רב כהנא, ועכ"פ מתורץ בזה קושית הש"ך בחו"מ סי' תי"ט סק"ג.
בא"ד א"נ י"ל דבשביל אשתו היה לוקח כו', ע' בת' הגרע"א סי' ר"ג ובהעמק שאלה לשאילתות ס"פ שופטים.

דף ח:

מנה אין כאן משכון אין כאן ע' ראב"ן סי' ה' ובת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שכ"ג ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב סי' קל"ט צד ר"ח ובת' הרא"ש סוף כלל ששי,
שם קידשה במשכון מקודשת התם במשכון דאחרים וכדר' יצחק דאר"י מנין לבע"ח שקונה משכון כו' ע' בת' הרשב"א סי' אלף רכ"ז ובת' מהר"ם ב"ב סי' תתי"ח וסי' תתע"ה ובחזקה רבה חאה"ע סי' רמ"ז.
שם התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת כו', ע' בת' הריב"ש סי' ק"ע ובח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ד.
שם בעי רב מרי כלב רץ אחריה מהו בההוא הנאה דקא מצלה נפשה מיניה גמרה ומקניא ליה נפשה א"ד מצי אמרה ליה מדאורייתא חיובי מחייבת לאצולן, פי' מקרא דלא תעמוד על דם רעך דמחוייב להציל בממונו כדאמרינן בסנהדרין ע"ג ע"א ואפילו לדעת הרא"ש שם אין עליה רק חוב דמים לשלם לו עבור הככר ע"ש אבל כיון דלכתחילה מחוייב להצילה מדידיה, ואפשר נמי דגמרה ומקניא לה נפשה בההיא הנאה, משו"ה פסקינן בבעיא דלא איפשטה והויא ספק מקודשת וע"ע בת' דברי נחמיה סי' ל"ב.
שם התקדשי לי בככר תנהו לעני אינה מקודשת אפילו עני הסמוך עלה מ"ט אמרה ליה כי היכי דמחייבנא ביה אנא הכי מחייבת ביה את, ע' מחנה אפרים ה' צדקה סי' א' ובת' ריקאנטי סי' נ"ו.
תוד"ה מנה וכמו כן אם אדם אומר לחבירו אתן לך מנה במתנה והניח לו משכון עליה לא קנה המנה במשיכת המשכון כו', ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' צ"ז.
תוד"ה משכון, אע"ג דר' יצחק איירי במשכון שלא בשעת הלואתו מצינן למימר כו', ע' בת' פמ"א ח"א סי' נ"ג.
תוד"ה מנין לבע"ח שקונה משכון פי' בקונטרס בשאר דוכתי להתחייב באונסין וקשה כו' לכך נ"ל שקנה את המשכון להתחייב בגניבה ואבידה ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ד.
תוד"ה צדקה מניין. וא"ת איכא צדקה ממה שיחזור לי לשכב עליו וי"ל דדייק מדכתיב ושכב בשלמתו וברכך ואי לא הוה קונה לו א"כ כשמברכו העני הו"ל ריבית דברים ע"כ, והנה בספרי תצא פיסקא רע"ז תניא וברכך מלמד שהוא מצוה לברכך יכול אם ברכך אתה מבורך ואם לאו לא תהיה מבורך ת"ל ולך תהיה צדקה לפני ה"א מלמד שהצדקה עולה לפני כסא הכבוד שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו ע"ש, והשתא לפ"ד הספרי כמו שיש מצוה על מלוה להחזיר לו עבוטו כבוא השמש כמ"כ מצוה על הלוה

לברכהו וא"כ מאי מקשו התוס' דאיכא צדקה ממה שיחזיר לו לשכב עליו, כיון דלאו בתורת צדקה משיב לו רק משום לתא דמצוה, ומה מקום למש"כ בתירוצם דאפשר שיש ריבית דברים בשביל הברכה הלא אם התורה הטיל על הלוה מצוה לברך את המלוה איך נופל לאמר שיהיה בזה ריבית דברים, הרי א"כ לאו מצוה היא כמש"כ בספרי אלא עבירה משום לתא דריבית, ומכש"כ לפ"מ דמסיק בספרי דברכתו ג"כ אינה מעלה ומוריד דבלא"ה היא עולה לפני כסא הכבוד כו', ובע"כ דקרא ולך תהיה צדקה אתא רק לכדר' יצחק דבע"ח קונה משכון. והשבת העבוט והברכה תרווייהו למצוה וצ"ע כעת, וע"ע בקצוה"ח סי' ע"ב סק"י.

תוד"ה תנם לאבא. וי"ל דל"ד דהתם שהתחילה היא בדבר איכא למימר דדעתה להתקדש כו', ע' בית שמואל סי' ל' ס"ק י"ג ובבני אהובה פ"ד ה"ג מה' אישות.

תוד"ה אם היה סלע שלה מקודשת. פי' בקונטרס דחצירה קונה לה ולא נהירא כו'. עמש"כ הגאון בעל נה"מ בספרו קהלת יעקב לאה"ע סי' ל' סעיף ג'.

דף ט.

בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי בתך לי לאינתו בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתו והוא שלא בגרה כו'. ע' בת' הריב"ש סי' תע"ט.

שם בעי רשב"ל שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה מהו הויות ליציאות מקשינן מה יציאה בעינן לשמה אף הויה בעינן לשמה א"ד הויות להדדי מקשינן מה הויה דכסף לא בעינן לשמה אף הויה דשטר לא בעינן לשמה כו', וקשה מה דמיון כסף לשטר לענין לשמה הלא כסף שהוא מטבע העובר לסוחר או דבר שיש בו שויה של פרוטה הרי תיכף בקבלתה יש בזה כדי הנאה משא"כ שטר דרק אם נכתב בו שם הנושה בו עי"ז אפשר שיבוא לידי גוביינא, משא"כ אם לא נכתב שם בשטר הרי הוא חספא בעלמא, ולפ"ז לא הו"ל רק למיבעיא אי מקשינן הויות ליציאות לענין לשמה משום דכתיב ויצאה והיתה וצ"ע כעת.

תוד"ה הב אשקי, ומשו"ה איכא למימר כשאומרת הב אדעתא דמעיקרא קאמרה. ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' נ"ג.

תוד"ה והילכתא שיראי. דע"כ בכולי גמרא הלכתא כרבה כו'. הנה התוס' האריכו בזה בכ"מ וע' ראבי"ה סי' ר"ז ובס' המכריע ח"ג סי' כ"ב דפוס לובלין.

בא"ד דדוקא שיראי הוא דלא צריכי שומא לפי ששומתן ידוע קצת כו' אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות כו' ע' בס' לחם רב סי' כ' וע"ע במיוחסות סי' קכ"ו ובאבני מלואים סי' ל"א סק"ג ובח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ב.
תוד"ה כתב על הנייר. ואור"ת וההיא דלקמן וההיא דהכא אתיא כר"א דאמר עדי מסירה כרתי וההיא דכתובות אתיא כר"מ כו', ע' ש"ך חו"מ סי' מ"ב סק"ב ובתומים וקצות ונתיבות שם ובהעמק שאלה לשאילתות פ' בהר ר"ס קט"ו.
תוד"ה אע"פ שאין בו ש"פ הכא ניחא דקצת הוא רבותא כו', ע' עמק יהושע סי' וי"ו.

דף ט:

הדר פשטה הוייה ליציאה מקשינן דא"ק ויצאה והיתה, ע' בחידושי הגר"ח הלוי פ"ג הי"ח מה' אישות.
שם איתמר כתבו לשמה ושלא מדעתה רבא ורבינא אמרי מקודשת ר"פ ורב שרביא אמרי אינה מקודשת כו', ע' אבני מלואים סי' ל"ב סק"ד ובח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ו.
שם מאי לאו שטרי אירוסין ונשואין ממש לא שטרי פסיקתא וכדרב גידל כו', ע' בית מאיר ס"ס מ"ב ובח"ס אה"ע ח"א סי' ק"ג.
שם אי מהתם הוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל, ע' חידושי הרשב"א בסוגיין ובמש"כ בחידושי ריש מכילתין וע"ע דורש לציון דרוש ד' ובת' מקום שמואל סי' ע"ג.
שם א"כ נערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכא משכ"ל כו', ע' מל"מ פי"ז הט"ו מאיסורי ביאה ובשעה"מ פ"ג ה"ה מה' אישות.
שם משכחת לה שבא עליה ארוס שלא כדרכה, ע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק ובעלה.
שם ע"כ ל"פ רבי ורבנן אלא באחר אבל בעל ד"ה אם בא עליה שלא כדרכה עשאה בעולה כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קנ"ח ועוד שם סי' כ' ובחזקה רבה חאה"ע ס"ס רי"ח.
שם משכחת לה כגון שקדשה בשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס, לכאורה מה צריך לתת טעם לזה הלא בלא"ה ניחא, דבשלמא בקידושי כסף היה מקום לאמר עד דמקדש והדר בעיל, משום דכי יקח ובעלה בחד קרא כתיבין, משא"כ שטר, אלא משום דעצם הילפותא דקנין שטר היא לעיל ד"ה ע"א מקרא דויצאה והיתה, משו"ה קאמר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס, וע"ע ברמב"ן לסה"מ שרש שני ובת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קס"ו.
תוד"ה הן. וכן היה אומר ר"ת אין נקנין באמירה אלא כשהאב פוסק אבל אחיה ואמה לא, ע' בראב"ן סי' ל"ח,

דף י.

איבעיא להו תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה נ"מ כגון שהערה בה ופשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר וא"נ לכהן גדול כו', ע' בחידושי רמב"ן וריטב"א ובמל"מ רפ"א מה' מכירה ובבני אהובה פ"ג ה"ה מה' אישות ובת' הגרע"א סי' רכ"א ובאבני מלואים סי' ל"ג סק"ב ובעמק יהושע סי' ט'.

שם אמר אמימר משמיה דרבא כל הבועל דעתו על גמר ביאה. ע' נובי"ת חאה"ע סי' ה' וע"ע באור זרוע ח"א סי' תר"נ.

רש"י ד"ה א"נ לכהן גדול. ואם סוף ביאה קונה נמצאת בעולה משעת ה הערה כו', ע' מל"מ פי"ז הי"ג מאיסורי ביאה.

תוד"ה עד שיהיו שניהם שוין פי' הקונטרס בני עונשין למעט גדול הבא על הקטנה ולא נהירא כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' פ"ח.

תוד"ה כל הבועל. והריב"ם תירץ הא דנקנית בהערה היינו במפרש שרוצה לקנות בהערה כו', ע' בת' שדה יצחק סי' מ"ו,

תוד"ה ומקבל. והשתא מדדחיק לאוקמי כמשנה אחרונה וכגון שאמרה התקבל וכו' ולא מוקי לה בשנשאת כשהיא קטנה ואביה מקבל את גיטה משמע דמשנשאת אף כי היא קטנה אין אביה מקבל גיטה ע"כ, הנה הא דדחיק לאוקמי כמשנה אחרונה משום דדינא הכי וע' בתוס' לקמן י"א ריש ע"א אמנם לכאורה קשה הלא הכא בנשואה לכהן ואליבא דר' אליעזר קיימינן, ואיך נוכל לאוקמי כשנשאת אליו כשהיא קטנה הלא איהו ס"ל ביבמות ס"א ע"ב דכהן לא ישא את הקטנה שמא תתפתה עליו ע"ש, ואך דמשכחת לה בכהן חלל שקידש קטנה ומת ונפלה לפני אחיו כהן כשר דשריא ליה כדאמרינן ר"פ יש מותרות. אבל זהו דוחק ובע"כ דכוונת התוס' היא דלוקמי בעבר ונשאה רר"א לא קאמר רק דלא ישא לכתחילה.

תוד"ה וחייבין עליה. ומיהו קשה דבפ' בסו"מ דייק מהך דהולכין בד"נ אחר הרוב דאי לא אזלינן אחר הרוב ניחוש דילמא איילונית היא כו', ע' במהרש"א ובקרני ראם שם ובת' הגרע"א ס"ס ק"ז.

דף י:

וכבר שלח יוחנן בן בג בג אצל ריב"ב לנציבין שמעתי עליך שאתה אומר ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה כו' אינו דין שכספה מאכילתה בתרומה, ע' רמב"ן לסה"מ שרש שני.

תוד"ה זו שביאתה. וי"ל הכא סברי כר"ט דאמר לא אמרינן דיו היכא דמיפרך ק"ו, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' יוד.
בא"ד ורבינו שמשון מקוצי תירץ דלא אמרינן דיו אלא היכא דבעי למימר דין חדש כו', ע' בת' באר יצחק חא"ח ס"ס ח'.

דף יא.

נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ר"א.
שם פשטה ידה וקבלה קידושין לא קאמינא כי קאמינא דקדשה בליליא ע"כ, וה"נ אמרינן לעיל ד"ח סע"א דיהביה ניהלה בליליא, וע' מה שהאריך בזה בשעה"מ ריש ה' גירושין.
שם כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה ע' מה שהאריכו בזה בכפתור ופרח פט"ז ובתשב"ץ ח"ב סי' רס"ח וסי' רצ"ב ושם ח"ג סי' רכ"ו ובס' חוט השני סי' צ"ז ובת' חו"י סי' א' וע"ע בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' פ"ב.
תוד"ה עד שתכנס מדנקט עד שתכנס לחופה משמע דהיינו כמשנה אחרונה כו' ע"כ, וכ"מ דעת הירושלמי שהביאו התוס' לעיל ד"י ע"א בד"ה ומקבל שכתבו דדחיק לאוקים כמשנה אחרונה ועמש"כ בחידושי שם וע"ע בהעמק שאלה ל לשאילתות ס' אמור ר"ס ק"ח.

דף יא:

והרי מענה דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור ותנן שבועת הדיינין הטענה שתי כסף כו'. ע' תומים ר"ס פ"ח.
שם אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר יהודא א"ר אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה, ע' בתוס' כתובות ס"ז סוף ע"א ובנובי"ת חח"מ סי' י"ד ובאבני מלואים ר"ס כ"ז.
רש"י ד"ה קצוב. שנאמר בו כמה כגון חמשים של קנס ושלשים של עבד ומאה של מוציא שם רע שנאמר בהן שקלים ונאמר חשבונו, ע' קצוה"ח סי' פ"ח סק"ב.
תוד"ה והרי טענה. אלא לאפוקי דלא בעינא שיהא הכלי שוה מעה אך שיהא שוה פרוטה כו', וכ"כ התוס' ג"כ בשבועות ל"ט ע"ב וע' נובי"ת חי"ד סי' ר"א ובקצות ובנתיבות ר"ס פ"ח.

דף יב.

שש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין פונדיון שני איסרין כו'. ע' בת', רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי', פ"ב ובאור זרוע ח"א סי' תקכ"ג.
שם קידשה בתמרה אפילו עומד בור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא ש"פ במדי, ע' שעה"מ פ"ד הי"ט מאישות ובדורש לציון דרוש ד' ובאבני מלואים סי' ל"א סק"ז ובברכי יוסף חא"ח סי' י"ג סק"א ובח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ה וע"ע בבית שמואל סי' ל"א סק"ו ובבני אהובה פ"ד הי"ד מה' אישות ובעמק יהושע סי' ד'.
שם ההוא גברא דאקדיש באבנא דכוחלא יתיב רב חסדא וקא משער ליה אי אית ביה ש"פ כו' וכ' הר"ן לפי שבא אחר וקדשה בפרוטה אחר כן. וע' בס' לחם רב סי' י"ח ובאבני מלואים סי' ל"א ס"ק י"ג ובת' נחלת דוד סי' כ"ה.
תוד"ה רב חסדא. משום דמיירי שקדשה אחיו אח"כ בפרוטה והיה בא רב חסדא להפקיע קידושי ראשון כו'. ע' אבני מלואים סי' ל"א סקי"ב ובקהלת יעקב להגאון בעל נה"מ על אהע"ז סי' ל"א ס"ד,

דף יב:

לאו היינו דיהודית דביתהו דר"ח דהוית לה צער לידה אמרה ליה אמרה לי אם קיבל ביך אבוך קידושי כי זוטרת אמר לה לאו כל כמיניה דאימך דאסרת לך עילואי, ע' מה שהאריך בזה בשעה"מ פ"ט הט"ו מה' אישות וע"ע בת' מהר"ח או"ז סי' קכ"ו ובת' חמדת שלמה חא"ח סי' י"ז.
שם אביי ורבא לא ס"ל הא דרב חסדא ע' בת' מהרי"ק ס"ס ע"ב.
שם אם הקילו בשבויה דמנוולה נפשה גבי שבאי ניקול באשת איש, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תקע"ג.
שם דרב מנגיד על דמקדש בשוקא כו' ועל דמסר מודעא אניטא כו', ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' רס"ד ובת' הרא"ש סוף כלל נ"ב.
שם ההוא גברא דקדיש בציפתא דאסא אמרו ליה והא לית ביה ש"פ אמר להו תיקדוש בארבע זוזי דאית בה כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ב ובאבני מלואים סי' כ"ז סק"ב.
שם אמר רבא הוה שתיקותא דלאחר מתן מעות וכל שתיקותא דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא, ע' בת' מהר"ם פדוואה סי כ"ד.
שם כנסי סלע זו בפקדון וחזר ואמר התקדשי לי בו בשעת מתן מעות מקודשת כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רפ"ו ובאור שמח פ"ג ה"י מה' אישות.

רש"י ד"ה דמצער שליח דרבנן שמזמינו לדין מפי הדיינין וזה קם עליו ומכהו, ע' מקים שמואל סי' צ"ט אות י"ד.
תוד"ה והאיכא השני. אלא נראה לר"י לפרש והא איכא סהדי כלומר יצא הקול שיש עדים באורית או במדה"י, ע' בת' אבקת רוכל סי' קע"ט וע"ע בת' הריב"ש סי' קכ"ג וסי' ר"ל.
תוד"ה אם הקלנו בשבויה. אית ספרים שכתוב בהן משום דמנוולא נפשה נקל באשת איש כו' ע' בת' אבקת רוכל סי' קפ"א ובחזקה רבה חי"ד סי' י"ג.
תוד"ה ועל דמבטל גיטא. פ"ה כגון השולח גט לאשתו כו' ולא נהירא דאין סברא לאמר שיתן לה השליח כיון שהוא מוחה בו דאטו ברשיעי עסקינן כו', ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"א. תוד"ה משום פריצותא. מפרש ר"ת דהיינו פריצותא לפי שצריך או עדי ביאה או עדי יחוד ודבר מכוער שמעמיד עדים על כך כו', ע' אור שמח פ"י ה"ב מה' אישות,

דף יג.

וש"מ שתיקה דלאחר מתן מעות ולא כלום היא, ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ק"א.
שם הכא בתורת קידושין יהבינהו ניהלה ואי איתא דלא ניחא לה לישדינהו ע' בת' מהר"ם מפאדוואה סי' כ"ד ובת' שארית יוסף סי' כ"ח ובת' הגרע"א סי' צ"ז.
שם פריך רב אחאי אטו כולהו נשי דינא גמירי, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תקע"ג.
שם אנן לא שמיע לן הא דר"ה בריה דרב יהושע אתון דשמיע לכו חושו לה, ע' בת' הריב"ש סי' ק"ע ובת' שיבת ציון סי' ס"ט ובביאורי הגר"א לאה"ע סי' ל"א סק"ח ובנובי"ק חאה"ע סי' נ"ט.
שם וא"נ יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי איתיבי רבא לר"נ קדשה בגזל כו', ע' בת' הרשב"א סי' שכ"ב ובאור שמח פ"ד ה"ה מה' אישות וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"ה סי' אי.
שם אלא לאו ש"מ הא דשדיך הא דלא שדיך ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' מ"ז ובס' צבי גאון יעקב בסופו בחידושי קידושין ובחזקה רבה חאה"ע סי' ק"ט וע"ע בת' פמ"א ח"א סי' נ"ג,
שם והתניא אע"פ שאין אשה נקנית בפחות מש"פ קרקע נקנית בפחות מש"פ א"ל כי תניא ההיא בחליפין כו'. וטעם הדבר דדין קידושי אשה נשתנית בזה מקנין קרקע משום דאשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה כדלעיל ד"ג וע"ש ברש"י ובתוד"ה ואשה ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בקצוה"ח סי' פ"ח סק"ג ובאבני מלואים סי' ל"א סק"ו.
תוד"ה כשם. ושמא י"ל דלית ליה גז"ש דקיחה קיחה אלא נפק"ל מויצאה חנם ע"כ, ולכאורה איך נימא דלית ליה לרב אסי גז"ש הלא מסיני היא כמו לרש"י כן לתוס' בסוכה

ל"א ע"א ע"ש, די"ל כמש"כ התוס' בשם ר"ת בשבת צ"ז ע"א אהא דר' יהודא בן בתירא לא גמר גז"ש וגם לא רצה לקבל מר"ע אע"פ שהוא קבלה מרבו משום שהיה להם בקבלה מנין גז"ש שבכל התורה וזו היתה יתירה על החשבון לפיכך לא קיבלה ע"ש ובדרך זה אפ"ל גם על רב אסי.

אמנם אכתי איכא למידק בדברי התוס' דתלי דין דרב אסי בשתי הילפותות דריש מכילתין, הלא כל חידושא דר"א הוא דקרקע אינה נקנית בפחות מש"פ כמו קידושי אשה, ובשתי הילפותות אין זכר לשיעורא דפרוטה. אלא דמגז"ש דקיחה קיחה ידעינן דכסף איקרי קנין דהתם כתיב נתתי כסף השדה קח ממני וע"ש תוד"ה וכסף מנלן, ומקרא דויצאה חנם אין כסף דדייקינן שם ד"ג ע"ב אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ילפינן קידושי אשה בכסף. אבל שיעורא דפרוטה לא נזכר בשניהם, וממקומו הוא מוכרח דאי שיעורא דפרוטה הוא מקרא מה מקום היה לב"ש לפלוג ולאמר דשיעור זה הוא בדינר וצ"ע כעת.

דף יג:

הא דתנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה א"ר יהודא א"ש והוא שהפרשתה מחיים כו', ע' טו"א לר"ה ד"ו ע"א.

שם ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו מלוה ע"פ גובה בין מן היורשין בין מן הלקוחות, בב"ב קע"ה ע"ב מסיק מ"ט שיעבודא דאורייתא ע"ש, והנה עפ"ז איכא למידק על פירש"י בב"מ י"ז ע"א שכ' אהא דא"ר יוחנן שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שיעבודו, וז"ל משפרע מלוה ראשונה ועל האחרונה לא נכתב והויא לה מלוה ע"פ וטרף לקוחות שלא כדין דאין מלוה ע"פ גובה מן הלקוחות ע"ש ולפי המבואר הכא הלא ר' יוחנן גופיה סבר מלוה ע"פ גובה מן הלקוחות וצ"ע כעת, וע' בת' הריב"ש סי' שצ"ב.

שם א"ר פפא הלכתא מלוה ע"פ גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין שיעבודא דאורייתא כו', ע' בת' הרא"ש כלל י"א סי' ז' ובתומים סי' ל"ט סק"ב ובקצות ונתיבות שם.

שם ועוד כתיב ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות או כי ימות האיש האחרון ואיתקש מיתה לגירושין כו', ע' דורש לציון דרוש ה'.

תוד"ה אר"פ. תימה דבשילהי גט פשוט קאמר ר"פ גופיה מלוה ע"פ גובה מן היורשין שין כו', ע' בת' הרשב"א סי' רצ"ח.

בא"ד ואור"ת דהכא מיירי במלוה הכתובה בתורה כו', ע' תומים סי' קי"ז סק"ז.

תוד"ה לכו"ע. תימה דלא ילפינן שתתיר מיתה מק"ו מגט כו'. ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ו.

דף יד.

ובמיתת היבם מנלן ק"ו ומה אשת איש שהיא בחנק מיתת הבעל מתירתה יבמה שהיא בלאו לא כש"כ. ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ו.
שם ותהא אשת איש יוצאה בחליצה מק"ו כו' ותהא יבמה יוצאה בגט מק"ו כו', ע' דורש לציון דרוש י"ב.
שם ואימא לה לשמה תרי לה כתיבי ואכתי מבע"ל חד לה לשמה ואידך לה ולא לה ולחברתה, ע' אור שמח רפ"א מגירושין.

דף יד:

במשנה עבד עברי נקנה בכסף ובשטר וקונה עצמו בשנים וביובל ובגרעון כסף, והנה לפ"ז הורע כחו נגד פועל שיוכל לחזור בו בחצי היום והוא אינו יכול לחזור רק ע"פ שלשה תנאים אלו המבוארים במשנתנו כדהאריך בזה בת' מהרי"ק סי' קפ"א.
שם אשכחן עבד עברי הנמכר לנכרי הואיל וכל קניינו בכסף נמכר לישראל מנלן א"ק והפדה כו', ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' רמ"ד.
שם א"ק כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים מקיש עברי לעבריה, ע' סה"מ שרש שמיני וברמב"ן ומג"א שם.
שם א"ר טביומי משמיה דאביי דכו"ע יליף שכיר שכיר והכא בהאי קמיפלגי כו', ע' תומים סי' פ"ו סק"ג.
רש"י ד"ה הואיל וכל קניינו של נכרי בכסף שלא נאמרה בו משיכה במטלטלין אלא בישראל כו', ע' בס' חוט המשולש בחלק התשובות של הגאון ר"ח זצ"ל סי' י"ז. וע"ע בתרומת הדשן סי' ע"ר ובת' משאת בנימין סי' ל"ה ובאור זרוע למס' ב"מ סי' קמ"ו קמ"ז.
רש"י ד"ה שמגרעת פדיונה. אלמא בכסף נקנה דאי לא קנאה בדמים מאי מגרעה, ע' אבני מלואים סי' כ"ט סק"ב.
תוד"ה הואיל, ועוד נראה לר"ת דאפילו בקרקעות בכרי אינו קונה בשטר כו', ע' תומים סי' קכ"ג סקי"ב ובת' באר יצחק ס"ס א'.

דף טו.

דתניא ר"א אומר מנין לרציעה שהיא באזן ימנית נאמר כאן אזן ונאמר:

להלן אזן מה להלן ימין אף כאן ימין כו', ע' בתשובה הנדפסת בת' הגרע"א סי' קכ"ב ונשנית בח"ס אה"ע ה"ב סי' ע"א.
שם ההוא מבע"ל אזנו ולא אזנה ואידך נפק"ל מואם יאמר העבד העבד ולא אמה, ע' תוס' סוטה כ"ג ע"ב ד"ה בגניבתו ובמעין החכמה דף קי"ג ע"א.
שם הענק תעניק לו כו' ולא לבעל חובו, ע' בת' בשמים ראש וכסא דהרסנא סי' צ"ג ובתומים סי' פ"ו סק"ג ובקצוה"ח שם.
תוד"ה ואידך לגז"ש ומאי משיבין דאיכא למיפרך מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת, ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' צ"ו.
תוד"ה ואידך פי' ת"ק. מכאן מדקדקים דאין הלכה כר' נתן דהא ר"א ורבנן פליגי בדר"נ ור"א דשמותי הוא סבר כר' נתן והלכה כרבנן כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתקס"א.
תוד"ה איזהו. וא"ת ואימא זו מכרוהו ב"ד דלא שייך באשה כו', ע' בתוס' סוטה ס"פ היה נוטל.

דף טו:

רש"י ד"ה באלה לשחרור גאלוהו קרובים כו' ע"כ, ע' בספר הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ו'.

דף טז.

שוה כסף נמי ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף. והנה התוס' לעיל ד"ב ע"א ד"ה בפרוטה כתבו, דמהכא ילפינן קידושין וערכין דש"כ ככסף, ואע"ג דגבי נזיקין כתיב נמי ישיב ודרשינן בב"ק ד"ז ע"א לרבות ש"כ ככסף, מ"מ לא הוו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין דתרווייהו צריכי ע"ש, וע' אבני מלואים סי' כ"ז סק"ג.
וקשה אדיליף מעבד עברי דש"כ ככסף נילף משקלים שהיא בכסף דוקא ולא בש"כ כדתנן בבכורות מ"ט ע"ב, וי"ל דגם מע"ש אינו נפדה אלא בכסף טבוע וכן הראיון. כדתניא בבבורות נ"א ע"א ולהכי אין מלמדין מינייהו וכה"ג כתבו התוס' ביבמות ק"א ע"ב ד"ה וקראו ובריש ערכין ד"ה קרבנו ולא קרבן חבירו.
שם לימא ליה באפי תרי זיל כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תשי"ח ובשערי תשובותיו צד רל"ז סי' רל"ב ובת' הריב"ש סי' קמ"ב וסי' תע"ו תצ"ג ובמהרי"ק סי' פ"ט.
שם אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתע"ג ובת' מהר"ם ב"ב סי' ע"ז וסי' שפ"ה ובקצוה"ח סי' רמ"א סק"ו וע"ע בספר המקח לרב האי

גאון שער ב' ובת' אבקת רוכל סי' קל"ד ובת' כנסת יחזקאל סי' ח' ובת' הרדב"ז ח"א סי' שכ"ו.
שם אמר ר"ל אמה עבדיה קונה את עצמה במיתת האב מרשות אדון מק"ו ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון כו', ע' מעין החכמה דף י"ד ע"א.
תוד"ה בנכרי בסה"ד. וי"ל דהכא שהעכו"ם בטוח עליו ונתן לו מעות על מכר גופו בא הכתוב להשמיענו שצריך לדקדק, ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ה ז"ל סי' י"ד ט"ו.
תוד"ה דכיון שהוא מוחזק בגופו אין לך קנין גדול מזה. ע' ברא"ש פ"ק דב"ק סי' כ' ובקרבן נתנאל על הרא"ש פ"ד דגיטין סי' רי"ש ובת' עין יצחק אה"ע ח"א סי' י"א.

דף טז:

מבן תשע שנים ויום אחד עד בן י"ב שנה ויום אחד ועודן בו שומא, ע' בחידושי הרשב"א ליבמות ל"ד ובמל"מ פ"ב הי"ח מה' אישות.
שם משום דאיכא למיפרך מה לסימנין שנשתנה הגוף תאמר במיתת אב שכן לא נשתנה הגוף, ע' חזקה רבה חא"ח סי' נ"ט.
שם ואלו מעניקים להם היוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון ואמה העבריה בסימנים, והק' בקצוה"ח סי' ל"ט סק"א היכי משכחת הענקה במיתת האדון הא אינו גובה מיורשין אפילו כתובה בתורה ובש"ס ס"פ גט פשוט פריך לרב ושמואל מחופר בור ומשני כשעמד בדין כו' ונשאר בצ"ע.
ולעד"נ לחלק בין דין הענקה לכל מיני שיעבוד, דהנה במלוה הכתובה בתורה דככתובה בשטר דמיא, ואפילו מלוה בשטר גופיה הלא עצם החיוב רמי אקרקפתא דגברא ונכסוהי דבר אינש אינון ערבין ביה, משא"כ חיוב הענקה כיון דרחמנא פרט ביה מצאנך מגרנך מיקבך ומכל אשר ברכך ה"א., א"כ עצם השיעבוד חתום בגושפנקא דמלכא על כל תפוסת הבית. והן הם המחוייבים לפרוע את ההענקה לא מצד האדון ולא מצד היורשין רק בכל מה שהניח מונח השיעבוד לקיים בהם ומהם דין הענקה לר"מ חמש עשרה סלעים ולר' יהודא שלשים ולר"ש חמשים לכל חד כדאית ליה לקמן י"ז ע"א, ואמנם כן הוא שהיורשין מחוייבים לקיים חובת ה הענקה אחרי מיתת האדון כמש"כ בקצוה"ח שם ובמנחת חינוך מצוה תפ"ב, אולם לפמש"כ נצמח מזה דין חדש דכ"ז הוא אם הנכסים נשארו בעין אבל אם לאחר מיתת האדון או אפילו בחייו קודם שנתקיים דין הענקה נשרפו כל נכסי האדון אין היורשין מחוייבים לתת הענקה עבור אביהם מעלייה, כיון

שהחוב היה מונח על גוף הנכסים. והשתא כמו שנשרף כלל ירושתם כמ"כ נשרפו כל החלקים בצאן גורן ויקב או שאר נכסים שהיו מיועדים בשביל הענקה, כיון שמעולם לא היה חל שום שיעבוד הגוף לא על האדון ולא על יורשיו כנלע"ד

ונכדי השנון הנעלה מר יעקב דוד הרצוג הי"ו שקלע אל המטרה כמו שתירצתי, הוסיף להכריח כן ממה דאמרינן לקמן י"ז דממעטינן כספים מהענקה, הרי דאם אין לו רק כספים אינו מחויב אפילו האדון עצמו ליקח בהן דברים שישנן בכלל ברכה ולתת מהן הענקה. ובע"כ דהחיוב מונח על עצם הנכסים ולא על האדון, ועוד הסוף ממש"כ התוס' לעיל ט"ו ע"א בשם ה"ר נתנאל גבי לו ולא לבעל חובו דמשום דסבירא לן בעלמא כר' נתן בשאר שכירות, שמוציאין מזה ונותנין לזה אתא לו ואפקיה פי' שאינו משלם הענקה לב"ח ע"ש, הרי עכ"פ דהאי הענקה הוא ענין חלף שכירות, וכמו דאמרינן לקמן מ"ח אהא דשכירות דאומן קונה בשבח כלי, הלא דהשכירות מונחת בפעולתו כמ"כ הענקת העבודה שעבד אצל אדונו מונחת בנכסי אדונו, ואין זה דוגמא לשאר חוב המונח על הלוה או יורשיו ודפח"ח.

דף יז.

מניינא אתא לאשמעינן הא קמ"ל מיבצר הוא דלא מבצר ליה מהאי מניינא ואי בצר ליה מחד מינא וטפי ליה מחד מינא לית לן בה, כה"ג ביומא ל"ה ע"א.

רש"י ד"ה מיכה מיכה. ומסורה היא להם מרבותיהם ומסיני איזו תיבה נכתבה לגז"ש כו', ע' פסחים ס"ו ע"א וברש"י שבת קל"ב ע"א ד"ה אלא מעתה ובד"ה אלא אתיא ובמגילת אסתר לסה"מ שרש שני.

תוד"ה אמה עבריה. וי"ל דתרווייהו צריכי דאי לאו לאמתך לא היה ילפינן הענקה באמה העבריה מוכי תשלחנו כיון דלא אשכחן בה הענקה כלל, ע' מל"מ פ"ג הי"ד מה' עבדים. תוד"ה חלה שלש. וא"כ מלמדי תינוקות נמי אם חלו לא יקחו אלא מה שהרויחו דאין לדמותם כלל לע"ע כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' פ"ה וסי' שפ"ה.

דף יז:

ואף לאמתך תעשה כן להעניק כו', ע' משך חכמה לפ' ראה בפסוק ואף לאמתך וע"ע במל"מ ספ"נ מה' גניבה.

שם גר את הנכרי אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים כו' ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א ובעונג יו"ט סי' ל"ג ובתי מקום שמואל קונטרס שער התירוצים וע"ע טו"א לחגיגה כ"ה ע"ב.

שם ואס"ד דאורייתא כי לא באו לרשותו נמי כו', ע' בת' ברית יעקב סי' ז'.

רש"י ד"ה הכל לפי הברכה. אם נתברך הבית בשבילו הרבה תוסיף על הענקו ואם לאו אל תפחות מן הכתוב. ע' תוס' ב"ב קמ"ד ריש ע"ב ובמעשה בצלאל לריקאנטי סי' שי"ב. תוד"ה חילופי. ואין לאמר טעמא משום ברירה כלומר השתא הוברר דזה חלקו דא"כ אפילו באו לרשותו נמי יהא מותר מהאי טעמא ע"כ הנה כל דברי התוס' בלתי מובן. דלענ"ד שייך ברירה היכא דהטבע ביררם, אז אמרינן דזהו חלקו משעה ראשונה לכך, כמו בשני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה כו', דכשהתחיל לשתות לא אמרינן דהתרומה או המעשר שותה אלא אמרינן דהן עדיין בהחבית והוא חולין שותה, וכן בחלק התרומה וחלק המעשר, בכל אחת תלינן דהטבע ברר לכל אחת ואחת בפ"ע, משא"כ הכא דהגר אומר להנכרי טול אתה ע"ז ואני מעות. הלא הוא בירר לעצמו ונתן לחבירו כמו שהוא נחוץ לו לטובתו, ומה ברירה שייך כאן, ועמש"כ בחידושי למס' דמאי פ"ו מ"ט.

כן מאי דמסקו התוס' דא"כ אפילו באו לרשותו נמי יהא מותר מהאי טעמא הלא מי דמי, דאף אם נימא ברירה גם בכה"ג. הרי הוא דוקא קודם שבאו לרשותו, אז יש מקום לאמר דהע"ז היתה לכתחילה שייך אל העכו"ם וממילא שייך המעות אל הגר, משא"כ לאחר שהע"ז בא לרשות הגר, הלא זכה בה הגר זכות גמורה בע"ז והוא אסור לו בהנאה ויתחייב באיבודו, וממילא אם החליפו במעות חילופי ע"ז הוא דשקיל כדביאר הרמב"ם בפיה"מ לדמאי פ"ו מ"י ע"ש וצ"ע, וע' חגיגה כ"ה ע"ב תוד"ה חבר ובמש"כ בחידושי שם ולחולין ל"ה ע"ב בתוד"ה ואם וע"ע בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"א ובמה שהאריך בזה הגאון ר' שלמה איגר ז"ל כמובא כח' הגרע"א סי' רכ"א וע"ע בת' ביה אפרים חי"ד סי' ע'.

דף יח.

נכרי יורש את אביו דבר תורה דכתיב כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר ודילמא ישראל מומר שאני כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקכ"ח וברא"ש בסוגיין ובתשובותיו כלל י"ז סי' יוד ובמרדכי דמכילתין רמז תצ"ב ובאבני מלואים סי' קנ"ז ובח"ס אה"ע ח"ב סי'

ע"ד וע"ע בת' הרשב"א חלק ששי סי' ע"ו וע"ע בת' מהר"ם ב"ב סי' תתקכ"ט ובחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"ד.

שם ודילמא ישראל מומר שאני אלא מהכא כי לבני לוט נתתי את ער ירושה. וצ"ל דגם בנזיר ר"פ הכותים דהביא דרשת ר' יוחנן מקרא דירושה לעשו נמי אמסקנא דהכא סמיך, דראייתו היא מבני לוט אלא דלא אסיק התם, וע' באבקת רוכל סי צ' ובטו"א חגיגה ד"ג ע"א.

והנה הגאון בעל קסת יהונתן הקשה מאי פריך בחולין י"א ע"ב וליחוש דילמא לאו אביו הוא הלא חזינן מהכא דאפילו בעכו"ם החליטה תורה דין ירושה לבן ש"מ דמחזקינן ליה לאביו ומכש"כ ישראל, הנה לדעתי איכא הוכחה להיפוך דגבי עכו"ם ליכא חזקת אב כמו גבי ישראל מדין התורה דהא אינו מוזהר על כיבוד אביו כדאמרינן בנזיר ס"א סע"א ודין כבוד אב ואם ליתנייהו נמי בשבע מצות ב"נ, רק כפי דמסקינן הכא דמשום כבודו דאברהם נתנה הירושה לבני לוט. משא"כ חזקת אב דישראל היא חזקה ודאית כדאמרינן בנזיר מ"ט ע"א ובתו"כ, ר"פ אמור ובירושלמי קידושין פ"ד ה"י, ובכלל לא ידענא מדוע נאיד לדין ירושת עכו"ם ל למיפשט מיניה לחזקת אב דישראל, תיפ"ל מדין ירושת ישראל דאמרה תורה, ובע"כ דכוונת הש"ס למילף מקרא דמכה אביו דמסיק עלה מות יומת הרי דנידון אפילו במיתת ב"ד על החזקה דאתיא מכח רובא דרוב בעילות אחר הבעל, ומכש"כ דתועיל בתר הכי חזקה זו לתת טעם גם לירושת ישראל ועמש"כ בחידושי לחולין שם וע"ע בת' ריקאנטי סי' שמ"ב ובמעשה בצלאל שם.

שם בגניבתו ולא בזממו. ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' שפ"ו ובת' הרא"ש כלל ס"ח סי' יוד ושם כלל ע"ח סי' ב'.

שם ר"א אומר אם היה גניבו כנגד ממכרו נמכר ואם לאו אינו נמכר, ע' בס' צבי גאון יעקב בסופו בחידושיו לקידושין.

שם אמר רבא בהא זכנהו ר"א לרבנן כו' וכן נקט רב האי גאון בס' המקח סוף שער ששי, וע' מגיד משנה פ"ג הי"ד מה' גניבה.

שם עבד עברי נמי נכפינהו לבני משפחה משום פגם משפחה הדר אזיל ומזבין נפשיה. ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"ב סי' י"ט צד קמ"ז ושם סי' קכ"ח צד ר"ו.

דף יח:

בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה כו' דברי ר"ע ר"א אומר כו' במאי קמיפלגי ר"א סבר יש אם למסרת ור"ע סבר יש אם למקרא כו', ע' בס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ח' ובמעין החכמה דפוס רעדלהיים דף י"ג ע"ב.
שם בעי רבה בר אבוה ייעוד נישואין עושה או אירוסין עושה כו', ע' אור שמח פ"י ה"ב מה' אישות.
שם ושוין שמוכרה אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ע' אור שמח פ"ד הכ"ה מה' יבום.
רש"י ד"ה ושוין שמוכרה. כשהיא אלמנה לכהן גדול וקידושין תופסין לו בה דקידושין תופסין בחייבי לאוין כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ו.

דף יט.

בעי ר"ל מהו שמייעד אדם לבנו קטן בנו אמר רחמנא בנו כל דהו א"ד בנו דומיא דידיה מה הוא' גדול כו', ע' בת' רבינו בצלאל אשכנזי סי' ג'.
שם ואי אמרת מייעד א"כ מצינו אישות לקטן כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"ב ס"ג ושם מ"ת חאה"ע סי' נ"ד ובאבני מלואים ר"ס א' ובעונג יו"ט סי' ב' ובחזקה רבה חאה"ע סי' ו'.
שם מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה הבא עליה מתחייב באשת איש קמ"ל ע' אור זרוע ח"א ס"ס קכ"ו ובאור שמח פ"ב ה"ב מה' סוטה ובעונג יו"ט סי' צ"ט.
שם אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושיך מדר' יוסי ב"ר יהודא כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף רי"ט ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"א סי' רצ"ג ובאבני מלואים סי' ל"ז סק"ח ובסוף ס' צבי גאון יעקב בחידושיו לקידושין.
תוד"ה ומדאורייתא חזיא ליה. פי' בקונטרס דזקוקה לו וביאתו ביאה לכל דבר כו' וקשה דזה אינו אלא מדרבנן כו' ע' משך חכמה לפ' קדושים בפסוק וכפר עליו הכהן ושם בפסוק ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה.
בא"ד ה"א מדאורייתא חשובה כאשתו קמ"ל שאינו קונה אותה אלא מדרבנן כו' ע' נובי"ק חאה"ע סי' נ"ד.

תוד"ה תרתי. פי' בקונטרס הא בהא תליא כו' וה"ר אלחנן פי' תרתי דסתרן אהדדי כו' ע"כ. ודעת בעל ספר הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ג הוא כפירש"י ע"ש.
תוד"ה אומר. וי"ל דבדעת אחרת מקנה לה יש לה זכייה מדאורייתא כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ו.
תוד"ה במלוה. וא"ת כיון דמקדש בהנאת מחילת מלוה אפילו בלא משכון אמרינן דמקודשת לעיל ולמה אנו צריכים ללמוד מר' יוסי כו', ע' אבני מלואים סי' כ"ח ס"ק כ"ז.

דף יט:

ת"ר כיצד מצות יעוד אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לי כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תתס"ז ובת' מהר"ם ב"ב סי' רס"ז ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"ד הט"ז מה' יבום.
שם משל לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו לאחר שלשים יום כו' שמקודשת לראשון כו', ע' בספר עמק יהושע סי' ט'.
שם ולר"מ תנאו קיים והתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ה"ז מקודשת ותנאו בטל דר"מ כו', ע' עמק יהושע סי' כ"ג ובנועם ירושלמי לדמאי פ"ו.
שם האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאכו"ע ה"ז מקודשת ותנאו בטל דר"מ רי"א בדבר שבממון תנאו קיים, הארכתי בזה בחידושי לכתובות נ"ו ע"א ולב"מ נ"א ע"א וע"ע בת' הריב"ש סי' תפ"ד,
שם ר"א אומר אם ללמד שמוכרה לפסולין הרי כבר נאמר אם רעה בעיני אדוניה שרעה בנישואיה מה ת"ל לאמה מלמד שמוכרה לקרובים כו', ע' פ"י ומקנה ומש"כ על דבריהם בס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ו.

דף כ.

מודו רבנן היכא דאיכא צד ייעוד, ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"ד.
שם אמר אביי הריני כבן עזאי בשוקי טבריא כו'. ע' בחידושי באר שבע לסוטה מ"ה ע"א ולהוריות י"ד ד"ה אמרו כל דאמר ובמש"כ בחידושי לערכין ד"ל ע"ב.

דף כ:

תוד"ה גאולתו. וכן משמע לקמיה גבי בתי ערי חומה קאמר היכא דגלי גלי כו', ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' ר"צ. תוד"ה איתיביה. וא"ת מ"מ אמאי נקט האי ק"ו מעבד עברי כיון דליכא למיפרך מידי עילויה כו', ע' תבואת שור בקונטרס בכור שור,.

דף כא.

ר"א אומר וגאל את ממכר אחיו חובה. הרמב"ן בסה"מ שרש ראשון גריס מצוה וע"ע בהקדמת זוהר הרקיע.
שם אלא למ"ד לרבות בתי חצרים מאי בכל קשיא, ע' בת' הרשב"א סי' שנ"ג ובמעין החכמה דף ע"ד ע"ב.
שם כדאמר ר"נ בר יצחק לקרוב קרוב קודם ה"נ לקרוב קרוב קודם היכא איתמר דרנב"י אהא כו'. ויל"ד אמאי תלי דרשה זו בדר"נ ב"י הלא בברייתא דספרא פ' בהר פרק ח' תניא הכי בהדיא או משאר בשרו ממשפחתו מלמד שהקרוב קודם וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלין מזרע יעקב כו', וכן פירש"י נמי בסנהדרין ס"ח ע"ב שאין לו גואלים כו' כל זמן שלא כלו בני יעקב כו' ע"ש, והוא עפ"מ דאמרינן בב"ב קט"ו ע"ב נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ולימא עד יעקב אמר אביי גמירי דלא כלה שיבטא ע"ש ועפ"ז קשה לשון רש"י בב"ק ק"ט ע"א בד"ה וכי יש לך אדם שכ' וז"ל יש לו קרוב עד יעקב אבינו ועמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה מאי בכל. וא"ת דאתי לרבות עבד עברי וי"ל דמשמע ליה דאתי לרבויי מידי דגאולת קרקע כו', ע' לח"מ פ"ב ה"ז מה' עבדים.

דף כא:

במאי קמיפלגי דרבי דריש כללי ופרטי ר' יוסי בר"י דריש ריבה ומיעט כו', ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' צ"ה.
שם דרב אמר מותר הואיל ואשתריא אישתרי ושמואל אמר אסור דהא הויא לה גיורת וגיורת לכהן לא חזיא. ע' משך חכמה לפ' מטות בפסוק ויקצוף משה ושם פ' ואתחנן בפסוק לא תתחתן בם וע"ע שאגת אריה סי' ל' ובאבני מלואים סי' ט"ז סק"א.
שם ת"ר וראית בשביה כו', לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קנ"ד,

תוד"ה בביאה שניה. ולגבי כהן אסורה מטעם זונה ואע"פ שמתגיירת כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים סוף חידושי גיטין.

דף כב.

אמר רבא בתחילת פרוטה אחרונה, ע' בספר עמק יהושע סי' וי"ו,
שם ת"ר לו אשה ובנים ולרבו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר כי אהבך ואת ביתך. והנה רפ"ק דיומא דתנן ר' יהודא אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו הקשה שם בגבורת ארי הלא מסוגיין דקידושין נראה דגם בנים הויין בכלל ביתו וא"כ כהן גדול ביוה"כ ליבעי נמי שיהיו לו בנים ואמאי לא קפיד ר' יהודא אלא אאשה בלבד ובשום דוכתא לא מצינו שכה"ג ביוה"כ צריך להיות לו בנים ושמא י"ל דהתם מואת יתירה קא דריש ליה דהוה מצי למכתב כי אהבך וביתך את ביתך ל"ל לרבות בנים אבל בכלל בית אינו אלא אשתו ותדע דהכי הוא דהא גבי יבום כתיב אשר לא יבנה את בית אחיו וע"כ אאשה לחוד קאי דבמקום בנים יבום ליכא כו' עכ"ל, ולעד"נ דמשם גופה ראיה להיפוך דבית בלא בנים לא נקרא בנין בשלימות, וזו היא מאי דקפיד רחמנא שאחיו יגמור את בנין אחיו המת בבנים ע"י ביתו שהניח בלתי נגמר, וכדחזינן הכא בקרא דואהבך ואת ביתך דבכלל בית הם גם הבנים נוסף על האשה.
אלא דלענ"ד עצם קושיתו אפשר ליישב באופנים שונים, דלכאורה מנא ליה לר' יהודא לדרוש מהאי קרא דמתקינין לו אשה אחרת דילמא כוונת התורה דוכפר בעדו ובעד ביתו אם יש לו אשה אז תתכפר גם היא בכפרתו ואם אין לו אשה יתכפרו בניו עמו דעכ"פ גם הם נקראים בכלל ביתו כדמוכח מקרא דואהבך ואת ביתך דבנים בכלל בית, ובע"כ דדעת ר' יהודא היא דרק אשתו נקראת ביתו בלשון הכתוב, והיינו דמסיק בדבריו ביתו זו אשתו ולפ"ד ר"י הקפידה תורה דבית זו צריכה להיות בכפרתו ולהכי מתקינין לו אשה אחרת שמא תמות זו, ולפ"ז צ"ל באחת משתי אלה או דפליג על ברייתא דקידושין ואיהו ס"ל דרק אשתו נקראת בית אבל בניו לא נקראו בלשון הכתוב בכלל ביתו וממילא אין מקום לקושית הגאון בעל גבורת ארי או דס"ל כברייתא דקידושין דגם בניו הם בכלל ביתו אלא דגבי יוה"כ קפיד רחמנא רק על חלק ביתו במה שאפשר לתקן והיא אשתו וזהו מש"א אף אשה אחרת מתקינין לו, אבל אם יש לו בן אחד עם אשתו ושמא ימות בנו זה הלא אי אפשר בתקנה בודאי לחלק זה של ביתו לא היתה בכוונת התורה לצרף אל כפרתו בדוקא, רק אם יש לו בנים עם אשתו נתכפרו גם הם, ואם אין לו בנים נתקיים

קרא כדכתיב ובעד ביתו בזה שאשתו מתכפרת עמו, משא"כ גבי עבד נרצע דכתיב ואהבך ואת ביתך התם מקרא מלא דיבר הכתוב שהוא אוהב את כל הבית וממילא גם הבנים בכלל.

עוי"ל דהא בקרא דוכפר בעדו ובעד ביתו בע"כ דאף לר' יהודא מתכפרים בניו בכפרתו כמו אשתו. הרי דלכו"ע בניו הם בכלל ביתו אלא דעל בניו לא הקפידה תורה כל כך רק על אשתו שהיא עקרת הבית אכן גבי עבד נרצע לא יתכן לאמר בכוונת הכתוב ואהבך ואת ביתך, שהעבד טוען שהוא אוהב את אדונו ואת אשתו של אדונו דא"כ יהיה נראה שהרציעה היא בשביל אהבתו לאשת אדונו ובאמת הרציעה היא מפני שהשי"ת אמר כי לי ב"י עבדים ולא עבדים ל לעבדים והוא הלך וקנה אדון לעצמו להכי ירצע, ומשום שאי אפשר דהאי ביתך יהיה מוסב על אשת אדוניו, להכי הסיבו לתיבת ביתך על האהבה לבני אדוניו, שבע"כ גם הם נכללים בתיבת בית כדאשכחן גבי כפרת בניו של כהן גדול ביוה"כ כנלע"ד, שוב יצא לאור ספר משך חכמה ומצאתי בפ' אחרי שכיוון להרגשת הגאון בעל גבורות ארי ובמה שכוונתי במקצת לדבריו ז"ל ת"ל.

תוד"ה שלא משמע מתוך פירושו דבמלחמה אסור לבא עליה כל עיקר כו' ונראה לר"ת דביאה ראשונה מותרת במלחמה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ר"ל ובאבני מלואים סי' ד' ס"ק י"ג.

דף כב:

מה מזוזה מעומד אף דלת נמי מעומד, ע' נובי"ת חי"ד סי' קפ"ד.

שם אזן ששמעה קולי על הר סיני כי לי ב"י עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים כו', ע' בת' הרשב"א סי' קל"ז ובטו"א לחגיגה ד"ב ע"ב.

במשנה עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה וקונה א"ע בכסף ע"י אחרים. והנה המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו, ומשו"ה ר"א ששחרר עבדו היה כמוכרח לצרפו ל לעשרה כדאמרינן בברכות מ"ז ע"ב ומשום מצוה דרבים ע"ש, אמנם קשה על ר"ג שבכל רצונו היה לשחרר את טבי עבדו, ומשו"ה כשסימא את עינו היה שמח שמחה גדולה. דבזה מצא טצדקי לשחררו כדאמרינן בב"ק ע"ד ע"ב וע"ש ברש"י, ובירושלמי ס"פ אלו נערות הלשון עילה מצא במה שהפיל את שינו ע"ש, והשתא לפ"מ דר"ג היה נשיא ועשיר גדול ולפי המבואר במשנתנו הלא היה יכול ר"ג לתת כסף לאחרים במתנה גמורה והם יתנו לו חזרה ע"מ שיהא טבי בן חורין, ובכ"ז אשכחן דטבי נשאר עבדו עד יום מותו כדתנן בברכות ט"ז ע"ב, ואפשר דלפ"מ דבע"כ הוה ס"ל כר"ע בסוטה

ד"ג ע"א דלעולם בהם תעבודו תעבודו הוא חובה. לכן לא רצה לעבור על שורת הדין בחובתו אפילו דרך גרמא, ועמש"כ בחידושי לגיטין ל"ח ע"ב ולסוטה ד"ג ע"א, וע"ע במגיד משנה פ"ל ה"ב מה' מכירה מה שהביא בשם רב האי גאון ע"ש והוא בספר המקח שער חמישי,

שם אי מה שדה אחוזה חוזרת לבעלים ביובל אף עבד כנעני חוזר לבעלים ביובל ת"ל לעולם בהם תעבודו, ע' טו"א לחגיגה ד"ב ע"ב בקונטרס אבני שהם.

שם כיצד במסירה אחזה בטלפה בשערה כו', ע' בס' המקח שער י"ג

שם א"ר אשי עבד קטן כבהמה דמי. ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ד.

שם מאן לימא לן דלאו הנאה אית להו לתרווייהו, ע' בגליון הש"ס ובת' הגאון מהרי"ל דיסקין ז"ל ח"א סי' ל"ד ובמש"כ בחידושי לכריתות ד"ג סוף ע"א.

רש"י ד"ה איכא דאמרי גדול היה. והגר פירש למיתה ומר זוטרא פירש לחיים כו', ע' קצוה"ח סי' ע"ב ס"ק ל"ז.

תוד"ה איכא דאמרי. דבכל מקום הלכה כריב"ל לגבי דר' יוחנן כו' ע' תוס' חולין צ"ז ע"א ד"ה אמר ובמש"כ בחידושי שם וע"ע ראבי"ה סי' א'.

בסה"ד וכיון שהיה משעבד עצמו למר זוטרא לא היה חפץ לזכות בעצמו כו', ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א.

דף כג.

גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן ב"ח קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן, והנה בחו"מ לפ"מ דפסק ס"ס ער"ה כאבא שאול לפיכך כתב בסי' רע"ג המפקיר עבדיו הגדולים קנו עצמם והקטנים כל הקודם והחזיק בהם זכה וע"ז הק' בנה"מ שם בשלמא גבי גר דנעשה הפקר דממילא ומהפקר דממילא אין יד לקטן לזכות ולכך כל הקודם והחזיק בהן זכה. אבל המפקיר עבדו דלשיטת רש"י הוה הפקר כדעת אחרת מקנה אותו ובדעת אחרת יש יד לקטן לזכות כמבואר בחו"מ סי' רמ"ג סט"ו בהגה"ה א"כ מה"ת לא יהיה הקטן יכול לזכות נפשיה מהפקר כו' ע"ש ולע"ד בלתי מובן מדוע לא דייק קושיתו שם בסי' רמ"ג במש"כ הרמ"א לחלק דדוקא בצרור וזורקו אגוז ונוטלו מהני דעת אחרת מקנה לקטן אבל לא במציאה. והגר"א שם הורה באצבע מקור לדברי הרמ"א מהא דמציאת חש"ו דיש בהם משום גזל רק מפני דרכי שלום ע"ש, ובע"כ דשאני דעת אחרת מקנה דמתנה שמקנה לקטן זה בפרטיות ואין לאחרים בזה שום זכות משו"ה זוכה הקטן לעצמו משום

דמעשיו קיימים במטלטלין כמבואר בסי' רל"ה ס"א משא"כ בהפקר מכיון שהמפקיר סילק רשותו מן החפץ הרי יש יד לכל העולם לזכות בזה, ומהיכן יקנה זה הקטן הלא בשעה שהוא רוצה לזכות אינו עוד של המקנה, ואינה נופל אז לאמר שדעתו מקנה אל הקטן ושיטת רש"י דהפקר הוי כדעת אחרת מקנה הוא רק לענין חצר שאינה משתמרת במשומר לדעת המפקיר סגי כמש"כ בנה"מ שם אבל אין זה ענין לקנין הקטן מן ההפקר, והמעיין בסמ"ע סי' רע"ג סק"ח ימצא בדבריו הקצרים כמו שביארתי כאן בארוכה לתרץ קושית הנה"מ.

שם אמר אביי לעולם שלא מדעתו ושאני כסף הואיל וקני ליה בעל כורחיה מקני ליה בע"כ כו', ע' דורש לציון סוף דריש ט' ובחוט המשולש בחלק התשובות להגאון ר' הלל ז"ל סי' א',

שם רבא אמר כסף קבלת רבו גרמה לו שטר קבלת אחרים גרמה לו, ע' אבן האזל פ"א ה"ו מה' מכירה ובחבל יעקב סי' א'.

רש"י ד"ה ותנינא אין חבין לאדם כו' והיכי תני מתניתין דנפדה ע"י אחרים כו', ע' בס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ה'

דף כג:

לר"ש בן אלעזר עבד כנעני מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו כיון דגמר לה לה מאשה כאשה א"ד כו', ע' אור שמח פ"ב הט"ו מגירושין.

שם דאר"ה בריה דרב יהושע הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו כו', ע' תוי"ט מעילה פ"ג מ"ו ובת' עונג יו"ט סי' ט"ז וע"ע בנוביי"ת חאה"ע סי' ס"ט ובדורש לציון דרוש י"ג דפוס סדילקאב דף נ"א ע"ב ובת' שיבת ציון סי' פ"ו ובאורח משור לנזיר י"ב ע"ב ובח"ס אה"ע ח"א סי' י"א ובס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ז.

שם אמר רבה א"ר ששת דכו"ע אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה והכא במ"ע דאקני לה אחר מנה וא"ל ע"מ שאין לרבך רשות בו כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ז ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב סי' מ"ח צד קס"ח ובנתיבות סי' רי"ב סק"ה ובאבני מלואים סי' ל"ח סק"ו.

תוד"ה מהו שיעשה. אבל אמירתו שאמר לו לך וקבל גטי שמא מיגרע גרע לפי שבא מטעם שליחות כו' ע' באר יצחק חא"ח סי' א' ובעין יצחק חא"ח סי' כ"ח

תוד"ה דאמר ר"ה וי"ל דאורחיה דגמרא הוא בכמה דוכתי דלא מיפשטא אלא ממשנה או מברייתא, עמש"כ בחידושי לב"ק ק"ט ע"ב

תוד"ה ור' אלעזר. אור"ת דהלכה כר"מ דאין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה כו' ע' בספר המקח לרב האי גאון שער חמישי ובת' הרא"ש כלל ע"ד סי' ד'.
בא"ד ומסיק כמאן אזלא הא שמעתא דרב כר"מ וקיי"ל הלכתא כוותיה דרב באיסורי כו', ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' ע"ח,
בא"ד דאילו לר"א אליבא דר"מ אפילו מה שאת נותנת לפיך קנה יתהון בעל כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' ע"ז
בא"ד וכן משמע בירושלמי דכתובות פרק מציאת האשה כו' אלא ש"מ דבמתנה שנתנו לה אחרים אין לבעל אלא פירות אבל הגוף לאשה כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' ק"ח ובחזקה רבה חאה"ע סי קצ"ז.

דף כד.

והכא במעשר דאתיא מבי נשא עסקינן דאמר מעשר ממון הקדש הוא כו', ע' בס' אור שמח פכ"ב ה' ל"ד מה' אישות וע"ש עוד פ"ט ה"י.

דף כד:

נראין דברי ר"ט בשן ועין שהתורה זכתה לו ודברי ר"ע בשאר אברים הואיל ומדרש חכמים הוא ע' בת' הריב"ש סי' י"ד.
שם הרי שהיה רבו רופא ואמר לו לכחול לו עינו וסמאה לחתור לו שינו והפילה שיחק באדון ויצא לחירות רשב"ג אומר ושחתה עד שיתכוין לשחתה כו', ע' בת' ח"צ סי' א'.
תוד"ה הואיל. דחיישינן שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה לפי שאין המדרש ידוע לעולם כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ה ובמיוחסות סי' קי"א וסי' קכ"ה ובתומים סי' ל"ג סק"ד ובת' הגרע"א סי' צ"ד.

דף כה.

רבי אומר אף על **הסירוס**, והקשה במקנה הלא על הסירוס לוקה ואיך יצא העבד ג"כ לחירות הרי אין לוקה ומשלם וע' מה שתירץ בזה בת' עין יצחק אה"ע ח"א סי' י"א, שם נהי דביאת מים לא בעינן מקום הראוי לבוא בו מים בעינן כדר"ז כו', ע' בס' עמק יהושע סי' ג' ובהמאיר לעולם סי' ו' ובמש"כ בחידושי למנחות י"ח ושם ק"ג
רש"י ד"ה אשר יגע בו אמר רחמנא האי קרא דוידיו לא שטף במים הוא, ע' נדה מ"ג ע"א תוד"ה למימרא ובח"ס חי"ד סי' קצ"ג.

דף כה:

כתנאי ומעוך וכתות ונתוק וכרות כולן בביצים דברי ר' יהודא כו', ע' אור שמח פ"ה ה"ד מה' עבדים.
במשנה וחכ"א בהמה דקה נקנית במשיכה. בס' המקח לרב האי גאון שער י"ג הגרסא וחכ"א בהמה גסה נקנית במשיכה.
תוד"ה בהמה גסה ב'. וה"ר חיים כהן כו' נראה לו הטעם שהסימטא רשות של יחיד הוא והקודם בו זכה וסתמא דמילתא המוכר קדם הביא בהמתו לשם כו', ע' קצוה"ח סי' ס"ו סק"ח ובאבני מלואים סי' ל' סק"ד.

דף כו.

במשנה נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתקנ"ד ובראב"ן סי' ק"ו וע"ע מה שהאריך בפרטי הקנינים דמשנתינו בס' המקח לרב האי גאון שער י"ג.
שם שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה, ע' ראב"ן סי' ק"י.
שם אמר רב ל"ש אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה ואי פריש פריש כו', ע' בת' ר' בצלאל אשכנזי סי' י"ז ובת' מהריב"ל ח"א סוף כלל י"ג ובמל"מ רפ"א מה' מכירה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתק"ז ובת' הריב"ש ס"ס רכ"ח וע"ע בשאילתות פ' בהר סי' קט"ו ומפרשים שם.
שם ובשטר מנלן אילימא משום דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים כו', ע' רמב"ן לסה"מ שרש שני ובראב"ן סי' מ"ח אות ג'.
שם בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בהם ש"פ כו'. פי' משום דקנין קרקע בכסף הוא דוקא בפרוטה כמו שיעורא דקידושי אשה כדלעיל י"ג ע"א, להכי נקיט הכא אע"פ שא"ב ש"פ, וע"ל ד"ט ע"א תוד"ה אע"פ ובעמק יהושע סי' ו'.
שם נכסים שאין להם אחריות כו' מה"מ אמר חזקיה דא"ק ויתן להם אביהם מתנות וגו' עם ערי מצורות ביהודה. ע' בת' הרא"ש כלל ע"ט סי' י"ב ובנובי"ת חא"ח סי' ס"ג.
תוד"ה א"ג בחבילי. ומפרש הרב משולם דלהכי נקט חבילי זמורות לפי שהן מאכל פיל כו', ע' קצוה"ח סי' רע"ג סק"ד.
תוד"ה א"ק שדות בכסף יקנו הא דלא אייתי מקרא דכתיב גבי עפרון משום דדילמא ה"מ מנכרי שכל קניינו בכסף, הנה לולא דברי התוס' היה נלע"ד עפ"ד הירושלמי המובא בתוס' מו"ק ד"כ ע"א דאין למידין מקודם מ"ת ע"ש. ועפ"ז מדוייק הא דפריך ביומא כ"ח

ע"ב ואנן מאברהם ניקום ונגמר כדהעיר שם עה"ג, ועמש"כ בחידושי לחולין ט"ז ע"א ושם ס"ה ע"א, וע"ע באבני מלואים סי' כ"ח ס"ק ט"ז.

דף כו:

א"ל רב יוסף קבסתן איכפל תנא לאשמעינן מחט. ופירש"י הוצרך תנא לטרוח ולהשמיע קנייני מחטין ע"כ. ולכאורה מנ"ל לרש"י דתמיהת רב יוסף היתה על שהוצרך להשמיע קנייני מחטין דילמא היתה תמיהתו דרחוק לאמר שהוצרך לתנא לטרוח ולהשמיע מציאות רחוקה של קנין כזה דנעץ בה מחט. די"ל דא"כ מה תיקן רב אשי במש"א מאן לימא לן דלא תלה בה מרגניתא דשוויא אלפא זוזי, הלא גם זו היא מציאות רחוקה, ובע"כ דקושית רב יוסף היתה משום קנין המחט וע"ז שפיר משני דעם המחט היתה מרגליות יקרה וחפץ, לקנותה אגב קרקע. והשמיענו דלקנין כזה יספיק קרקע כל שהוא. וע"ע בס' כלכלת שביעית.

רש"י ד"ה שיקנם ע"ג קרקע ולא היה לו קרקע ע"כ. ע' בתוס' ב"מ ד"ד ע"ב ד"ה אין נשבעין וע"ע ב"ב מ"ד ע"ב תוד"ה דלא הוה ליה ארעא.

תוד"ה ה"ג אלא מאי. ופלא גדול הוא בעיני ריב"ן שהרי מעשים בכל יום שקונין בסודר שלא בפני הקונה כו', ע' קצוה"ח סי' קצ"ה סק"ב ג' ובת' עונג יו"ט סי' כ"ט.

תוד"ה מעשה בר"ג. ומיהו קשה איך יצא מביתו עד שלא תיקנו ושלא הודיעם שאינו מתוקן והא אמדינן חזקה על חבר כו' ע' חזקה רבה חאה"ע סי' צ"ה ענף ג'.

תוד"ה מעשה. ועוד קשה כיון שלא קבעו לו מקום לצפונו או לדרומו מה הועיל הפרשתו כו'. והנה הריטב"א תירץ דר"ג סבר יש ברירה וכשאוכל ומשייר שיעור מעשר אמדינן הוברר הדבר למפרע שזהו מה שהפריש כו' ע"ש ועפ"ד הריטב"א אדרבה שפיר עביד ובכוונה הא דלא סיים המקום. שאם היה אומר לצפונו או לדרומו אולי יאכלו בני ביתו דוקא מזה המקום אבל כיון שלא פירש יוכלו לאכול מאיזה מקום שירצו והוא יעשר אח"כ כיון שהיה הרבה בכרי כמש"כ התוס' מקודם ולפ"מ דאית ליה ברירה' ומזה מוכח דהתוס' ס"ל דל"ל לר"ג ברירה ומשו"ה שפיר הביאו הא דתוספתא ממה שהורו ר' יהודא ור' יוסי להבעל הבית שלא יצא בהפרשתו. דאינהו לשיטתייהו גבי הלוקח יין מבין הכותים דל"ל ברירה. אבל קשה על רשב"ג שהיה עמהם בהוראה זו הלא איהו ס"ל יש ברירה בחולין קל"ה ע"ב אפילו בדאורייתא וצ"ע כעת.

דף כז.

ועישור אחר שאני עתיד למוד נתון לו לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ע' תמים דעים להראב"ד סי' סמ"ך ובאור שמח פ"ד ה"ב מה' תרומות.

שם אם קדם מוכר וכתב לו את השטר כאותה ששנינו כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו כיון שהחזיק עמו בקרקע נקנה שטר בכ"מ שהוא כו'. והנה בת' הרא"ש כלל פ"ה סי' יוד הביא בשם הרמב"ם וז"ל ושטרא מטלטלי חשיב דהא נקנה אגב קרקע כדאמרינן אם קדם מוכר וכתב לו את השטר כיון שהחזיק עמו בקרקע נקנה השטר בכ"מ שהוא וטעמא משום דנכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות הרי דשטר חשיב מטלטלי ע"ש, והנה מלבד מה שלשון זה לא מצאתי ברמב"ם בלתי מובן לע"ד עצם הדברים. הלא הכא גופה מסקינן שאני שטר דאפסרא דארעא הוא, וא"כ י"ל דלאו מטעם דהוא מטלטלי חשיב אלא משום שהוא נכתב על קרקע זו לכן הוא נקנה עמה, וכמ"כ אם השטר נכתב על מטלטלין הוא אפסר דמטלטלי ואם על כסף הוא אפסר דכספא כללא דמילתא השטר הוא רק שיעבוד, ולאיזה דבר שהוא משועבד הוא לו לאפסר שיהיה נקנה עמו, ושם האמתי של השטר הוא נכסי, כדאמרינן בב"ב ק"נ ע"ב שטרה איקרי נכסי, ומהאי סוגיא גופה דהכא אייתי ראייתו דהשטר נקנה עם הקרקע משום דנכסים שאין להם אחריות נקנין עם הנכסים שיש להם אחריות, ומסיק שם הרשב"ם וז"ל אלמא שטר מיקרי נכסים שאין להם אחריות ע"ש וצ"ע כעת וע"ע בס' המקח שער י"ג.

שם איבעיא להו שדה במכר ומטלטלין במתנה מהו ת"ש עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו ש"מ ע' ש"ך חו"מ סי' ר"ב סק"ב ושם ר"ס ר"ג ובקצוה"ח ונה"מ שם.

שם והלכתא צבורים לא בעינן אגב וקני בעינן, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שצ"ה וסי' תקמ"ה ובמש"כ בחידושי לב"ק קי"ח ע"א וע"ע בת' הריב"ש סי' שמ"ה ובאבן האזל פ"ג ה"ט מה' מכירה.

שם אמר רבא ל"ש אלא שנתן דמי כולן אבל לא נתן דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו, ע' מה שהקשו במ"מ ולח"מ פ"ג מה', מכירה ומה שתירץ בת' באר יצחק חא"ח סי' ד' וע"ע בס' המקח לרב האי גאון שער י"ג.

רש"י ד"ה חוזר בשטר. אם אומר אין רצוני שתהא לו ראיה בידו. ע' בת' הרשב"א סי' אלף ל"ד.

רש"י ד"ה מושכר היינו מכר ע"כ. ע' רש"י ב"ק ס"ח ע"א ד"ה פרט לשהקנה ובתוס' ב"מ נ"ו ע"ב ד"ה והאי ביומיה ובמש"כ בחידושי שם.
רש"י ד"ה דיד עניים הוא. הואיל וגבאי של עניים היה כו', ע' מחנה אפרים ה' צדקה סי' י"א.

דף כז:

אמר עולא מנין לגלגול שבועה מן התורה שנאמר ואמרה האשה אמן אמן, ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער שער התירוצים.
רש"י ד"ה גלגול. שקינא לה כשהיא נשואה ונסתרה ומגלגל עליה שבועה על אירוסין כו', ע' חזקה רבה חי"ד סי' קמ"ח.

דף כח.

אשכחן בודאי ספק מנלן כו', ע' תומים סי' צ"ד סק"ב.
שם דא"ל השבע לי שאין עבדי אתה ההוא שמותי משמתינן ליה כו', ע' בת' הרשב"א סי' שפ"ו ובט"ז חו"מ סי' פ"ז סעיף כ"ה ובתומים שם ס"ק כ"ג.
שם הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי ממזר סופג את הארבעים רשע יורד עמו לחייו, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' י"ט ובת' בנו רבינו אברהם סי' ו' ובת' הרא"ש ריש כלל ק"א ובת', הריב"ש סי' צ'.
שם רבא לטעמיה דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי, ע"ל ט"ז ע"א תוד"ה אמר ובס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ז', וע"ע בתרומת הדשן סי' שי"ח ובת' מהרי"ק סי' קפ"א,
רש"י ד"ה הקורא לחבירו עבד. עבד כנען יהא בנידוי מנדין אותו שמזלזל בישראל כל כך כו', ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' רי"ג.
רש"י ד"ה רשע יורד עמו לחייו כלומר לזו אין ב"ד נזקקים אבל הוא מותר לשנאותו כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' ר"ב ובת' חו"י סי' ס"ה.
תוד"ה הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי. לא שיהא ממילא אלא ב"ד חייבין לנדותו כוי, ע' אור זרוע ח"א סי' קכ"ג.
בא"ד וכן הקורא לחבירו ממזר היא אומר שחבירו עבר בלאו לפיכך סופג את הארבעים, ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' רס"ד ובת' מהר"ם ב"ב סי' קל"ב.
תוד"ה כל הנעשה. נתחייב זה הקונה באונסי חליפין שהם ברשות המקנה בכל מקום שהם ואם נאבדו יאבדו לו, ע' ראב"ן סי' ק"א.

דף כח:

דיקא נמי דקתני כיצד החליף כו'. בספר המקח לרב האי גאון שער י"ג הגרסא הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא כיצד כו'. שם מילתא דשכיח גזרו בה רבנן מילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן, פי' ואוקמוה אדאורייתא וע' בת' מהרי"ק סי' קי"ח.
במשנה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ע' רש"י ביצה ד"כ ריש ע"א ובתוס' מנחות פ"א ע"ב ד"ה תודה ובש"ך חו"מ סי' רנ"ה ובקצוה"ח ונתה"מ שם ובמחנה אפרים ה' צדקה סי' ח' ובת' ושב הכהן סי' י"ח ובת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ז ובת' עין יצחק חאה"ע סי' נ"ח וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב סי' צ"ט צד קצ"ג ובת' הגרע"א מסי' קמ"ב עד סי' קמ"ו ובחזקה רבה חי"ד סי' קס"ב ובת' מהר"ם פדוואה סי' נון וע"ע בס' המקח שער י"ד.
שם ת"ר כיצד רשות הגבוה בכסף גזבר שנתן מעות הבהמה אפילו בהמה בסוף העולם קנה ובהדיוט לא קנה עד שימשוך, וכ' התוס' בבכורות י"ג ריש ע"ב בשם הריב"ן דמשיכה לא שייכא בהקדש דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה, וע' בתוס' לקמן נ"ג סוף ע"ב וברש"י ב"ק ס"ו ע"ב ד"ה דגזל קרבן ובתוס' חגיגה י"א ריש ע"א, ומקור דהאי כללא אסמכוה חז"ל בחולין קל"ט אקרא דלה' הארץ ומלואה וע"כ צ"ל דלאו ילפותא גמורה היא דהא בר"ה ד"ו ע"א איצטריך קרא על אפריש ולא אקריב דעובר בבל תאחר בכדי דלא נימא כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה, והשתא אם כל הלימוד היה מקרא דדברי קבלה אז לא היה מקום לאמר דצריך קרא מדאורייתא למעוטיה, ובודאי סברא פשוטה ומובנת היא ול"צ קרא רק אסמכוה אקרא דדברי קבלה. אולם אחרי דמצד הסברא וסמיכת המקרא יש מקום לאמר דבי גזא דרחמנא היא בכל מקום שנמצאת עד דמשו"ה לא יעבור על בל תאחר. ולהכי איצטריך קרא לחיוב אחריותו ולעבירה דבל תאחר אפילו אם הפרישה כל זמן שלא הקריבה. וע"ע בת' הרשב"א חלק רביעי סי' צ"ב. שם האומר שור זה עולה בית זה הקדש אפילו בסוף העולם קנה. ע' טו"א לר"ה ד"ד ע"א.

דף כט.

במשנה וכל מל"ת בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים חייבין חוץ מבל תקיף כו', ע' טו"א לר"ה ד"ד ע"א ובשאג"א סי' ס"ו וסי' פ"ב.
שם והיכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה כו'. ע' בת' הגרע"א סי' מ"ב. שם איהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב כאשר צוה אותו אלקים אותו ולא אותה אשכחן מיד לדורות מנלן תנא דבר"י כ"מ שנאמר צו אינו אלא זירוז מיד ולדורות כו', ולכאורה

איכא למידק עפ"מ שהעיר בת' מהר"ח או"ז סי' י"א איך מצינו לפוטרה ממצוה מדכתיב אותו הלא כל התורה בלשון זכר נאמרה ובכ"ז השוה הכתוב אשה לאיש ע"ש, ולע"ד כוונת הש"ס הכא היא דכל הכתוב כאשר צוה אותו מיותר. דהא כבר ידעינן מפרשה הקודמת שאברהם אבינו נצטווה מצוה זו מהשי"ת ולא איהו בדה מלבו, ובע"כ דהאי קרא אתא לדרשה זו דאותו ולא אותה ולהורות דאשה פטורה למול את בנה, ואין לאמר דקרא אינו מיותר דהא תיכף בתר הכי קאמר אשכחן מיד לדורות מנלן ומשני משום דצו אינו אלא זירוז מיד ולדורות. א"כ תיבות כאשר צוה צריך לכתוב מפני הציווי לדורות. די"ל דהוה מצי למכתב כאשר צוה אלקים. ובע"כ דהאי אותו מיותר לדרשה זו דאותו ולא אותה, וע"ע בשעה"מ פ"א מה' מילה ובמש"כ בחידושי לפ' וירא.

שם כל מקום שנאמר צו אינו אלא זירוז מיד ולדורות, ע' תבואת שור בקונטרס בכור שור. תוד"ה משכו במאתים. י"ל דהתם כששם אותה בפחות משווייה מתכוון לוותר להקדש א"כ שייך לאמר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כו' ע' קצוה"ח סי' שנ"ג סק"א.

תוד"ה אטו הדיוט. וקשה דאמר בפ' הנזקין דיתמי הרי הן כהקדש כו', ע' מש"כ הרשב"א בחידושיו ובתשובותיו סי' אלף צ"ה ובראב"ן סי' ק"ז.

תוד"ה אותו ולא אותה. וא"ת למ"ל קרא תיפ"ל דמ"ע שהזג"ג הוא שנימול בשמיני ללידתו כו' ע' ווי העמודים לס' יראים ר"ס י"ט ובשאג"א סי' נ"ג ובשעה"מ פי"ב ה"ג מה' עכו"ם ובעונג יו"ט ס' א' ובמנחת חינוך מצוה ב' וע"ע בטו"א לחגיגה ט"ז ע"ב.

דף כט:

כל היכא דליכא אלא חמש סלעים הוא קודם לבנו מ"ט מצוה דגופיה עדיפא כו', ע' בת' הריב"ש סי' קל"א.

שם ת"ר לפדות את בנו ולעלות לרגל פודה את בנו ואח"כ עולה לרגל ד"י אומר עולה לרגל ואח"כ פודה את בנו כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' ק'.

שם פשיטא בפטר דחם תלה רחמנא מהו דתימא נילף בכור בכור מנחלה כו', וקשה איך ילפותא כזו הלא גז"ש היא מסיני ולהכי אין אדם דן גז"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו כדאמרינן בפסחים ס"ו ע"א וע' ברש"י ותוס' סוכה ל"א ע"ד ובתוס' שבת צ"ז ע"א וצ"ע כעת.

שם א"ד חסדא האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה אמינא לשטן גירא בעיניך. ע' משך חכמה ר"פ תזריע וע"ע באור זרוע ח"א סי' תרנ"ג.

רש"י ד"ה בי רבנן בית המדרש רחוק מן הישוב הוה. ע' רש"י לקמן ע"ג ע"ב ד"ה כנישתא שבת כ"ד ע"ב ד"ה משום סכנה סוטה מ"ט ע"ב ד"ה ובית הועד ב"מ כ"ד ע"א ד"ה דיתבי בהו ובתוס' ברכות ד"ב ע"א ד"ה מברך ושם ד"ו ע"א ד"ה המתפלל.
תוד"ה ואזיל. ולכך פר"י דמיירי כגון דאיכא חמש משועבדים מיצחק שעשאן אפותיקי לכהן בעבור יעקב בנו כו'. ע' תומים סי' קי"ז סק"ז.

דף ל.

כגון זבולון בן דן שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה וגמרא הלכות ואגדות. בשאילתות ואתחנן סי' קמ"ב ליתא תיבת גמרא וע"ש בהע"ש.
שם ואבי אביו מי מיחייב והתניא ולמדתם אותם את בניכם ולא בני בניכם ומה אני מקיים והודעתם לבניך ולבני בניך לאמר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות הוא דאמר כי הא תנא דתניא ולמדתם אותם את בניכם אין לי אלא בניכם בני בניכם מנין ת"ל והודעתם לבניך ולבני בניך א"כ מה ת"ל בניכם בניכם ולא בנותיכם, והנה דעת תנא בתרא מובן דבניכם ממעט בנותיכם. דהא במשנה סוטה ד"כ ע"א סבר בן עזאי חייב אדם ללמד את בתו תורה ור"א אומר כל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות ע"ש, ועפ"ז תנא דברייתא דהכא הוא כמפשר בהא דדריש בניכם ולא בנותיכם. היינו דאין עליו חיוב כבן עזאי ולא איסור כר"א רק רשות, אבל ת"ק דדריש בניכם ולא בני בניכם. הרי אי אפשר שהתורה תמעט מללמוד לאחרים מי שהוא. וכש"כ לבני בנים שהם כבנים לשאר דברים כדאמרינן לעיל ד"ד ע"א ובש"מ ולכן נראה בכוונתו לפ"מ דאיהו הבין קרא דוהודעתם לבניך ולבני בניך דמורה על מלמד לבנו תורה דהוא כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות הרי דלדידיה עשה בלימודו לבנו כל החוב המוטל עליו בעולמו. והטעם משום דללמד את בן בנו זה מוטל על בנו. דגם על הבן הטילה התורה החוב של ולמדתם את בניכם. וכן עד סוף כל הדורות דהי מינייהו מפקת מחיובא. ולפ"ז בהכרח דהאי ולמדתם אותם את בניכם לא מצי קאי על החיוב ללמד לבני בנים, דבזה הוה מסיר החוב מבנו שיאמר דאבי חייב ללמד עם בני כמו שלמד אותי דבני בנים הרי הם כבנים. ובזה תפוג תורה חלילה כמובן, אבל עתה דדריש לבניכם דוקא. אז מרגיש כל אחד בדורו שהחיוב מוטל במיוחד עליו. וע' בסה"מ במל"ת להרמב"ן ל"ת ב' השכוחה לפי דעתו מהרמב"ם ז"ל וע"ע בס' יראים סי' כ"ט ובקרית ספר למהר"ם מטראני מצוה י"ב ובת' הגרע"א סי' מ"ב.

שם אינהו בקיאי בחסירות ויתרות אנן לא בקיאינן. ע' שאגת אריה סי' ל"ו ובח"ס סי' נ"ב ובת' שאילת דוד חי"ד סי' יוד.
שם ת"ר ושננתם שיהו דברי תורה מחודדים בפיך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד כו'. ע' תוס' ב"מ כ"ג ע"ב ד"ה במסכת ובקונטרס אחרון לשאגת אריה סי' א' וע"ע בס' יראים סי' ל'.
תוד"ה לא צריכא. פי' בקונטרס ימי השבת כו' ולא נהירא דא"כ אכתי הו"מ למיפרך מי ידע כמה חיי ונ"ל לפרש בכל יום עצמו ישלש כו', ע' מעין החכמה דפוס רעדלהיים דף צ"ה ע"ב.

דף ל:

יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום כו', ע' בהקדמת יד המלך.
שם להשיאו אשה מנלן דכתיב קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים כו', ע' בס' תשובת שמואל קונטרס קידושי קטן.
שם ואת בנותיכם תנו לאנשים כו' ניתן לה מידי ולבשייה ונכסייה כי היכי דקפצו עלה אינשי. ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ק"ח.
שם ת"ר נאמר כבד את אביך ואת אמך ונאמר כבד את ה' מהונך השוה הכתוב כבוד או"א לכבוד המקום כו' וכן בדין ששלשתן שתן שותפין בו. והנה לקמן ל"ב ע"א קאמר רב חסדא, האב שמחל על כבודו כבודו מחול הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול כו' ע"ש והנה הא דרב אינו יכול למחול, נראה דס"ל לר"ח כדסבר רבא מתחילה דתורה לאו דיליה היא למחול ע"ש. אבל מדוע יכול האב למחול. לזה לא יהיב טעמא ע"ש. אולם לפי המבואר הכא ניחא כיון דהוקש כבודם לכבוד המקום, לכן די לנו אם נקיש גם מחילת כבודם למחילת כבוד המקום שמוחל לבניו. וע' זבחים ס"ט ע"ב תוד"ה ק"ו ובמש"כ בחידושי שם.
שם ת"ר שלשה שותפין הן באדם כו', ע' שאילתות פ' יתרו סי' נ"ו וע"ע בירושלמי כלאים פ"ח ה"ג ובביאורי המפרשים לברייתא דר' ישמעאל ולברייתא דספרי ס"פ בהעלותך ובתמים דעים להראב"ד סי' קס"ב ובאבודרהם בברכת אשר יצר את האדם בחכמה.
שם תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבן מכבד את אמו יותר מאביו כו', ע' מכילתא פ' יתרו ובחזקה רבה חאה"ע סי' ס"ד.

דף לא.

וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתיירא מאביו יותר מאמו כו', ע' תוס' פסחים ק"ח סוף ע"א ובת' פנים מאירות ח"א סי' צ"ג.
שם רב הונא בריה דרב יהושע לא מסגי ארבע אמות בגילוי הראש, ע' תוס' יומא כ"ה סוף ע"א ובמג"א סי' רפ"ב סק"ח ושם סי' ב' סק"ו ובמפרשים שם ובמה שהאריכו בזה שם בברכי יוסף ובארצות החיים.
שם א"ר יוסף מריש הוה אמינא מאן דהוה אמר לי הלכה כר' יהודא סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן כו', ע' בת' הגרע"א סי' קס"ט ובמה שהארכתי בחידושי לב"ק פ"ז ע"א.
רש"י ד"ה שבן אלמנה אתה ולא צריך אתה למעשה כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' מ"ה ובת' הגרע"א סי' ס"ח.

דף לא:

רב יוסף כי הוה שמע קל כרעיה דאמיה אמר איקום מקמי שכינה דאתיא, ע' פ"ת יו"ד סי' ר"מ ס"ז ובנחלת צבי שם.
שם רב אסי הוה ליה ההיא אמא זקינה כו' שבקה ואזיל לארעא דישראל כו', ע' כנסת יחזקאל סי' ו'.
שם מהו לצאת מארץ לחו"ל א"ל אסור כו', ע' תרומת הדשן סי' מ"ט.
שם במותו כיצד היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו וה"מ תוך יב"ח מכאן ואילך אומר זכרונו לברכה לחיי העוה"ב, ע' תורת האדם להרמב"ן ש שער הגמול, וע"ע בתשב"ץ ח"א סי' קכ"ב שכ' דמכש"כ על רבו צריך לאמר הריני כפרת משכבו והביא מהא דס"פ אלו מציאות ומהוריות י"ג ע"א.
שם אלא אמר רבא שם אביו של חכם ושם רבו של חכם, ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' ר"מ סק"ז.
שם ת"ר איזהו מורא ואיזהו כיבוד מורא לא עומד במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו כו', ע' ס' יראים סי' נ"ו.

דף לב.

אורו ליה רבנן לרב ירמיה ואמרי ליה לבריה דרב ירמיה כמ"ד משל אב, ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' נ"ו ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקמ"א ובת' הגרע"א סי' ס"ח וע"ע בת' מהרי"ק סי' קס"ו ובת' אגודת אזוב חי"ד סי' ט"ז.

שם תבא מאירה למי שמאכיל את אביו מעשר עני, ע' אור זרוע ח"א סי' כ"ו ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"א סי' שט"ז

שם ודילמא רתח וקעבר על לפני עור ל"ת מכשול כו', ע' בת' עין יצחק חא"ח סי' י"ג.

שם והא קעבר משום בל תשחית כו', הא דלא פריך הכי על מר בריה דרבינא בברכות ל"א ע"א דתבר כסא דמוקרא בת ד' מאה זוזי, די"ל עפ"מ דאמרינן בשבת קכ"ט ע"א ושם ק"מ ע"ב בל תשחית דגופא עדיף ע"ש, והשתא אם במקום צורך הגוף נדחה דין דלא תשחית מכש"כ במקום צורך מצוה, דהתם עביד הכי לאפרושינהו מאיסורא בודאי דליתא ללאו דבל תשחית.

שם א"ר חסדא האב שמחל על כבודו כבודו מחול הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול כו', עמש"כ בחידושי לעיל ד"ל ע"ב וע"ע במיוחסות סי' ער"ב.

שם ורב יוסף אמר אפילו הרב שמחל על כבודו כבודו מחול כו'. ע' בת' הריב"ש ס"ס ר"ס, שם אמר רבא הכי השתא התם הקב"ה עלמא דיליה הוא ותורה דיליה היא מחיל ליה ליקריה הכא תורה דיליה היא כו', ע' שאילתות פ' קדושים ס"ס ק"א ובהע"ש שם.

רש"י ד"ה אבא אומר השקיני מים ויש מצוה אחרת לפניו לעשות כגון לקבור את המת או לוייה. ע' כנסת יחזקאל סי' ל"ה.

דף לב:

תורה דיליה היא דכתיב ובתורתו יהגה יומם ולילה, ע' בפתח השער לס' נחל יצחק וע"ע בטו"א למגילה כ"ח ע"א.

שם ר"פ הוה משקי בי הלולא דאבא מר בריה ודלי ליה כסא לר' יצחק בריה דר"י, ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' קדושים סי' ק"א אות יוד.

שם מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והנה ביומא כ"ב סוף ע"ב משמע דלאו דוקא על הצבור לבד מוטל אחריות של כבודו, כי גם על המלך חיובא רמי להקפיד על כבוד עצמו, ואיסורא רכיב עליו אם מחל למורד במלכות כדאשכחן גבי שאול דעל דבר זה נענש ועמש"כ בחידושי שם.

שם מנין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ל"ג.

דף לג.

מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שא"ב חסרון כיס כו', ע' קרית ספר למהר"ם מטראני פ"ו מה' תלמוד תורה.
שם והתנן כל בעלי אומניות עומדים מפניהם כו' בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי מפניהם עומדים מפני תלמידי חכמים אין עומדים ע' נוב"י קמא חא"ח סי' כ"ז.
שם איסי בן יהודא אומר מפני שיבה תקום ואפילו כל שיבה במשמע כו', ע' בס' יראים סי' ל"ו ובמפרשים שם ובס' זיו משנה על הרמב"ם פ"ו ה"ט מה' ת"ת.
רש"י ד"ה לאונסיה שאני. פעמים הוא טרוד ומעיין בשמועתו לפני כניסתו למרחץ וע"כ היא שגורה בפיו ובלבו ומעיין בה בבית המרחץ, ע' תרומת הדשן סי' מ"א ובמה שהארכתי בזה בחידושי לזבחים ק"ב ע"ב,

דף לג:

אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים. ע' בת' חו"י סי' צ"ד בד"ה אין הלכה כתלמיד במקום הרב ובנובי"ת חא"ח סי' צ"ד.
שם ואימא מוראת רבית ומוראת משקלות כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים. שם שאני רב יחזקאל דבעל מעשים הוא כו', ע' בתורת האדם להרמב"ן שער הקריעה.
שם ה"ק אני איני כדאי לעמוד מפני בני ואפילו הוא רבאי דהא אנא אבוה, כה"ג בכתובות ס"ב ע"ב מי איכא אבא דקאים מקמי ברא.
שם איבעיא להו רכוב כמהלך דמי או לא אמר אביי ת"ש טמא יושב תחת האילן כו' הנה הכא פשיט איסור מטומאה וכה"ג בכ"מ, וע' בתוס' חולין ס"ד ע"א ד"ה שאם ריקמה ובמה שהארכתי בחידושי שם.
שם איבעיא להו מהו לעמוד מפני ס"ת כו', ע' ת' הרשב"א סי' קמ"ד ובמהרי"ק סי' ט'.
שם ק"ו מפני לומדיה עומדין מפניה לא כש"כ, ע' בהקדמה לשב שמעתתא ובת' כנסת יחזקאל סי' ז'.
שם איזהו מ"ע שהז"ג סוכה ולולב שופר וציצית, ע' בת' הרשב"א סי' רצ"ח ובראב"ן סי' פ"ז.

דף לד.

וכללא הוא הרי מצה שמחה הקהל דמ"ע שהזנ"ג ונשים חייבות, ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' רל"ח.
שם והרי ת"ת פו"ר ופדיון הבן דלאו מצות עשה שהזמ"ג הוה ונשים פטורות, ע' עונג יו"ט סי' י"ד וע"ע בשאג"א ס"ס ל"ה.
שם אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ, ע' שאגת אריה סי' ח'.
שם ותפילין גמר לה מת"ת מה תלמוד תורה נשים פטורות אף תפילין נשים פטורות ע' במעין החכמה דף צ"ט ע"א.
שם ונקיש תפילין למזוזה תפילין לת"ת איתקיש כו' ע' אור זרוע ח"א סי' תקל"ט ושם ס"ס תקנ"ה ובדורש לציון דרוש י"א.
תוד"ה מעקה. תימא לרבי בכל הני כתיב לאו במעקה כתיב לא תשים דמים בביתך כו', ע' ריטב"א מש"כ בשם הרמב"ן ובאור שמח פ"ג ה"ח מה' יו"ט.
בא"ד אך הקשה הר"ר יוסף מארץ ישראל על פירוש זה א"כ גבי אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט כו' אשה שאינה חייבת בעשה דיו"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שריפה ביו"ט כו', ע' מה שתירץ בעמק יהושע סי' ה' וע"ע בעולת שמואל ח"א סי' ע"ז וע"ע בטו"א לחגיגה י"ח ע"א.
בסה"ד אלא מאי אית לך למימר דעשה שיש עמו לאו אף הלאו אלים ולא דחי ליה עשה כו', ע' שאגת אריה סי' פ"ב ובדורש לציון דרוש ז' ובת' הגרע"א סי' א' ובשעה"מ פי"ב ה"ג מה' עכו"ם ובבאר יצחק חא"ח סי' ח'.
תוד"ה בכל מערבין. פי' בקונטרס בין עירובי חצירות בין עירובי תחומין ולא נהירא כו' ע"כ, לפנינו ברש"י דבסוגיין ליתא דק עירובי חצירות ואולי כל דברי התוס' דהכא נעתק מלשונם בר"פ בכל מערבין, דשם איתא ברש"י ותוס' הכי, ודעת הרמב"ם בפ"א ה"ח מה' עירובין כהתוס' כמש"כ בהגהות מיימונית שם, ועמש"כ בחידושי לעירובין שם.
תוד"ה גברי בעו חיי. י"ל דקרא לא קאי אתלמוד תורה אלא אקיום מצות כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף לד:

אמר אביי אשה בעלה משמחה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קס"ט ובשאג"א סי' ס"ו. תוד"ה סד"א. וי"ל דע"כ איצטריך לטעמא דכל שישנו דאי לא דחזינן מיניה דנשים חייבות במצה ה"א האזרח אתא לרבויי נשים כו'. ע' שער התירוצים.

תוד"ה ואנא אמינא. וי"ל דאי לא כתב נשים במצה ה"א דמק"ו לא אתי נשים לחיובא דטפלים מעלו מנשים לפי שבאים לכלל חיוב כו', ע' שער התירוצים.
תוד"ה ונילף וא"ת אדרבא אית לן למילף ממורא לחיוב כו', ע' יבמות נ"ט ע"א תוד"ה דומיא ובב"ק ד"ג ע"א תוד"ה דומיא ובגינת וורדים להפמ"ג כלל י"ג.

דף לה.

ואי כתב פו"ר ולא כתב מורא הוה אמינא איש דסיפק בידו לעשות אין אשה דאין סיפוק בידה לעשות לא כו', ע' שאגת אריה סי' נ"ג.
שם הניחא למ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר כו', ע' במעין החכמה דף נ"ט סוף ע"ב,
שם הניחא למ"ד תפילין מ"ע שהזכ"ג כו' מאן שמעת ליה דאמר תפילין מ"ע שלא הזכ"ג ר"מ כו', ע' בת' הגרע"א סי' קס"ט ובדורש לציון דרוש י"א.
שם ולר' יהודא דאמר שני כתובים הבאים כאחד מלמדין כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' ק"ג.
שם א"ק איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקצ"ט ובמנחת חינוך מצוה ח'.
תוד"ה משום. וי"ל דמוקי קידוש היום בהדי מצה והקהל והוו נ' כתובים ואין מלמדין, ע' בס' תורת רפאל ה' יו"ט סי' צ'.

דף לה:

לכדתניא לא יגלחו יכול גלחו במספרים יהא חייב ת"ל לא תשחית כו' הא כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זו תער, ע' תורת האדם להרמב"ן ענין האבילות.
שם בנים אתם לה"א וגו' בנים ולא בנות לקרחה כו', ע' בספר הצבא הנדפס בסוף תמים דעים להראב"ד מדה ששית ובתורת האדם להרמב"ן ענין ההספד.
שם מרבה אני את הגדירה שישנה במקום השער ער ושלא במקום שער ומוציא אני את הקרחה שאינה אלא במקום שער ע' טורי אבן לר"ה ד"ט ע"ב
רש"י ד"ה הפסיק הענין ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה לחוד שיש הפסק בינתים כגון לה יטמא, ע' פני יהושע ובדורש לציון דרוש ט'.

דף לו.

בנים אתם לה"א בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרויים בנים כו', ע' בהקדמת בית אפרים לחלק יו"ד. שם סמיכות דכתיב דבר אל ב"י וסמך בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות תנופות דבר אל ב"י כו', ע' מג"א סי' י"ד סק"ב ובברכי יוסף שם.
תוד"ה תפילין. וא"ת ומה בכך מ"מ נילף קרחה מתפילין דאין גז"ש למחצה כו' וי"ל דשמא לא נגמרה גז"ש אלא לאשמעינן מקום הנחת תפילין, ע' בקונטרס כללות הסוגיות שבסוף ס' באר יעקב כלל ל"ה ובנובי"ת חי"ד ס"ס קצ"ה.
תוד"ה הקבלות. וא"ת אמאי איצטריך קרא בגמרא למעוטי נשים תיפ"ל דכולהו מ"ע שהז"ג הוו שהרי אינן נוהגות אלא ביום כו', ע' בס' עמק יהושע סי' כ' וע"ע בשעה"מ ה' מילה ובמעין החכמה דף צ"ט ע"א ובארצות החיים סי' י"ד סק"א וע"ע בטו"א לחגיגה ט"ז ע"ב.

דף לו:

במשנה כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחו"ל חוץ מן הערלה כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' נ"ג וע"ע באור זרוע ח"א סי' רי"ג ובטו"א למגילה ד"י ע"א.
תוד"ה אי דפנים. אפ"ה מדאיצטריך קרא לרבויי כהן הדיוט דכשר בה מכלל דפשיטא ליה לתנא דנשים אינן כשרות בה, ע' טו"א למגילה ד"ט ע"ב.
תוד"ה כל מצוה בסה"ד. ובירושלמי נמי משמע דחדש נוהג אף בשל נכרי דפריך עלה דמתניתין דקתני החדש אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה בשל נכרי משמע דחדש דקתני במתניתין נוהג בשל נכרי. ע' בת' הרא"ש ריש כלל שני ובכנסת יחזקאל סי' מ"א.

דף לז.

מה ע"ז מיוחדת שהיא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בחו"ל אף כל שהוא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו"ל, ע' בס' אהבת ציון דרוש י"ב ובהשמטות להעמק שאלה סי' נ"ב.
שם אמר אביי מאן תנא דפליג עליה דר"א ר' ישמעאל היא דתניא ללמדך שכ"מ שנאמר בו מושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה כו', ע' בת' שיבת ציון סי' מ"ח ובאור שמח פ"י ה"ד ממאכלות אסורות.

דף לז:

משום דהוה מלך וביכורים שני כתובים הבכ"א ואין מלמדין ואידך צריכי כו', ע' בס' מעין החכמה דף קט"ז ע"ב דפוס רעדלהיים.
רש"י ד"ה ר' ישמעאל. בקרבן צבור הוא דהוו אבל היחידים לא נתחייבו בנסכים, ע' משך חכמה ס"פ פנחס.
תוד"ה הואיל. וא"ת א"כ למה לא עשו כי אם פסח אחד וי"ל לפי שהיו רובם ערלים כו', ע' משך חכמה לפ' בהעלותך בפסוק למה נגרע בד"ה עוד י"ל. וע"ע במעין החכמה דף פ"ו ע"א.
תוד"ה מושב דכתב רחמנא גבי מצה ל"ל תימה דבסוף ערבי פסחים מפיק מיניה לקובעו חובה בזה"ז, ע' בס' מעין החכמה דף ס"ח ע"א ובת' פמ"א ח"א סי' י"ד.
תוד"ה ממחרת. הקשה ה"ר אברהם אבן עזרא היכי אמרינן ממחרת הפסח דהכא הוי ט"ז בניסן שנקרב העומר דילמא ממחרת הפסח ממחרת שחיטת הפסח קאמר דהיינו ט"ז בניסן כו', ע' דורש לציון דרוש ו' ובמעין החכמה דף פ"ה ע"ב.

דף לח.

אקרוב עומר והדר אכול כו', ע' בת' כנסת יחזקאל סי' מ"א.
שם לא הוו צריכי דכתיב וב"י אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת כו', ע' טו"א לר"ה ד"ב ע"ב,
שם בשבעה באדר מת משה ופסק מן מלירד והיו מסתפקין ממן שבכליהם עד ששה עשר בניסן, ע' טו"א לר"ה י"ג ע"א ובעונג יו"ט סי' צ"ב.
שם מה ת"ל היום מלמד שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש שנאמר את מספר ימיך אמלא, ע' מנחות ד"ל ע"א תוד"ה מכאן ובמש"כ בחידושי שם ובשער התירוצים שם.
שם ומה חדש שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסוה"נ ויש היתר לאיסורו נוהג בין בארץ בין בחו"ל כלאים שאיסורן איסור עולם כו', והנה כה"ג אשכחן ק"ו בפסחים מ"ד ע"ב ובנזיר ל"ז ע"א גבי נזיר דחשיב מעלתו מה דיש היתר לאיסורו. ולכאורה מה מעלה היא זו הלא הכא איירינן כל זמן שלא התיר העומר וכן התם כל זמן שלא נשאל על נזירותו, ומזה ראיה למה שהארכתי בחידושי לזבחים ל"ב ע"א דכל דבר שיש תקנה לאיסוריה אע"ג דהתקנה לא נעשתה אפ"ה הוקל האיסור ע"פ אפשרות התקנה בין אם

תבא מצד עצמה כמו הכא בהאיר המזרח של ששה עשר בניסן או אם תוכל לבא רק ע"י פעולתו בשאלה לחכם על נזירותו, עכ"פ ע"י אפשרות עקירת האיסור קיל איסוריה.
תוד"ה אקרוב עומר והדר אכול בירושלמי מקשה למה לא אכלו מצה מחדש ויבא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה ל"ת דחדש ומתרץ דאין עשה דקודם הדבור דוחה ל"ת דלאחר הדבור, והקשה בש"א סי' צ"ו הלא ביבמות ד"ה ע"ב דחי הש"ס מה לפסח מילה ותמיד שכן ישנן לפני הדבור, הרי עשה דלפני הדבור חמיר והכא משמע דקיל ע"ש.
וכבר הקדימו בקושיא זו באור זרוע ה' פסחים סי' רל"ג וע"ש מה שתירצו, ובחידושי לתנ"ך יהושע ה' הארכתי בישוב קושיתם בטוב טעם בס"ד, וע"ע דורש לציון דרשות ה' ו' ז' ובקונטרס אחרון לשאגת אריה סי' ס"א ובנחלת יעקב להגאון בעל נה"מ בחידושיו לסוכה ד"ל ובעולת שמואל ח"א סי' ע"ז ובת' באר יצחק חא"ח סי' ח' ובעונג יו"ט סי' מ"ב.
תוד"ה צא מהן. ומקצה ג' ימים דקאמר יהושע להעם היינו סוף יום שני שסמוך ליום ג' כו', ע' בקונטרס אבני שהם הנספח לטורי אבן ר"ה פ"ק בד"ה מאי עבידתיה.
תוד"ה וה"ה השני. וא"ת טבל ותרומה ומעשר נילף מק"ו דחדש דנוהג בין בארץ בין בחו"ל כו', ע' נובי"ת חי"ד ס"ס מ"ג.
בא"ד וטבל אע"ג שאינו בשאלה דלעולם הוי טבל עד שתקנו מ"מ כיון דאיסור אינו אלא מחמת תרומה ומעשר כו', ע' בס' מבית מאיר ח"ג סי' מ"ט.

דף לח:

מאי הלכה אר"י אמר שמואל הילכתא מדינה עולא אר"י הלכה למשה מסיני כו', והנה בסנהדרין ק"א ע"ב אהא דגמירי דאין ישיבה ב בעזרה אלא למלכי ב"ד בלבד פירש"י גמירי הלמ"מ. וכ' עליו הבאר שבע בחידושיו שם תמיה אני פה קדוש יאמר דבר זה כו' הרי בירושלמי חולקים אמוראי טובא על ר' חייא ואם איתא דהוה הלמ"מ לא היו חולקים על ר' חייא שהרי הלמ"מ הוא ולעולם לא תמצא מחלוקת על הלמ"מ כו' ע"ש, ובס' ארעא דרבנן סי' ג' חלק עליו והורה מכמה דוכתי דבהלמ"מ פליגי מ"ס הכי גמירי ומ"ס הכי גמירי. ובהגהות עפרא דארעא שם הורה מהך דהכא דמ"ס הילכתא מדינה ומ"ס הלמ"מ ע"ש, וכן הו"מ להוכיח מהא דב"ק ד"ג ע"ב דאמרו בהדיא דח"נ צרורות הילכתא גמירי לה ופירש"י למשה מסיני, ובכ"ז פליג סומכוס שם י"ז ע"ב וס"ל נ"ש משלם ופירש"י שם סומכוס לית ליה הלכתא דח"נ צרורות אלא ג"ש ס"ל ע"ש, וכן לימוד הגז"ש פירש"י בר"ה ל"ד ע"א דהוא הלמ"מ, ואפ"ה אמרו בשבת צ"ז ע"א דר' יהודא בן

בתירא לא גמיר גז"ש וע"ש בתוס' ואכ"מ להאריך בזה, וע"ע באבני מלואים סי' כ"ח ס"ק נ"ז.
שם דתנן ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר בחו"ל יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט, ע' אור זרוע ח"א סי' שכ"ז.
רש"י ד"ה היינו דשני לן. ספק ערלה ספק עברו עליה שלש שנים א"נ פרדס שיש בו נטיעות ערלה כו', ע' בת' שיבת ציון סי' מ"ט ובחזקה רבה חא"ח ס"ס א'.

דף לט.

א"ל לוי לשמואל ספק לי ואנא איכול רב אויא ורבא בר רב חנן מספקו ספוקי להדדי.
ע' בת' עונג יו"ט ס"ס י"ד ובש"ש שמעתא א' פ"ב וע"ע בת' הרדב"ז ח"ג סי' תקל"א ובס' שאילת שלום סי' ד'.
שם סתום ספיקה ואבד ודאה כו' וכל האומר אין ערלה בחו"ל לא יהא לו נין ונכד כו', ע' ראבי"ה סי' ק' ובאור זרוע ח"א סי' שכ"ז.
שם ערלה בחו"ל הלמ"מ א"ל ר"ז לרבי אסי והתניא ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר, פי' ואם היה הלמ"מ היה ספיקא אסור, וע' רמב"ן לסה"מ שרש ראשון ובת' הרשב"א חלק רביעי סי' רצ"ב ובת' שיבת ציון סי' מ"ח וע"ע בת' הריב"ש סי' קס"ג ובת' ריקאנטי סי' רל"ב ובתרומת הדשן סי' קצ"ג ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק נ"ז.
שם אימא כך נאמרה ספיקה מותר ודאה אסור. ע' בהקדמת זוהר הרקיע.
שם ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחו"ל אף שדך נוהגת בין בארץ בין בחו"ל, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' קדושים סי' צ"ט אות ז'.
שם חזיוה להההוא גברא דקא זרע זרעים בהדי הדדי א"ל ניתי מר נישמתיה א"ל לא חווריתו כו', ע' כנסת יחזקאל סי' י"ט
שם לא קיי"ל כר' יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד רב יוסף מערב ביזרני וזרע א"ל אביי והאנן תנן הכלאים מדברי סופרים כו', ע' מה שהאריך בזה הראב"ן בסי' נ"ג וע"ע בת' מהר"ם ב"ב סי' קנ"ב ובתמים דעים להראב"ד סי' קל"ג ובאור זרוע ח"א סי' רס"ג ובתרומת הדשן סי' קצ"ד.
רש"י ד"ה והכתיב שדך המיוחד לך וח"ל לא הקנו לך מן השמים, ע' בדו"ח להגרע"א סוף מערכה תשיעית.

דף לט:

בכבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך בשלוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים הרי שאמר לו אביו כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' י"ט וסי' מ"א ובהקדמת ים התלמוד לב"ק.
שם ודילמא מהרהר בע"ז הוה וכתיב למען תפוש את בית ישראל בלבם כו' ע' משך חכמה לפ' צו בפסוק ויחגור אותו באבנט.
שם כי הא דר' חנינא בר פפי תבעתיה ההיא מטרוניתא כו', ערק טשא בההוא בי בני דכי הוו עיילין בתרין אפילו ביממא הוו מתזקי כו', ע' בת' הריב"ש סי' קע"א ובתורת האדם להרמב"ן שער הסכנה ד"ה ולענין ע"ז ג"ע וש"ד.

דף מ.

אמרו צדיק כי טוב כו' טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב כו', ע' באגרת הקדש לאדמו"ר בעל התניא פט"ז.
שם מחשבה טובה מצטרפת למעשה, ע' משך חכמה לפ' בא בפסוק והיה הדם לכם לאות.
שם אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעה"כ כאילו עשה. ע משך חכמה להפטרת שבת הגדול.
תוד"ה ויעשה מה שלבו חפץ. פי' ר"ח ח"ו שהותר לו לעבור עבירה כו', וכ' עה"ג דבתוס' חגיגה ט"ז דחו לפי זה ע"כ, וע' בעצם דברי רבינו חננאל לחגיגה שם ולמו"ק י"ז ע"א.

דף מ:

ר"ש בן יוחי אומר אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות כו', לכאורה מלשון כל ימיו משמע דמעיקרא חיה צדיק גמור ובכ"ז מרד באחרונה, הרי דלא ס"ל לרשב"י הא דאביי דאמר בברכות כ"ט ע"א גמירי טבא לא הוי בישא, דאל"ה כל דברי רשב"י נוסדו על דבר דאינו במציאות, ולפ"ז קשה מדוע לא פריך בברכות שם מרשב"י, על האי גמירי דאביי כדפריך שם ממקומות אחרים, ואז לא הוה צריך לפלוגתא דאביי ורבא כו' ע"ש וצע"ק, וע"ע בירושלמי פאה פ"א סוף ה"א ובאור זרוע ח"א ס"ס תמ"ח.
שם נענו כולם ואמרו לימוד גדול שהלימוד מביא לידי מעשה כו', ובדרך זה קאמר רשב"י בברכות י"ד ע"ב בדין הוא שיקדים שמע לוהיה אם שמוע שזה ללמוד וזה ללמד והיה אם שמוע לויאמר שזה ללמוד וזה לעשות, וכה"ג בסדר התפילה אתה חוננתנו למדע

תורתיך ותלמדנו לעשות בהם כו', וע' עקידה שער צ"ח ובמשך חכמה לפ' בא בפסוק למען תהיה.
רש"י ד"ה ופסול לעדות. דכיון שאינו מן הישוב אין מקפיד על עצמו כו', ע' ברמב"ם ה' עדות רפי"א ובמפרשים שם ובת' מהר"ם ב"ב סי' תקל"ה.
תוד"ה אין תחילת דינו של אדם אלא על ד"ת והא דאמר בפ' במה מדליקין כו', ע' שער התירוצים.
תוד"ה ויש אומרים. וי"ל שחוטף פחות מש"פ א"נ שגזל דבר שאנו מקפיד עליו, ע' מחנה אפרים ה' גזילה סי' ב'.

דף מא.

מצוה בו יותר מבשלוחו, ע' בת' הריב"ש סי' פ"ב ובת' מהרי"ק סי' ק"ע.
שם רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא. וע' שבת קי"ט ע"א, ובשו"ע סי' ר"ג שכ' דאפילו יש לו כמה עבדים לשמשו ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת ע"ש, ולכאורה אי לא חששו שעי"ז יבטלו מת"ת לעצמם ולתלמידיהם ובע"כ שסמכו עה"כ והיה ביום הששי והכינו. דמיניה דריש רב חסדא בשבת קי"ז ע"ב לעולם ישכים אדם להוצאת שבת ע"ש ועפ"ז יל"ד מאי ראיה משם לקידושין הלא שבת שאני דיש סמך מן הכתוב והכינו, משא"כ בקידושין דילפינן שליחות מהיקישא דויצאה והיתה כדלקמן בסמוך. אפשר דאין נ"מ אם המצוה תעשה על ידו דוקא או ע"י שלוחו וצע"ק.
שם אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה, ע' בת' מהר"י מינץ סי' ב' ובתרמת הדשן סי' רי"ג ובת' הריב"ש סי' קצ"ג.
שם שליחות מנלן דתניא ושלח מלמד שהוא עושה ע' שליח כו', ע' ח"ס חא"ח סי' ר"א.
שם ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח עי' בת' מהר"ח או"ז סי' כ"ו ובת' הריב"ש סי רכ"ח ובקצוה"ח סי' קפ"ב סק"ב.
שם ואלא הא דתנן האומר לשלוחו צא תרום תורם כדעת בעה"ב כו'. ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' ל"א.
תוד"ה אסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה ועכשיו שאנו נוהגים לקדש בנותינו אפילו קטנות היינו משום שבכל יום ויום הגלות מתגבר עלינו כו'. וכ"ה דעת הרמ"א סי' ל"ז ס"ח וע' בס' תשובת שמואל קונטרס קדושי קטן דף כ"ו ע"א.

דף מא:

א"ק אתם גם אתם לרבות את השליח. ע' בת' עונג יו"ט סי' ק"ח ק"ט.

שם וכי כל הקהל כולו שוחטין והלא אינו שוחט אלא אחד אלא מכאן ששלוחו ש"א כמותו נכתוב רחמנא בקדשים כו', ע' בת' הריב"ש סי' רכ"ח ובעונג יו"ט סי' נ"ד נ"ה ובת' באר יצחק סי' א' בהגה"ה ושם סי' ג'.
שם דא"ר ינאי גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית, ע' בת' הרמב"ם סי' ק"מ ובדורש לציון דרוש ז' ובנועם ירושלמי לדמאי פ"ה
רש"י ד"ה והן אוכלין עמו שהרי עשאוהו שליח לשחוט ושלהן פסול ע' מנחת חינוך מצוה ו' ובס' עולת שמואל ח"א סי'
רש"י ד"ה שבן ישנן במחשבה. מוצא שפתיך אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב עולות. ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ט'.
תוד"ה נפקא ליה. וא"ת אמאי לא יליף דשליחות מהני בקדשים משחיטת פרו של אהרן מדאיצטריך לאמר שהיא בבעלים כו', ע' אור שמח פ"ג הי"ז מה' אישות ובמה שהארכתי בחידושי למנחות י"ט ע"א ושם צ"ג ע"א.
תוד"ה הנכרי. וקשה לפירושו דמשמע דפליגי ביש קנין לנכרי ובפ' השולח פליגי בה אמוראי כו', ע' בת' ר' בצלאל אשכנזי סי' א'

דף מב.

שליח בקדשים מנא ליה מיניה ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' א' ענף א' בהגה"ה.
שם שאני התם דאית ליה שותפות בגוייהו. ע' בת' מהרי"ק סי' נ"ב ובס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ז.
שם אלא לחוב ע"מ לזכות כו', ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ע"ח ובתמים דעים להראב"ד סי' קנ"ח.
שם ת"ל ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' דל"ח.
שם אר"נ אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידים להם אפוטרופוס ובוררים להם חלק יפה ואם הגדילו יכולים למחות ור"נ דידיה אמר הגדילו אינם יכולים למחות כו'. ע' בס' המקח לרב האי גאון שער ששי ובת' באר יצחק חא"ח סי' א' ענף ד'.
שם והתנן שום הדיינים שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים כו' אר"נ הלכה כדברי חכמים, ע' בת' הרא"ש כלל צ"ח סי' ה'. רש"י ד"ה והא הוו. והלא אין שליחות לקטן דגבי ושלח ושלחה איש כתיב כו'. ע' נובי"ת חאה"ע סי' נ"ד ובקצוה"ח סי' קפ"ח סק"ג.

רש"י ד"ה אלא לחוב ע"מ לזכות. אנו נעמידו לדון ולערער בשבילם לזכותם כו', ע' העמק שאלה ל לשאילתות ר"פ מסעי.
תוד"ה יתומים שבאו אור"ת דדוקא שבאו אבל אם היה האחד מוחה אין להעמיד אפוטרופוס לחלוק בעל כרחם כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך צד קע"ח ס"ס ס"ה.

דף מב:

לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ע' חזקה רבה חאה"ע סי' צ"ה ענף כ"ג,
שם כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה נמי חוזר. ע' בת' הריב"ש סי' רי"ד וע"ע תוס' ב"מ נ"ו ע"ב ד"ה כל דבר ובמש"כ בחידושי שם.
שם שילח ביד פיקח פיקח חייב ואמאי נימא שלוחו ש"א כמותו שאני התם דאשלד"ע דאמרינן דברי הרב ודה"ת ד"מ שומעין והנה לפמש"כ הרמ"א בחו"מ סי' שפ"ח סט"ו במי ששלח שליח למסור אם השליח הוחזק לעשות חייב המשלחו ואין לאמר אשלד"ע הואיל והוחזק בכך ע"ש, לפ"ז צ"ל דהגמרא הכא איירי בסתם ישראלים המוחזקים בכשרות, אבל אה"נ אי הוה השליח מומר או מוחזק להבעיר, דלא שייך גביה לאמר דברי הרב ודה"ת דמ"ש, אז בודאי חייב המשלח דבדידיה לא אמרינן אשלד"ע וא"כ בב"ק נ"א ע"א דפריך אמתניתין דבור של שני שותפין היכי משכחת לה אי דשוו שליח תרוויהו ואמרי ליה זיל כרי לן ואזיל כרה להו אשלד"ע, והקשה שם הרשב"א בחידושיו לוקמי בשליח עכו"ם ותירץ דאין שליחות לעכו"ם ע"ש, ולפ"ד הרמ"א תקשי לוקמי בשליח מומר או מוחזק לכך, ומזה תהיה ראיה לדעת הש"ך שם דחולק על הרמ"א וע' בשעה"מ פ"ה הי"ד מה' מלוה ושם פ"א הי"ד מה' תרומות ובס' שושנת העמקים להפמ"ג כלל יוד ובשער המשפט סי' קפ"ב ובחידושי הגרע"א לב"מ ד"י ע"ב ובטו"א לחגיגה ד"י ע"ב וע"ע באור שמח פ"ג הי"ז מה' אישות ובת' שיבת ציון סי' נ"ג.
שם כי עשה שליחותיה דבעה"ב בעה"ב מיהא מעל אמאי נימא אשלד"ע שאני מעילה דילפה חטא חטא מתרומה מה תרומה משוי שליח אף מעילה משוי שליח כו', ע' רמב"ם פ"ז ה"ב מה' מעילה ובנובי"ק חאה"ע סי' ע"ה.
שם משום דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הב"כ אין מלמדין, ע' ים התלמוד לב"ק דף ע"ה.
רש"י ד"ה חטא חטא מתרומה. וכתיב בתרומה באכלה בשוגג ולא ישאו עליו חטא. ע' טו"א לחגיגה ד"י ע"ב,

תוד"ה אמאי מעל נימא אשלד"ע תימא הא ע"ב מיירי בשוגג כו' א"כ יש שליחל דבר עבירה כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ע"ט פ' פ"א פ"ב ובטורי אבן לחגיגה ד"י ע"ב ובמש"כ בחידושי לב"ק נ"א ע"א וע"ע במחנה אפרים ה' נזקי ממון סי' ז'.

דף מג.

נילף מינה משום דהוה מעילה טביחה ומכירה שני כתובים הבאים כאחד כו', ע' לבוש מרדכי לב"מ סי' י"ג ובס' תשובות לשואל סי' ה' ובים התלמוד לב"ק דף ע"א.

שם טביחה ומכירה מאי היא א"ק וטבחו או מכרו מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר ולכאורה איך יליף מהאי קרא שליחות, ולמידק מינה דהוו שני כתובים הבאים כאחד, הלא האי מכרו מבע"ל במכילתא משפטים שם דאין עונשין מן הדין ע"ש, וי"ל דזה ג"כ למדו במכילתא שם מקרא אחרינא, דכי יפתח וכי יכרה אם הפותח חייב הכורה לא כש"כ אלא ללמדך שאין עונשין מן הדין, וע' תוס' ב"ק ד"ב ע"א וד"ד ע"ב וברש"י חגיגה סופ"ק ובמש"כ בחידושי לפ' משפטים וע"ע במל"מ פ"ג ה"ו מה' גניבה ובמעין החכמה דף ל' ע"ב.

שם דבי ר' ישמעאל תנא או לרבות את השליח ע' בת' הגרע"א סי' קפ"ז ובמש"כ בחידושי לחולין ע"ח ע"ב.

שם וחד הוא ולא אנוס הוא ולא שוגג הוא ולא מוטעה. ע' ספרא פ' אחרי פרק ט' ובר"ש משאנ"ץ שם ובהתוה"מ שם סי' צ"ה וסי' ק"א ובס' אור גדול דף י"ח ע"ב.

שם האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש הוא חייב ושולחיו פטור שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא שולחיו חייב כו'. ע' שעה"מ פ"ו ה"ב מה' עכו"ם ובת' מהר"ח או"ז סי' קמ"א ובדורש לציון דרוש יוד ובנובי"ת חאה"ע סי' קי"ב ובתומים סי' ל"ב סק"ב ובקצוה"ח שם סק"א ובעונג יו"ט סי' צ"ו.

שם איתמר רב אמר שליח נעשה עד דבי ר' שילא אמרי אין שליח נעשה עד כו', ע' אור שמח פ"ב הט"ו מגירושין.

שם אלא מעתה קידש אשה בפני שנים ולא אמר להם אתם עדיי ה"נ דלא הוו קידושי, ע' בת' הריב"ש סי' תע"ט ובת' מהר"ם פדוואה סי' ל"ב.

שם והלכתא שליח נעשה עד. ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תקפ"ג ובת' הריב"ש סי' פ"ב וסי' רס"ו ובאבני מלואים ר"ס ל"ה.

שם אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו כו', ע' ראב"ן סי' פ"א ובת' מהר"ם ב"ב סי' תי"ח וסי' תשנ"ו ובאור זרוע ח"א סי' תש"ג.

תוד"ה שלא מצינו. וי"ל דמעילה לא מתחייב המשלח ע"י הנאת השליח אלא ע"י הגבהה דשליח כו', ע' עונג יו"ט סי' ל' וסי' ל"א
בא"ד אמנם מסופק היה ר"י באומר לשליח הושט ידך לכד של שמן ותהנה מן הסיכה כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ע"ה ובס' מבית מאיר ח"ב סעיף מ"ב.

דף מג:

והשתא דתקון רבנן שבועת היסת משתבעי הני עדים כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רע"ז ובתמים דעים להראב"ד סי' ס"ג ובתרומת הדשן סי' ש"ח.
שם אר"ל כמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקידושין ור' יוחנן אמר מחלוקת לגירושין אבל לקידושין ד"ה אביה ולא היא כו', ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' שכ"ד.
רש"י ד"ה והשתא דתקון ונוח הוא להם להפסיד הממון למלוה מלהשבע בשקר דאע"ג דחשידי אממונא לא חשידי אשבועתא, ע' בס' בני אהובה פ"ג הט"ז מה' אישות.
רש"י ד"ה היא ואביה. ודוקא מן האירוסין אבל מן הנישואין היא ולא אביה כו', ע' בת' מהר"ם מפאדוואה סי' ט"ו.
תוד"ה והשתא. וא"ת מ"מ למה לא יהיו העדים נאמנים לאחר שנשבעו לאמר פרענום שהרי שוב אינם נוגעים בעדות ע' תומים סי' נ"ו סק"ז ובאבני מלואים סי' ל"ה סק"ו.
בא"ד ויש מקשים האיך אמרינן מיגו דיכלי למימר אהדריה ללוה כיון דשנים הם הא אמר בכתובות י"ח ל"ש אלא דאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אמרו אנוסים מחמת ממון אין נאמנים ומקשה התם ר"י אמאי לא יהו נאמנים אנוסים היינו מחמת ממון במיגו דאי בעו אמרו אנוסים היינו מחמת נפשות ומתרץ ר"י דבשני עדים לא שייך לאמר שיהו נאמנים במיגו לפי שאין האחד יודע מה בדעת חבירו לטעון וא"כ הכא אמאי נאמנים במיגו כו' ע"כ.
ולולא דבריהם ז"ל היה נלע"ד דאף דבשני עדים לא שייך מיגו משום דכ"א אינו יודע מה בלבו של חבירו לטעון. מ"מ חילוק גדול הוא בין מיגו דהכא למיגו דהתם, דמיגו דהכא קרובה אל השכל דהטענה מונחת בחיק הדבר אשר עליה אנו דנין וגם חבירו אם ירצה לבדות שקר מלבו גם לו אין דרך אחרת במה להצטדק ובאשר הדבר נוגע לשניהם בשוה, ומשו"ה נקל לשניהם לטעון טענה הקרובה אל השכל אהדרינהו ללוה, ומה גם לפ"מ דס"ל עתה המלוה את חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים, וממילא במיגו כזו אפשר להאמינם דפרעו למלוה. משא"כ בכתובות דטענת המיגו לא יוכלו למצוא קרובה אל הדבר שעליו הם דנים רק צריכים לחפש ממציאות האפשרות בעולם כמו אנוסים היינו

מחמת נפשות בזו ירא לטעון דאולי חבירו יטעון קטנים היינו או פסולי עדות היינו כי מי יודע באיזה שקר יבחר לו, וכמ"כ בחקירות ובדיקות אם הוא יאמר שהאנס הפחידם להכותם אולי יטעון השני כי הכריחם ביסורים קשים וכדומה, ולהכי לא נקטינן התם מיגו כזו, וע' תרומת הדשן סי' של"ה ובת' מהר"י מינץ סי' ג'.
תוד"ה וכל. ור"ת פי' דקטנה מתגרשת ע"י אביה כו', וכ"כ התוס' בגיטין ס"ד ע"ב ד"ה וכל שאינה וע"ש בפני יהושע ובת' שיבת ציון סי' פ"ו.

דף מד.

רבי סבר מילי דיבמה מיבמה הוה ליה למילף ורבנן סברי קידושין מקידושין הו"ל למילף, ע' בת' הריב"ש סי' קס"ב.
תוד"ה מיש מאמר פי' אמאי מחלק מאמר מגירושין כו', ע' תבואת שור קונטרס בכור שור.

דף מד:

נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה כו', ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' שכ"ד ובת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ח.
שם קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה כו' צריכה גט שמא נתרצה האב בקידושין, ע' ברא"ש ובר"ן ובת' עונג יו"ט סי' קי"א וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף רי"ט ובתרומת הדשן סי' ר"ח ובאור זרוע ח"א סי' תרי"א תרע"ט תשע"ה.
שם צריכה גט שמא נתרצה האב בקידושין צריכה מיאון שמא לא נתרצה האב בקידושין ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה. ע' ברא"ש ובת' באר יצחק חאה"ע סי' ח'.
שם עולא אמר אפילו מיאון אינה צריכה כו'. ע' בס' תשובת שמואל קונטרס קדושי קטן דף כ"ג ע"ב ובחזקה רבה חי"ד ס"ס מ"ד.
רש"י ד"ה והוא ששידכו. דאיכא לספוקי שמא נתרצה כש כששמע והוי להו קידושין למפרע. ע' אבני מלואים סי' ל"ז ס"ק י"ב.
תוד"ה קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה. ונראה דה"ה בנערה ע' העמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' נ"ט אות ה'.
תוד"ה מאן דמתני הא. פי' בקונטרס מאן דמתני פלוגתא דעולא אדשמואל כו', ע' אור זרוע ח"א סי' שנ"ה.

דף מה.

הכא בקידושי יעוד ואליבא דריב"י דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו, ע' בס' צבי גאון יעקב בחידושיו לקידושין.
שם מאי אמרת תיבעי נמי מיאון שמא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה הכל יודעים אחות חלוצה דרבנן כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ע"א.
שם שקל חד מינייהו כסא דחמרא יהב ליה לחבריה אמר מיקדשא ברתך לברי כו'. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' כ"ו ושם סי' נ"ב נ"ג ובאור זרוע ח"א סי' תרע"ט.
שם אפילו למ"ד חישינן שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן ע' מל"מ פ"ד ה"א מה' בכורות וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף רל"ו.

דף מה:

ודילמא שליח שוייה לא חציף אינש לשויי לאבוה שליח, לכאורה לפ"מ דמשמע דלא יועיל הא דשיילינן לאב ולבן אי האב בא בשליחותיה דבן, בודאי הוא דלא מהמנינן להו, א"כ יל"ד איך סמכינן בספק איסור אשת איש על סברא דלא חציף אינש כו', ובאופן דחזינן לקמן נ"ט ע"א דרבין חסידא אזיל לקדושי ליה איתתא לבריה וע' שם בתוס' ובאור זרוע ח"א סי' תרי"א.
שם ודילמא ארצוייה ארצייה קמיה. ע' עונג יו"ט סי' ק"א וסי' ק"ח.
שם אמר אביי כתוב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב רבא אמר חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' ר"נ ובאבני מלואים סי' ל"ז ס"ק י"א.
שם רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא אביה וימחה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקפ"ד ובת' באר יצחק חא"ח סי' א' ובחאה"ע סי' א' וע"ע בת' הריב"ש סי' י"ד.
שם הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי, ע' מל"מ פ"ז הי"ז מה' תרומות ובס' שערי ציון להגאון ר' בן ציון ז"ל מבילסק סי' א'.
שם נתקדשה שלא לדעת אביה וניסת שלא לדעת ואביה כאן כו', ע' ת' הרשב"א סי' אלף רי"ט ובאבני מלואים סי' ל"ז סק"י.
רש"י ד"ה בפירוש. שמעתי ממנו דלא סבר לה לדרב ושמואל כו', ע' מה שהאריך בזה בהעמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' נ"ט אות ו'.
בא"ד דאין חוששין כו', וכ' עה"ג בשם מהרש"ל דגריס דאמרי חוששין, וע"ע באור זרוע ח"א סי' תשע"ה.

תוד"ה בפירוש. ופסק רב אלפס ובשאילתות דרב אחאי דהלכתא כרבינא כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תקפ"ה ובת' הריב"ש סי' י"ד וסי' קצ"ג תע"ט ובת' ריקאנטי סי' רל"ו ובח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ד.

בא"ד ואסר ה"ר מנחם מיו"ני לקיימה ואמר שמא יקדשנה אביה לאיש אחר במקום שהוא ונמצא בא זה עליה באיסור אשת איש ושלח לו ר"ת כו', ע' נוב"י קמא חי"ד סי' נ"ו ובמה שהאריך בזה בס' המאיר לעולם ח"ב סי' א' ובנועם ירושלמי דמאי פ"ז ובת' באר יצחק חאה"ע סי' א' ענף ד' ובת' עין יצחק חא"ח סי' י"ז ובחזקה רבה חא"ח סי' ט'.

דף מו.

איתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר רב בין היא ובין אביה יכולין לעכב ורב אסי אמר אביה ולא היא כו'. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' נ"ט אות ה'.

שם אמר ר"ג בר יצחק לומר שמשלם קנס כמפותה כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קכ"ט.

שם ואם פיתה לשום אישות קידושין ל"ל א"ל אביי צריכה קידושין לדעת אביה, ע' בת הריב"ש סי' י"ד וסי' קצ"ג.

שם וש"מ המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ע' בת' הריב"ש סי' קס"ב ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק ל"ז.

רש"י ד"ה אי הכי סייעתא היא. ע' בתוד"ה אמר ובס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ה'.

תוד"ה נראין. ונראה דתרי רב ירמיה הוו ע"כ, אמנם בפסחים ק"ו ע"ב מחלקו התוס' דחד היה רבי ירמיה וחד רב ירמיה, וקצת משמע כחילוקא דחתם, דבמנחות ל"ב ע"ב הביא הא דרבי ירמיה בלשון ברייתא דתניא רבי ירמיה אומר משום רבינו תפילין ומזוזות נכתבות שלא מן הכתב, ובאותו לשון מובא נמי במגילה י"ח סוף ע"ב, ושם באותו עמוד הוזכר כמימרא דאמוראים דברי רב ירמיה בר אבא אמר רב, וע' חולין י"ג ע"א

תוד"ה בעא ובגיטין י"א ע"ב תוד"ה יתיב. תוד"ה בין היא וא"ת מה יועיל שתעכב אחרי שיתרצה האב הא בידו לקדשה בעל כרחה כו', ע' אבני מלואים סי' ל"ז ס"ק י"ד ובת' באר יצחק חא"ח סי' א'.

תוד"ה ואפילו בקמייתא. וי"ל דיש לחלק דהתם הרי הדבור נגמר קודם שנתאכלו אבל הכא דלא נגמרו הקידושין עד אחר מסירה אחרונה כו', ע' חזקה רבה חאה"ע סי' ר"כ.

דף מו:

אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום פקדון כו' וגמר ונתן לשום מתנה. ומזה מוכח דבין לרב בין לשמואל אזלינן בתר אומדן דעתא, וע' מה שהאריך בזה הרא"ש ז"ל בתשובותיו כלל ל"ד סי' א' וע"ע בת' דברי נחמיה סי' ד'.
שם המפריש חלתו קמח אינו חלה וגזל ביד כהן, ע' עונג יו"ט סי' ל"ט.
שם שאני התם דנפיק חורבה מיניה כו' ואתי למיכל בטיבלה ע' בת' הרשב"א שב"א סי' תס"ה,
תוד"ה וש"מ. כיון דבתורת קידושין אתי לידה דהוו כמו נתאכלו המעות כו', ע' אור שמח פ"ז ה"ו מה' מעשר.

דף מז.

אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת מלוה להוצאה ניתנה נימא כתנאי כו', ע' בספר המקח לרב יהודאי גאון שער י"ג ובאבני מלואים ר"ס ל',
שם ותסברא אימא סיפא ושוים במכר שזה קנה כו' ע' ח"ס חי"ד סי' קל"ד.
שם והכא במ"ע כגון שאמר לה התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר מ"ס כסיפא לה מילתא למיתבעיה כו', ע' בת' שארית יוסף סי' כ"ח וע"ע בת' הריב"ש סי' רי"ד ובת' באר יצחק חאה"ע סי' א'.
שם האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך כו' אם נשתייר הימנו ש"פ מקודשת כו', ע' קצוה"ח ס"ס קפ"ט ובת' שדה יצחק סי' ס"ב.
רש"י ד"ה אינה מקודשת אפילו ישנה בעין כו' וכיון דלהוצאה ניתנה הויא לה כי דידה ולא יהיב לה מידי ע"כ, וכן פירש"י לקמן ע"ב בד"ה וקאמרי ולעיל ד"ו ע"ב בד"ה אינה מקודשת, ואפשר לכוון כן גם בדברי רש"י לב"ק צ"ט ע"א ע"ש, ואין כן דעת הרמב"ם בפ"ה הי"ג מה' אישות כדהביא בב"ש סי' כ"ד ס"ק י"ט, ולפלא על האב"מ
שם ס"ק י"ח שהביא גם דעתו מקצוה"ח דדעת הרמב"ם הוא כפירש"י ע"ש.

דף מז:

האי פקדון ה"ד אי דקביל עליה אחריות היינו מלוה כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"א סי' ד"ש ובקצוה"ח סי' ס"ז סק"ב
שם אלא הכא מלוה ברשות בעלים לחזרה א"ב ואלא הא דאר"ה השואל קורדם מחבירו כו', ע' תומים סי' ע"ב ס"ק נ"ד ובקצות שם ס"ק ל"ד,

שם נימא כתנאי התקדשי לי בשטר חוב כו' ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת האי שט"ח ה"ד כו', ע' בספר התרומה ה' גיטין סי' ק"ל.
שם האי שטר חוב ה"ד אילימא שט"ח דאחרים היינו מלוה ביד אחרים כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב סי' רכ"ז צד רל"ב.
שם ואב"א דכו"ע אית להו דר"פ והכא בדשמואל מואל קמיפלגי דאמר שמואל המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' ר"ג.

דף מח.

המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, ע' ראב"ן סי' מ"ז מ"ח
שם ואב"א דכו"ע אית להו דשמואל והכא באשה קמיפלגי מ"ס אשה סמכה דעתה כו', ע' גיטין י"ג ע"ב תוד"ה תנהו לפלוני ובקצוה"ח סי' קכ"ו סק"ה ובאבני מלואים סי' כ"ח סק"ב,
שם מ"ס כי קאמר רב ה"מ בפקדון אבל מלוה לא ומ"ס ל"ש מלוה ול"ש פקדון, ע' בת הרשב"א חלק רביעי סי' רי"ט.
שם התקדשי לי בשטר כו' וחכ"א שמין את הנייר אם יש בו ש"פ כו', ע' בס' עמק יהושע סי' י"ג וע"ע בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"ב ובביאורי הגר"א אה"ע סי' כ"ח ס"ק כ"ד ובבני אהובה פ"ה הי"ג מה' אישות ובקצוה"ח סי' ס"ו ס"ק כ"ז,
שם ור"מ לטעמיה דאמר עדי חתימה כרתי כו', ע' אור שמח פ"ט הט"ז מה' אישות.
שם והכא במאי עסקינן שכתבו לשמה ושלא מדעתה ובפלוגתא דרבא ורבינא כו', ע' אור שמח פ"ג ה"ד מה' אישות.

דף מח:

אינה לשכירות אלא בסוף, ע' בת' הרא"ש כלל ס"ט סי' י"א ובח"ס אה"ע ח"א סי' קכ"ז.
שם מ"ס אומן קונה בשבח כלי ומ"ס אין א"ק בש"כ, והנה באה"ע סי' כ"ח סט"ו הביא המחבר שתי דעות בזה, וסותר א"ע ממה שבחו"מ סי' ש"ו החליט בס"ב ובס"ג שאין האומן קונה בשבח כלי, ובש"ך שם פסק דהוי ספיקא דדינא, וע' בשני המקומות בביאור הגר"א שהביא דמקור הספק הוא מגדולי הראשונים ז"ל, ולפ"ז נפלאתי על המג"א בסי' רכ"ג סק"ו שכ' בהחלט דקיי"ל אין אומן קונה בשבח כלי.
במשנה התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ו ובמיוחסות סי' קכ"ו ובת' מהר"ם ב"ב סי', תתמ"ב ובשערי תשובותיו ח"א סי' מ"ח.
שם ע"מ שאני עשיר ונמצא עני כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ב.

דף מט.

ע"מ שאני שונה חזקיה אמר הלכות ור' יוחנן אמר תורה מיתיבי איזוהי משנה רמ"א הלכות ר' יהודא אומר מדרש כו' ע' ברא"ש ובמה שהשיג עליו הגר"א ז"ל בביאורו לאה"ע סי' ל"ח ס"ק מ"א.

דף מט:

ע"מ שאני תלמיד אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא כו', ע' באר שבע להוריות ד"ב ע"ב ובקונטרס עץ שתול סי' מ"ד.
שם ע"מ שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו, ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב סי' קל"ז צד ר"ח ובת' הרא"ש כלל י"ז סי' א' ב' ובאור זרוע ח"א סי' קי"ב ובת' מהר"ם פדוואה סי' ל"ז ובת' הרדב"ז ח"א סי' ק"מ.
במשנה ובכולם אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אעפ"כ אינה מקודשת, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תק"כ ובת' הריב"ש סי' קצ"ג ובאבני מלואים סי' ל"ח ס"ק י"ד ובחזקה רבה חאה"ע סי' מ"ד וע"ע באור זרוע ח"א סי' תשס"ז.
שם אמר רבא הוי דברים שבלב ודברים שבלב אינם דברים כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רמ"ט ובת' מהר"ח או"ז סי' קמ"ז וסי' רכ"ג ובת' הריב"ש סי' ק"ב ובת' משאת בנימן סי' ע"ו ובס' צבי' גאון יעקב סי' י"ג וע"ע בת' הרדב"ז ח"א סי' ר"ד וע"ע בס' המקח לרב האי גאון שער ט"ז.
רש"י ד"ה ואפילו במס' כלה. ובריייתא היא וכך היא שנויה כלה בלא ברכה כו', ע' רש"י שבת קי"ד ע"א ובתוס' שם ד"ה ואפילו.
תוד"ה דברים. ואור"י דצריך לחלק ולאמר דיש דברים שאינם צריכין תנאי כפול כו', עמש"כ עה"ג וע"ע בתוס' גיטין ל"ב ע"א ד"ה מהו ושם ע"ה ע"א ד"ה לאפוקי ובכתובות ע"ח ע"ב ד"ה כתבתינהו ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רפ"ב ובת' הרא"ש ריש כלל ל"ד ושם כלל פ"ו סי' א' ובת' הריב"ש סי' קע"ה ובת' מהרי"ק סי' קכ"ט ובנובי"ק חאה"ע סי' י"א ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ד' וע"ע בת' פמ"א ח"א סי' נ"ג.

דף נ.

יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני כו', ע' אור שמח פ"ב ה"כ מגירושין ובבאר יצחק חאה"ע סי' יוד.

שם ואמאי הא בליביה לא ניחה ליה אלא לאו משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים, ע' בס' צבי גאון יעקב סי' י"ג.
שם שאני התם דאנן סהדי דניחא ליה בכפרה, וכן בב"ק ד"מ ע"א אמרינן דטעמא דמתניתין ד דערכין, הוא משום ניחותא דכפרה, וכה"ג בבכורות כ"ו ע"א ובמנחות נ"ב ע"א ובגיטין נ"ד ע"א וע' בחידושי הרמב"ן לב"ק שם ובתוס' ב"ב מ"ח ע"א ובר"פ האשה רבה ע"ש אמנם במק"א מצינו דהתוס' הטילו בזה שני תנאים, בר"ה ד"ו ע"א כתבו דאי חזינן דמתעצל להביא כו' אז ממשכנין ובכריתות י"ב ע"א כתבו דאפילו בדניחא ליה בכפרה אלא שהוא סבור להיות פטור ממשכנין אותן, וע' מל"מ ספי"ד ממעה"ק.
שם שאני התם משום דמצוה לשמוע דברי חכמים ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א רכ"ב ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ט"ז.
שם אע"פ שאמר בעה"ב לא היה לי בלבי אלא על זה כיון שהביא לו מזה בעה"ב מעל, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תתקע"ה ובת' הריב"ש סי' קצ"ה,
במשנה האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת, ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ג.
שם דאי אשמעינן גבי קידושין כו' בהאי אתרא סנו לי ממלי מילי עלוי כו', ע' מיוחסות סי' רע"ח.
במשנה המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת, ע' בת' הרשב"א סי' תש"ב.
במשנה המקדש שתי נשים בש"פ או אשה אחת בפחות מש"פ אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קע"א ובת' אבקת רוכל סי' פ"א וע"ע באור זרוע ח"א סי' תש"ס וסי' תשע"ה.

דף נ:

במשנה וכן קטן שקידש, ע' בת' רבינו בצלאל אשכנזי סי' ג' ובס' תשובת שמואל קונטרס קדושי קטן ובנובי"ק חאה"ע סי' ס"ב ושם בנובי"ת סי' נ"ד וע"ע בפרדס הגדול לרש"י סי' ש"א.
שם ל"צ דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מ"ד ניחוש למיעוטא קמ"ל, ע' בת' הריב"ש סי' ה' ובאבני מלואים סי' מ"ה סק"ב.
שם מה"מ ארמב"ח דא"ק אשה אל אחותה לא תקח לצרור התורה אמרה בשעה שנעשו צרות זל"ז לא יהא לו ליקוחים אפילו באחת מהם. ויל"ד הלא דרשה זו רק ר"ש דריש לה

ביבמות כ"ח ע"ב וסתם משנה דהתם פליג עלה ע"ש ואיך יהיב רמב"ח טעמא מדרשת ר"ש אסתם מתניתין דהכא וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה חוששין לסבלונות מי ששידך באשה ונתרצה וקדם ושלח סבלונות בעדים כו', ע' בס' בית זבול סי' כ"ז.
תוד"ה חוששין לסבלונות. פי' בקונטרס ששידך האשה ונתרצית כו', ע' בת' מהרי"ק סי' כ"ח ובת' מהר"ח או"ז סי' כ"ו ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' י"ב.
תוד"ה ה"ג מקדשי והדר מסבלי פשיטא דמקודשת כלומר כו', ע' מיוחסות סי' קל"ה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקי"ט ובת' מהר"ח או"ז סי' פ"ט ובתרומת הדשן סי' ר"ז ובת' מהרי"ק סי' ק"ע ובת' עין יצחק אה"ע ח"ב סי' א' ובחזקה רבה חי"ד סי' ט"ו ובת' מהר"ם פדוואה סי' כ"ח ובבאר יצחק חאה"ע סי' י"ד.

דף נא.

יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין זב"ז, עמש"כ בחידושי לבכורות ד"ס ע"ב
שם תודה ששחטה על שמונים חלות כו', ע' תוס' מנחות י"א ע"ב ד"ה כגון קמא ובמש"כ בחידושי שם ושם ע"ח ע"ב.
שם איתמר קידושין שאין מסורין לביאה אביי אמר הוו קידושין כו'. ע' משך חכמה לפ' קדושים בפסוק ואיש אשר ינאף וע"ע בדורש לציון דרוש י"ג ובעולת שמואל ח"א סי' פ'.
שם רבא אמר לא היי קידושין. ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ט.
שם אחיות הוא דאינן מקודשות הא נכריות מקודשות כו', ע' בת' הריב"ש סי' רי"ד ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' י"ב.
שם אילימא דאמר כולכם קני את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה. ע' תוס' ב"ב קמ"ג ריש ע"א ובת' הרשב"א סי' אלף ר"ל ובקצוה"ח סי' ר"י סק"ה ובס' צבי גאון יעקב בחידושיו למכילתין.
רש"י ד"ה קידושין שאין מסורין לביאה קידש אחת משתי אחיות ולא פירש כו', ע' ברי"ף וברא"ש ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ל"ו.
תוד"ה קידושין. אבל חייבי לאוין איסור הביאה לא באה ע"י הקידושין כו', ע' בת' הגרע"א סי' ר"ד ובאבני מלואים סי' ל"א ס"ק כ"ג.

דף נא:

אביי מתרץ לטעמיה כו' ואם אמר הראויה לביאה תתקדש לי אינה מקודשת כו', ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ד'.
שם הכא במאי עסקינן דשויתיה שליח כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ע' ועמש"כ בחידושי לקמן ס"ד ע"ב וע"ע באבני מלואים סי' כ"ז סק"י
רש"י דל"ה כולן אסורות. ואפילו אמצעית ש שבקטנות דלגבי קטנות אותה הבת גדולה היא כו', ע' בת' כנסת יחזקאל סי' ע"ב

דף נב.

ת"ש דתני טביומי לזה חמשה בנים ולזה חמש בנות ואמר אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף רל"ו ובמיוחסות סי' קל"א וע"ע באור שמח פ"ג ה"ד מגירושין.
שם תיובתא דרבא תיובתא והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם. והגנה בלשון זה ממש אמרינן בב"מ כ"ב ע"ב גבי יאוש שלא מדעת ע"ש, ומשמע דמשום דרבא איתותב להכי הלכתא כוותיה דאביי באין שום חולק, וכן פירש"י בעירובין ט"ו סוף ע"א גבי לחי העומד מאיליו ובגיטין ל"ד ריש ע"ב גבי גלוי דעתא בגיטא דהלכתא כאביי משום דהן מן ההלכות של סימן יע"ל קג"ם דהלכתא כאביי ע"ש, משמע דזו היא כעין החלטה דאין חולק על האי כללא וכולהו ס"ל דבאלו הלכה כאביי נגד רבא והיא החלטת רב אשי בב"ק ע"ג ע"א או מר בר רב אשי בסנהדרין כ"ז ע"א, אולם שם גופה אמרינן בב"ק דרב פפא עבד עובדא כוותיה דרבא ובסנהדרין הגרסא רב פפי, ואפשר דאינהו לא פליגי על כל האי כללא רק על עד זומם ע"ש.
אמנם מה שיש להעיר בזה מהא דסנהדרין מ"ז ע"ב דפליגי אביי ורבא באורג בגד למת אי הזמנה מילתא דמסקינן שם מ"ח ע"ב דרש מרימר הלכתא כוותיה דאביי וו בנן אמרי הלכתא כוותיה דרבא והלכתא כוותיה דרבא ע"ש. ולפ"ז כל סוגיא דהתם פליג אכללא דיע"ל קג"ם. דמרימר הלא פסק כאביי נגד רבא אע"ג שאינה מיע"ל קג"ם ורבנן דהתם דפליגי עליה דמרימר וכן סתמא דגמרא שם אי הוה סבירא להו להאי כללא אמאי איצטריכו למיפסק דהלכה כרבא פשיטא, וע' בכעין זה בתוס' ע"ז ל"ב ריש ע"ב ושם ל"ג ע"ב בד"ה והלכתא ובמש"כ בחידושי שם וצ"ע כעת, וע' מה שהאריך בסוגיין בדורש לציון דרוש י"ג.

שם קידשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת התם בגזל דידה כו', ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ט ובאבני מלואים סי' כ"ז סק"ב.
תוד"ה ביע"ל קג"ם. וא-ת אמאי לא חשיב נמי פשע בה ויצאת לאגם ומתה כדרכה כו' דהא מסקינן והלכתא תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כו' ע-"כ, והנה מלבד מה דהתוס' בב"מ שם ד"ה את מהימנת כתבו דהלכה כרבא ע"ש, אפ-ל נמי דהש"ס קבע פלוגתייהו דאביי ורבא רק במאי דאינהו גופייהו פליגי והיינו ביע"ל קג"ם משא"כ בב"מ ל"ו ע"ב שם פליגי רק בדעתיה דרבה, מר אמר דרבה אמר חייב ואידך אמר דרבה אמר פטור, ולפ"ז אין מקים לכלול פלוגתא כזו במחלוקת דאביי ורבא בכל המקומות בש"ס. ולפ"ד הר-ן והנמו"י לדעת הרי"ף בב"מ צ"ג ע"ב דאפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסב"א פטיר גבי ש"ח מ"מ גבי נזיקין כה"ג חייב ע-ש, לפ"ז לא פסיקא ליה למקבע הלכתא בזה כיון דבהאי דינא ישנם שני סיגים נפרדים, כן היה נלע"ד לולא דברי התוס' ז"ל, ועמש"כ בחידושי לב"ק נ-ח ע"א.

דף נב:

והא מתניתין דגזל דידה וקאמר רב אינה מקודשת ל"ק הא דשדיך הא דלא שדיך ע' ת' הרא"ש כלל ל-ה סי' ב',
שם אתא ההוא גברא לקמיה דרבא אמר לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים הוי, ע' בת' הרשב"א סי' תתקס"ח ובאבני מלואים סי' כ"ח סק"ד ובס' חבל יעקב סי' ב' וע"ע בבני פ"ה אהובה ה"ז מה' אישות.
שם אתא לקמיה דרבא אמר לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד כו', ע' קצוה"ח ר"ס רס"ב ובעונג יו"ט סי' כ"ס וסי' ק"ח ובת' באר יצחק חא"ח סי' א,
שם דחק סומכוס ונכנס אמר להם כך שנה לי ר"מ כו'. ובלשין זה הוא נמי בנזיר מ"ט ע-ב, ולכאורה לפי המביאר ברמב"ם פיה ה-ה מה' ת-ת וביו"ד סי' רמ-ב דאסור לקרות לרבו בשמו גם לאחר מותו, א"כ איך קרא סומכוס לרבו בשמו, די"ל עפ"מ שפירש"י בסנהדרין ד"ק ע"א דכשאומר מורי רבי פלוני מותר, והכא הלא קרא לו רבי מאיר,
עוי"ל פ"ם דאמרינן בעירובין י"ג ע"ב דלא ר"מ שמו אלא ר' נהוראי שמו ולמה נקרא שמו ר' מאיר שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה ע"ש, לפ"ז משמע דאדרבה שם זה קראו לו בני דורו לתואר של כבוד.
שם וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש ר' יהודא סבר לך ולכל צרכיך כו', ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' קרח סי' קל"ב אות ט"ז וע"ע במש"כ בחידושי לחולין קי"ח ע"א.

רש"י ד"ה דר"ש בסדר טהרות ומייתינן לה בגמרא דהגוזל כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ע"ז מה שהניח כוונה נפלאה בדברי רש"י ז"ל.
רש"י ד"ה כי קא זכו. בין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בבשר, ע' בת' עין יצחק חא"ח סי' כ"ו ובחי"ד סי' י"ד ובעונג יו"ט ס' ל"ב.

דף נג.

כשם שאין חולקין בקדשי קדשים כך אין חולקין בקק"ל, ע' אור שמח פט"ז ה"ה ממאכלות אסורות.
שם והתניא הצנועים מושכין את ידיהם והגרגרנים חולקים, מאי חולקים חוטפים כדקתני סיפא מעשה באחד שחטף חלקו וחלק חבירו כו', ע' העמק שאלה לשאילתות ר"פ נח.
שם מע"ש בין בשוגג בין במזיד לא קידש דברי ר"מ כו' קודש לה' לה' הוא ולא לקדש בו אשה ע' דורש לציון דרוש ד'.

דף נג:

א"ק הוא בהווייתו יהא, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ז ובמש"כ בחידושי למנחות ד"ה ע"א ודי"ט ע"א ודכ"ז ע"א.
שם בשלמא איהי לא ניחא לה דנתחיל הקדש על ידה, ע' בית שמואל סי' כ"ח סק"ג ומש"כ הגאון בעל נה"מ בספרו קהלת יעקב שם ובאבני מלואים שם סק"ב ובנובי"ת חאה"ע סי' ע"ז ובבאר יצחק חאה"ע סי' ג'
שם בעא מיניה רב חייא בר אבין מרב חסדא במכר מאי א"ל אף במכר לא קנה, ע' בספר המקח לרב האי גאון שער י"ג.
תוד"ה איהו. וקשה דפריך בבכורות והרי מעשר שהקפידה תורה בכסף צורה כו', ע' בית שמואל סי' ל"א סק"ו ובבני אהובה פ"ד הי"ט מה' אישות ובקהלת יעקב בחידושיו לאה"ע שם.
בא"ד וכן משמע לקמן דקאמר הפודה מע"ש שלו מוסיף חומש ומוקי לה כר' יהודא כו', ע' שאגת אריה סי' צ"ז.
תוד"ה אף במכר. וראייה דתמעול מעל הוי במזיד דכתיב גבי סוטה כו' והתם ע"כ במזיד קאמר כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ע"ז ובים התלמוד לב"ק דף ע"ט.

דף נד.

כתנות כהונה שבלו מועלין בהם דברי ר"מ כו', ע' בס' מקור חיים לכריתות ד"ו ע"א
שם דתנן חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משיורי הלשכה כו', והא דלא בנו בני ירושלים משל עצמן משום דירושלים לא נתחלקה לשבטים כדכ' מהר"ם ב"ב בשערי תשובותיו ח"ג צד רע"ו סי' נ"ח ועמש"כ בחידושי למעילה י"ג ע"א.
רש"י ד"ה בכתנות כהונה. שלא נתנה תורה למלאכי השרת שיהו הכהנים זריזים כמלאכים להפשיטן בגמר עבודה כו', ע' בת' עונג יו"ט ס"ס מ"ט ובמש"כ בחידושי לערכין ד"ג ע"ב.

דף נד:

הלכה כר"מ במעשר הואיל וסתים לן תנא כוותיה. ע' טו"א למגילה ד"ח ע"א.
שם והלכה כר' יהודה בהקדש הואיל וסתים לן תנא כוותיה, ע' נובי"ת חאה"ע סי' ע"ז, שם לעולם ר"מ והכא במ"ע כגון דיהיב ניהליה בטיבליה וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין ע' נובי"ת חא"ח סי' פ"א ובת' שיבת ציון סי' ט"ז.
שם והכא במאי עסקינן כגון דיהיב כשהוא סמדר ודלא כר' יוסי. ע' בר ברשב"א וריטב"א בסוגיין ובת' הגרע"א ס"ס קל"ה ובעמק יהושע סי' ז'.
שם משך הימנו בסלע כו', מני אילימא ר"מ אמאי משתכר בסלע ונתן את הכסף וקם לו אמר רחמנא אלא לאו ד' יהודה כו', ע' נועם ירושלמי מעשר שני רפ"ה.
שם ואי סתמא דוקא מה לי חד סתמא מה לי תרי סתמי. ע' בת' חו"י סי' צ"ד ובשעה"מ פ"ח ה"ז מה' עירובין.
שם א"ר נחמן בר יצחק הלכה כר"מ הואיל ותנן בבחירתא כוותיה, ע' לח"מ פ"ו ה"ח מה' חמץ ובשעה"מ שם ובס' פרי יהושע לפסחים ל"ח ע"ב
תוד"ה קרבן. דלא היה חייב בהוצאה אלא באכילה או בהנאת הגוף, ע' בת' חמדת שלמה חא"ח סי' ל'.

דף נה.

אומר היה ר"מ הקדש מתחלל, בשוגג אין מתחלל, ע' עונג יו"ט סי' ל"א
תוד"ה אין מועל. תימא בתוספתא דמעילה תניא קרדום של הקדש ביקע בו ובאו חבירו וביקע בו כולן מעלו כו' וי"ל דלעולם מיירי בקרדום שאינה כלי שרת כו', ע' בתוס' ב"מ צ"ט ע"א ד"ה וחבירו ובזבחים ל"ד ע"א ד"ה שקדש ובמנחות ק"א ע"א ד"ה אע"ג ובערכין

כ"א ע"א ד"ה ה"ג כיון ובמעילה י"ט ע"ב ד"ה אין מועל ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בס' עולת שמואל ח"א סי' ט"ו.

דף נה:

אלא אר"י ממתין לה עד שתומם ומייתי שתי בהמות ומתנה, ע' עונג יו"ט ס"ס ג'.
שם תניא חנניא בן חכינאי אומר עז בת שנתה לחטאת כו'. ע' בס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ששית.

דף נו.

א"ר יהודא בד"א במתכוין ולקח תחילה לשם שלמים כו'. ע' בת' פנים מאירות ח"א ס"ס מ"ו.
רש"י ד"ה בשוגג שלא ידע שהן מעות מע"ש יחזרו דמים למקומם כופין המוכר להחזיר הדמים דמקח טעות הוא שאילו ידע שהן מעות מעשר לא היה לוקחה כו', ע' בס' צבי גאון יעקב סי' י"ד,
תוד"ה מתקיף והר"מ מפרש שאני הכא שהלוקח יכול לחלל המעשר ביד המוכר משום דזכית הוא ל למוכר כו' ע' בת' עונג יו"ט סי' צ"ג וע"ע בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' פ"ה ובקצוה"ח סי' ס"א סק"ג ובסי' שנ"ד סק"ה ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק י"ג ובשאג"א ס"ס צ"ג

דף נו:

במשנה המקדש בערלה בכה"כ כו' ופטר חמור כו' אינה מקודשת ע' נוב"י קמא חי"ד סי' פ"ד וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף קכ"א וביו"ד ומפרשים סי' רצ"ד סי"ד וסט"ו ובמש"כ בחידושי לב"מ דף ק"א ע"א וע"ע בבני אהובה פ"ד הי"ט מה' אישות ובת' הגרע"א סי' קכ"ט.
שם מכרן וקידש דמיהן מקודשת ע' ברש"י ותוס' ע"ז נ"ד ע"ב ושם ס"ב ע"א בד"ה ותנן ובד"ה בדמיהן ובמל"מ פ"ה ה"ז מה' אישות ובבני אהובה שם ה"ב וה"ג ובעונג יו"ט סי' כ"ד ובעמק יהושע סי' ו'.
שם בכלאי הכרם מנלן אמר חזקיה א"ק פן תקדש פן תוקד אש רב אשי אמר פן יהיה קדש אי מה קדש תופס את דמיו כו', ע' מעין החכמה דף קכ"ה ע"א.

תוד"ה המקדש בערלה. וא"ת אמאי אינה מקודשת הא שרי ליהנות ממנה שלא כדרך הנאתו כו'. ע' מל"מ ושעה"מ פ"ה ה"ח מיסה"ת ובשאג"א סי' ע"ד ובאבני מלואים סי, כ"ח ס"ק נ"ו ובס' עולת שמואל ח"א סי' נ"ז וסי' ע"ז ובת' ברית יעקב סי' ז' וסי' י"ג.
בא"ד כיון שהאשה סבורה שיש לה ליהנות דרך הנאתן ואינו כן לא סמכה דעתה והוי מקח טעות. ע' קהלת יעקב לאה"ע סי' כ"ח סעיף כ"א ובבאר יצחק אה"ע סי' ג'.
בא"ד והא דלא חשיב חמץ בפסח משום דקסבר כריה"ג דשרי בהנאה כו', ע' במצפה איתן למנחות ק"א ובמש"כ בחידושי לבכורות ד"ט ע"ב.
בא"ד והא דלא חשיב ע"ז משום דלא שייך למתני ביה מכרן וקידש בדמיהן מקודשת שהרי ע"ז תופסת דמיה כו', עמש"כ בחידושי לבכורות ד"י ע"ב

דף נז.

איתמר צפורי מצורע מאימתי אסורים ר' יוחנן אמר משעת שחיטה ור"ל אמר משעת לקיחה כו', ע' מעין החכמה דף קי"ב ע"ב וע"ע בשאילתות לפ' מצורע ס"ס פ"ח ובהעמק עמק שאלה שם ובעולת ש שמואל ח"א סי' א' וסי' ל"ב ובעונג יו"ט סי' ו' וסי' ס"ח
שם ועגלה ערופה גופה מאימתי כו' ירידתה לנחל איתן היא אוסרתה, ע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק והשור יסקל וע"ע בבאר שבע לסוטה מ"ז ע"א ובת' הגרע"א סי' ג' ובעונג יו"ט סי' ו'.
שם כל צפור טהורה תאכלו לרבות את המשולחת וזה אשר לא תאכלו לרבות את השחוטה, ע' בסה"מ מל"ת להרמב"ן ל"ת ששית השכוחה לפי דעתו מהרמב"ם ז"ל ובמגילת אסתר שם.
תוד"ה שחטה ונמצאת טרפה. פי' בקונטרס דקס"ד כשבדק בסימנין נמצאת שנטרפה בשחיטה כגון שניקב הושט כו' ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' י"ט ובבאר יצחק חי"ד סי' ד'.
בסה"ד שנמצאת טריפה בבני מעיים כגון שניטל הכבד או טרפות אחרת שודאי היה משנולד, ע' בת' בשמים ראש וכסא דהרסנא סי' ס"א.

דף נז:

אלא כל שעומד בעיר ויזרקנה מחוץ לחומה, ע' משך חכמה לפ' מצורע בפסוק והשליכו אתהן.
שם רבא אמר לא אמרה תורה שלח לתקלה, וכמ"כ אמרינן בחולין קט"ו ע"א גבי שילוח הקן ושם ק"מ ע"א גבי צפורי עיר הנדחת, וכל הני דמיין להא דאמר רבא גופיה ביומא ס"ז ע"ב באברי שעיר המשתלח ע"ש וי"ד למקדיש תרנגולתו לבדק הבית דאליבא דרב

ורשב"ל כיון שפרחה פקעה קדושתה מינה וחייבת בשילוח, דפלוגתא דהתם היא אי פטרינן לה משילוח משום תפיסת קדושת ההקדש מטעם כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה ולא מהני יאוש הגזבר וע"ש בתוס' ורשב"א, משא"כ בכל הנ"ל דאין יד הקדש בזה רק חיובא רמי אקרקפתא דגברא לקיים בגוף הצפרים והאברים דין שילוח, וכל כמה שלא נשתלחו ג"כ ליכא עלייהו שום איסור אלא דקיימן לקיום מצותן ומכיון דאיתעביד עביד מצותן הן מותרין למוצאיהן. וע"ע בת' מקום שמואל ס"ס פ"ו ובמש"כ בחידושי לחולין קט"ו ע"א

שם בפטר חמור נימא מתניתין דלא כר"ש דתניא פט"ח אסור בהנאה דר"י ור"ש מתיר אר"נ אמר רבה בר אבוה לאחר עריפה ודברי הכל, ע' נובי"ק חי"ד סי' פ"ד ובת' הגרע"א סי' ק"ס ובעונג יו"ט סי' ק"ו.

שם וחולין שנשחטו בעזרה מה"מ א"ר יוחנן משום ר"מ אמרה תורה כו', ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ח

שם לפי שנאמר כי ירחק ממך המקום וזבחת ברחוק מקום אתה זובח כו', ע' רש"י חולין י"ז ע"א ד"ה בשר נחירה ובת' עין יצחק חא"ח סי' כ"ז.

שם יכול לא ישחוט ואם שחט יהא מותר ת"ל כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת כו', ע'. נובי"ת חי"ד סי' ט'

תוד"ה מה שלי. לפיכך פי' הר"ם מה שלי בשלך אסור ואין להם תורת קדשים כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' צ"ה.

דף נח.

מנין לרבות בעלי מומין מרבה אני בע"מ שכן מין המכשיר ומנין לרבות את החיה כו', ע' מעין החכמה דף כ"ח ע"א.

שם אלמא חולין שנשחטו בעזרה לר"ש לאו דאורייתא ורמינהו כו' ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' י"ח.

שם אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' שכ"א ובמשך חכמה לפ' ראה בפסוק כי עם קדוש אתה.

שם תרי מיעוטי כתיבי כתיב הכא כי חרם הוא וכתיב התם יובל היא כו', ע' נוב"י קמא חי"ד סי' פ"ד.

במשנה המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות כו', ע' אור זרוע ח"א סי' רכ"ג.

שם אמר עולא טובת הנאה אינה ממון כו', ע' שאגת אריה סי' ע"ז.

שם בעא מיניה ר' חייא בר אבין מר"ה טובת הנאה ממון או אינה ממון כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רפ"ו.
רש"י ד"ה ובבשר בחלב. ר"ש לטעמיה דאמר לעיל ומותר בהנאה, ע' נובי"ת חי"ד סי' רי"ד.
תוד"ה אלמא בסה"ד. ולפי' הקונטרס נמי לק"מ למסקנא דהא אפילו לר"ש אינה מקודשת, ע' נובי"ק חא"ח סי' כ"א.
תוד"ה ושני כתובים הא לא אתי שביעית מע"ז דאיכא למיפרך מה לע"ז שכן אסורה בהנאה כו', ע' שעה"מ רפ"ח מה' עכו"ם.

דף נח:

הגונב טבלו של חבירו משלם לו דמי טבלו של חבירו כו', ע' בת' עונג יו"ט ס' כ"ט וסי' פ"ח צ"ח.
שם לא דכו"ע טוה"נ אינה ממון כו', ע' שאגת אריה סי' ס"ג ובעמק יהושע סי' ה' ו'
שם דאמר שמואל חיטה אחת פוטרת את הכרי כו', ע' תוס' מנחות ד"ס ע"א ד"ה מי בעינן ובס' התרומה ר"ה גיטין ובש"ך יו"ד סי' של"א סק"ל ובביאור הגר"א שם סקל"ה ובנובי"ת חי"ד סי' ר"א ובהתוה"מ פ' שלח סי' ל' ובת' עין יצחק חי"ד סי' י"ד ובנועם ירושלמי פאה פ"ח.
שם האומר לחבירו צא וקדש תנא מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות, ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"א סי' רפ"ו.
רש"י ד"ה ה"ג לא דכו"ע. רבי סבר כמי שהורמו דמיין כו', ע' תוס' ב"ב קכ"ג סוף ע"ב ובת' שיבת ציון סי' ט"ז ובהגהות מנחת אהרן לס' הארוך משך"ך סי' ס"א ובס' פרשת המלך פ"ה ה"ו מה' אישות.
תוד"ה והלך וקידשה. ואשמעינן חידוש דמהו דתימא הא דקאמר לי לצורך משלחו קאמר קמ"ל דלא ע' אבני מלואים סי' ל"ה סקי"ב.

דף נט.

רבין חסידא אזיל לקדושי ליה איתתא לבריה כו', ע' אור זרוע ח"א סי' תרי"א.
שם רבב"ח יהיב ליה זוזי לרב אמר זבנה נהלי להאי ארעא אזל זבנה לנפשיה, פי בזוזי דנפשיה כדמפרש בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רצ"ח.
שם עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו מאי א"ל נקרא רשע כו', ע' תוס' ב"ב כ"א ע"ב ד"ה מרחיקין ובת' מהר"ם ב"ב סי' תתט"ו ובשערי תשובותיו ח"ב צד ק"ב סי' קכ"ג.

שם לא בא אחר וקדשה בתוך שלשים מהו רב ושמואל דאמרי תרווייהו מקודשת ואע"פ שנתאכלו המעות כו'. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' כ"ו ובת' מהרי"ק סי' ל"ב ובשאג"א סי' צ"ג.
שם לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו ר' יוחנן אמר חוזרת אתי דיבור ומבטל דיבור כו', ע, בת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ושם כלל מ"ו סי' ב' ובת' הריב"ש סי' קצ"ג ובאבני מלואים סי' ל"ח ס"ק י"ד ובעולת שמואל ח"א סי' ס"ח.
שם או ששלח אחריו שליח וא"ל גט שנתתי לך בטל הוא ה"ז בטל כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תקפ"ט.
תוד"ה עני המהפך בחררה. פי' בקונטרס דמיירי בחררה של הפקר וקשה כו', ע' מהרי"ק שרש קל"ב ובת' משאת בנימן סי' כ"ז וסי' מ"ג וע"ע בת' מהר"ם ב"ב סי' שפ"ב ובשערי תשובותיו ח"א סי' ס"ח ובת' שארית יוסף סי' י"ז ובת' חו"י סי' מ"ב ובת' רדב"ז ח"א סי' ק' ובקצוה"ח סי' רע"ג סק"ד.

דף נט:

שאני מחשבה דטומאה דכי מעשה דמי כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' קס"ח ובס' מבית מאיר ח"ג סי' ל"ח.
שם אמר רבא הבמ"ע כגון שקדם בעה"ב ותרם את כריו דהוה ליה מעשה, ע' נועם ירושלמי דמאי פ"ה.
שם לרב מספקא ליה אי תנאה הואי אי חזרה הואי לשמואל פשיטא ליה דתנאה הואי, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קנ"ט ובראב"ן סי ס"ה ובת' הגרע"א סי' ר"א ובקצוה"ח סי' רנ"ח סק"א ובחזקה רבה חי"ד סי' קס"ב.
שם בא אחד ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וא"ל הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום כו', ע' בת' הרשב"א סי' תש"ז
תוד"ה מידי מחשבה. וי"ל דמחשבה דתרומה היה יודע דכמעשה דמי כו', ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ח.
תוד"ה לא קידשה. נראה לפרש וחזרה בה בלא אמירתה לשליח כו', ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' נון.
תוד"ה מתורת גט. ובפ' השולח גריס גיטא גופיה מי קא בטיל כו', ע' בספר התרומה סי' קכ"ח ובת' הריב"ש סי' רע"א.

דף ס.

מהו דתימא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ותיבעי גיטא מכל חד וחד קמ"ל, ע' בס' צבי גאון יעקב סי' ד'.
שם אסברא לך טעמא דר' יוחנן שוו נפשיה כי שרגא דליבני דכל חד וחד רווחא לחבריה שביק, ע' אבני מלואים סי' מ"ם סק"ח.
במשנה האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך מאתים זוז ה"ז מקודשת והוא יתן. ע' בת' הרא"ש כלל מ"ו סי' ב'.
שם איתמר רב הונא אמר והוא יתן כו', ע' בת' הגרע"א סי' ר"ד.
רש"י ד"ה האי לישנא. קמ"ל דלאו תרווייהו משתמע מינה אלא ספק תנאה ספק חזרה כו', ע' בחידושי הרשב"א ובת' עונג יו"ט סי' קט"ז.
רש"י ד"ה ומשני. לא שייך למיתני הכא אלא ביבמות כו' אבל הכא דאפילו ספיקא ליכא לא בעי חזקה דהא ודאי יבמה היא ע' בס' חזקה רבה חא"ח סי' ט"ז.
תוד"ה ואפילו מאה תופסין בה. פי' דהא קונין ומשיירין כו'. ע' ראב"ן סי' ס"ה.

דף ס:

רשב"ג אומר נותנת לאחיו או לאביו או לאחד מן הקרובים כו', ע' בריטב"א ובת' באר יצחק חאה"ע סי' ה' ובחח"מ ס"ס א'.
שם דמ"ס לי ולא ליורשי ומ"ס אפילו ליורשי כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' קל"ו ובשערי תשובותיו ח"ב צד קמ"ה סי' י"ח.
שם אמר לך רב יהודא הא מני רבי היא דאר"ה אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ופליגי רבנן עליה ואנא דאמרי כרבנן, ע' שאגת אריה סי' צ"ג.
שם וניחוש שמא יש לו ועוד תניא חיישינן שמא יש לו ל"ק הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק ע' בת' הרשב"א סי' אלף רי"ח.

דף סא.

במשנה ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי ב"ג וב"ר אינו תנאי כו'. ע' בתשובות הרא"ש כלל מ"ו סי' א' וכלל פ"א סי' א' ובריב"ש סו' קע"ה וע' מה שהאריך בזה באור זרוע לב"מ ס"פ הפועלים וע"ע באבני מלואים סי' ל"ח סק"ה.

דף סא:

בשלמא לר"מ היינו דכתיב אם בחקותי תלכו ואם בחקותי תמאסו כו', ע' בווי העמודים לס' יראים ר"ס י"ח.
תוד"ה אי לא. וי"ל דסד"א כיון שהוקצה ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותה שעה ששאלו בני גד ובני ראובן ארץ גלעד נעשו סמי שסלקו עצמן כו', ע' מה שהקשה בפרשת דרכים דרוש ט' ונשאר בצ"ע ומה שתירץ בבאר יצחק חי"ד ס"ס ל'.
תוד"ה בשלמא. שיהא מותר בבנות כנען וזה אינו כו', ע' תבואת שור קונטרס בכור שור.

דף סב.

אלא לר"מ חנקי מבע"ל א"ר תנחום הנקי כתיב, ע' משך חכמה לפ' נשא בפסוק אם לא שכב כו' הנקי. במשנה המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לויה כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ב.
שם האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' נון ובמל"מ פ"ד ה"ז מה' אישות וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב צד קצ"ז סי' ק'.
שם אם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר עוברה דבריו קיימין כו', ע' בת' הגרע"א ס"ס ק"ע ובאבני מלואים סי' מ' סקי"ג.
שם פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים ל לכשיתלשו ונתלשו מהו א"ל כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי, ע' אור זרוע ח"א סי' רכ"א ובעמק יהושע סי' ז' ובס' צבי גאון יעקב סי' כ"ב ובעונג יו"ט סי' צ"ג.
תוד"ה בשלמא לר"ח. וי"ל דאם לא שכב חשוב הן במה שאנו רוצים שתעשה חשיב הן דומיא דאם יעברו כו'. ע' בהקדמת הט"ז ליו"ד ובנקוה"כ וגליון מהרש"א שם ובמל"מ פ"ד ה"א מה' אישות.
תוד"ה אין תורמין. לכ"נ לר"י הא דמחובר פטור נפק"ל מדכתב ממנו דדריש בספרי ממנו ולא מן המחובר ע' בס' המאיר לעולם ח"א סי' ה'.

דף סב:

מי יימר דמזדקקו ליה הני תלתא. ע' שבת מ"ו ע"ב ובמל"מ פ"ד ה"א מה' בכורות ובת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ח וע"ע בשאג"א סי' צ"ג

שם דבעי רב אושעיא הנותן שתי פרוטות לאשה באחת אמר לה התקדשי לי היום ובאחת אמר לה התקדשי לי לאחר שאגרשיך כו' ע' נובי"ת חאה"ע סי' נ"ד ובאבני מלואים סי' מ' סקי"א ובעולת שמואל ח"א סי' מ"ג.
שם פירות ערוגה זו מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לא אמר כלום אבל אם אמר לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימין, ע' בת' הרשב"א סי' רפ"ט.
שם דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקיבה מקודשת לי לא אמר כלום כו', ע' בס' המקח לרב האי גאון שער ב'.
שם וא"ר חנינא ל"ש אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימים כו', ע' אור זרוע ח"א סי' תר"ב ובבני אהובה פ"ד ה"ז מה' אישות ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"ז הט"ז מה' אישות.
תוד"ה ואמר. ונראה דאע"ג דהלכה כראב"י בעלמא דקב ונקי הוא הכא לית הלכתא כוותיה ולאו ככולהו תנאי דאמרי אדם מקנה דשלב"ל דהא פליגי בב"מ ר"נ ור"ה כו'. ע' בת' הרא"ש כלל ק"ב סי' יוד ובת' מהרי"ק סי' קפ"א.

דף סג.

כגון דכתב ליה לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו, ע' בת' הגרע"א ס"ס קמ"א.
שם וניחשוב נמי ר' יהודא הנשיא כו', ע' תוס' ב"ב ע"ט סוף ע"ב ובאור שמח פ"ד ה"ב מה' תרומות.
במשנה האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאדבר עליך לשלטון כו', הנה בגמרא קאמר ר"ל עלה והוא שנתן לה ש"פ ורבא דייק לה מלשון דלא תני בשכר רק על מנת וש"מ כל ע"מ היכא דיהיב לה הוא ע"ש, ועפ"ז בלתי מובן מש"כ בתרומת הדשן סי' ר"י וז"ל ובהנאה בעלמא נתקדשה האשה כדתני הרי את מקודשת על מנת שאדבר עליך לשלטון אם יש באותה הנאה ש"פ הרי היא מקודשת עכ"ל, והשתא מלבד מה ששינה צורת לשון המשנה נטה גם מאוקימתא דר"ל ורבא שאמרו דלא בשביל הנאת הדיבור לשלטון נתקדשה רק בעד הפרוטה, ודבריו אל השלטון היתה רק השלמת התנאי שאם יעשה כן אז תתקדש עבור הפרוטה, וכן מבואר בשו"ע דעיקר הקידושין עושה הפרוטה, וברמב"ם פ"ה הי"ט מה' אישות ביאר בהדיא שאפילו דיבר עליה לשלטון והניח השלטון ולא תבעה ג"כ אינה מקודשת אלא אם נתן לה פרוטה משלו ע"ש וע"ע בתוספתא פ"ג המובא ברא"ש אבל גם שם נתחלפו הגרסאות וע' בתוספתא צוקרמנדעל וצ"ע, וע' בת' דבר נחמיה סי' ו' ז'.

שם האי תנא ברא סבר אינה לשכירות אלא לבסוף כו', ע' קצוה"ח סי' ס"א סק"ג ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק כ"ד.
תוד"ה כגון. להכי נקט בשדה ובעבד לישנא דמהני בכל ענין אפילו נקרע השטר והיינו כשאמר לו מעכשיו, ע' תוס' ב"מ ט"ז סוף ע"א ובס' עמק יהושע סי' ז' ט' ובאור שמח פ"ד ה"ז מה' אישות.
בא"ד וי"ל דר' יוחנן לטעמיה לעיל בפרקין מעכשיו ולאחר ל' יום שיורא הוי כו', ע' קצוה"ח סי' רנ"ח סק"ב.
תוד"ה וידים וה"ה דמצי לשנויי שאני קונמות דקדוה"ג נינהו כו', ע' בת' הגרע"א סי' רכ"ד ובדרשותיו מערכה ט"ו ובבאר יצחק חי"ד סי' כ"ד.

דף סג:

רב יוסף בר אמי אמר לעולם חד טעמא הוא ומאי ע"מ שירצה אבא ע"מ שלא ימחה אבא כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתקי"ט.
שם אמר רב נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנוס כו' רב אסי אמר אף נאמן לכנוס, ע' אור זרוע לב"מ סי' קכ"ד ובח"ס אה"ע ח"ב סי' ס"ז ובשעה"מ פ"ט הי"ב מה' אישות ובת' עין יצחק חא"ח סי' ט'.
שם ומודה רב אסי באומרת נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר קידשתיה שאין נאמן לכנוס, ע' נובי"ת חאה"ע סי' כ"ט.
שם איבעיא להו מהו לסקול על ידו רב אמר אין סוקלין כו'. ע' פני יהושע ובת' עין יצחק חא"ח סי' י"ח ובס' עולת שמואל בחידושיו לכתובות כ"ב ע"א ובחזקה רבה חא"ח סי' ח' ובש"ש שמעתא ו' רפי"ב.
שם וא"ר אסי כו' לאב הימניה רחמנא לדידה לא הימנה, ע' בס' חוט המשולש בחלק התשובות של הגאון ר"ח זצ"ל סי' ג' וסי' ה' וע"ע בת' פני יהושע אה"ע ח"א סי' א'.
שם בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תקס"ט ובאור זרוע ח"א סי' תרע"ב ובאור שמח פי"א ה"ד מה' נדרים.
רש"י ד"ה אף נאמן לכנוס. דלא חציף למימר לפני האב שקבל הקידושין אני הוא דמרתת דילמא מכחיש ליה ע' באר יצחק חאה"ע סי' וי"ו.
תוד"ה אלא ע"מ. מת האב מקודשת פי' מת האב קודם השמיעה דאין לומר אחר השמיעה ושתק ולא מיחה דאין זה חידוש כו', ע' בת' הריב"ש סי' רכ"ג ובשאג"א סי' צ"ג.
תוד"ה בני זה. עוד פר"י שיטה אחרת דבמקום סימנין א"צ עדות שנים, ע' בת' הגרע"א סי' ז' ובס' בית זבול סי' כ"ו.

דף סד.

אבל לא למכות ולעונשין, ע' ח"ס חי"ד סי' קנ"ט.
במשנה קדשתי את בתי קדשתיה וגירשתיה כשהיא קטנה והרי היא קטנה נאמן כו', ע' בסוף ס' פרדס הגדול לרש"י ז"ל.
שם והרי בידו להשיאה לחלל כו' והרי בידו להשיאה לממזר כו', ע' בת' באר יצחק הא"ח סי' ט"ו.
שם מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' ג',
שם אלא אמר אביי מתניתין דלא מוחזק לן באחי ולא בבני כו', ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ט"ו וע"ע בנובי"ת חאה"ע סי' קמ"ג ובח"ס אה"ע ח"א סי' צ"ו ושם ח"ב סי' ס"ז ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י ז"ל סי' ד' ובת' מהרש"ם ח"א סי' ג' ובת' בית דוד סי' ט"ו
תוד"ה נאמן. תימה הא אין נאמן אלא בדבר שבידו וי"ל כיון דסופו. ליגדל עשאוהו כדבר שבידו, ע' ש"ש שמעתא ג' פי"ג ושם שמעתא ו' פי"ט.

דף סד:

רבי סבר מה לי לשקר כי עדים דמי ואתו עדים עקרי חזקה ר' נתן סבר מה לי לשקר כי חזקה דמי לא אתי חזקה ועקרה חזקה לגמרי, ע' בת' הרא"ש כלל נ"ב סי' ה' ובתומים סי' ע"ח סק"ט.
במשנה המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל, הנה בגמרא דייקינן הא קטנות בכלל עד לא צריכי דשויתיה שליח כו', ומיהו לדידיה לא שיילינן ולא סמכינן אדיבוריה לשום איזו קיבל הקידושין אלא כמו שהכריעו חכמים את דעתו, כדכ' באור זרוע ח"א סי' תרי"א.
שם למימרא דר"מ סבר מחית אינש נפשיה לספיקא ור' יוסי סבר לא מחית אינש נפשיה לספיקא כו', ע' בנועם ירושלמי דמאי פ"ז ובחזקה רבה חא"ח סי' ה' ובמקור חיים ה' תענית סי' תקס"ב.
שם והתניא זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד פני ר"מ אומר עד שיצא ר' יוסי אומר עד שיגיע. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תת"ר.

שם אמר אביי מחלוקת בשתי כיתי בנות אבל בכת אחת דברי הכל גדולה ממש קטנה ממש אמצעית בשמה קרי לה ע' ברש"י לעיל נ"א ע"ב ד"ה כולן אסורות ובת' כנסת יחזקאל סי' ע"ב,

דף סה.

מ"ס עד פני הפסח עד קמי פיסחא ומ"ס עד דמיפני פיסחא, ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' רצ"ד.
במשנה האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו כו', ע' בת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ד'.
שם רב אמר כופין ושמואל אמר מבקשין כו', ע' בת' הרשב"א סי' תק"נ ושם חלק רביעי סי' ד"ש.
שם אמר רב אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה, ע' נובי"ת חאה"ע סי' נ"ג.
שם המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין ואפילו שניהם מודים כו', ע' בת' לחם רב סי' י"ח וע"ע בראב"ן סי' מ"ח וסי' נ"ב ס"ד ובת' מהר"ם ב"ב סי' קל"ג וסי' תתקצ"ג ובמהרי"ט ה"א סי' ט"ו ובת' הריב"ש סי' י"ד ובת' הרמ"א סי' ב' ובבני אהובה פ"ד ה"ו מה' אישות ובת' הגרע"א סי' צ"ד ובח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ב ובת' מהר"ם פדוואה סי' ל"ב.
שם הבמ"ע כגון דאמר לה קידשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י, ע' בת' הריב"ש סי' קכ"ג.
שם איתיביה המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי כו' אלא לאו בעד אחד כו'. ע' אור שמח פ"י הי"ט מגירושין.

דף סה:

שנים שבאו ממדה"י ואשה עמהם וחבילה עמהם כו', ע' ש"ך חו"מ ס"ס קל"ח ובתומים שם סק"ט ובקצוה"ח סי' פ"ח סק"ו ובאב"מ סי' ל"ז סק"כ.
שם ותסברא עד אחד בהכחשה מי מהימן כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף רל"ז ובת' המיוחסות סי' קט"ז ובת' מהרי"ק סי' ל"ב וסי' קפ"ח וע"ע בת' הרא"ש ריש כלל נ"ט ובתרומת הדשן סי' רי"ב ובת' הגרע"א סי' צ"ט ובח"ס אה"ע ח"א סי' ק"ד ובנובי"ת חאה"ע סי' ע"ו.
שם ור"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה, ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב צד קפ"ד סי' ע"ב.

שם מאי הוה עלה רב כהנא אמר אין חוששין לקידושין ר"פ אמר חוששין לקידושין, ע' נובי"ק חאה"ע סי' סמ"ך ושם במ"ת סי' ע"ה ובאגודת אזוב חי"ד סי' ו'.
שם א"ל רב אשי לרב כהנא, וכה"ג אשכחן במנחות ק"ב ע"ב והוא רב כהנא בתרא דתרי ר"כ הוו כדכ' התוס' לעיל ד"ח ע"א ע"ש, דקמא הוה קדים טובא בימי ר' יוחנן ור"ל כדאמרינן בב"ק קי"ז. וע' נובי"ת חא"ח סי' נ"ב ובמש"כ בחידושי לעירובין ד"ח ע"ב.
שם מאי דעתיך דילפת דבר דבר מממון אי מה להלן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בע"ד כמע"ד א"ל התם לא קא חייב לאחריני הכא קא חייב לאחריני, הנה חזינן מהכא דעצם הודאת בע"ד כמאה עדים הוא דאורייתא וכדפירש"י מדכתיב כי הוא זה כו' ע"ש. רק הוא דוקא כדהתם דלא חייב לאחריני, ועפ"ז איכא למידק בש"ך יו"ד סי' ב' סוף ס"ק י"א גבי מוציא טרפה מתחת ידו שכ' וז"ל ונראה כמחלק דדוקא כשראו ב' עדים שהוציא טרפה מת"י אז אמרינן כיון שחציף כולי האי ולא נזהר בפני עדים חשדינן ליה ומעבירין אותו אבל שלא בפני עדים כגון שפיו הכשילו ומתוך דבריו נודע שהוציא טרפה אין מעבירין אותו כו' ע"ש, והשתא קשה ה"ד אי אמר אמתלא על מה שהכשילו פיו פשיטא דאין מעבירין אותו כדכ' המחבר שם סי' א' סי"ג גבי טבח ש שעשה סימן בראש הכבש השחוט שיהא נראה שהוא טרפה וגם היה אומר שהוא טרפה ואח"כ אמר שכשר היה ונתן אמתלא לדבריו הראשונים דמהני, ואף דהתם גרע דהא עביד נמי מעשה הסימן כמש"כ המפרשים ואפ"ה מהני האמתלא, מכש"כ בהוציא טרפה מת"י ונתן אמתלא שהיה בזה שוגג גמור הרי ודאי דמהני, ואם לא נתן אמתלא לדבריו אמאי אין מעבירין אותו הא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי והוא דאורייתא כנ"ל, והש"ך גופיה הלא כתב שם דאם יש עדים על מכירת הטריפה מעבירין אותו, ועכ"פ הי"ל לחלק שם בין אם חייב לאחריני בהודאתו או לא. כגון שמשלם מכיסו לקונה את הטריפה, דאז התחייבות ההודאה נופלת רק עליו, אולם בנוגע לדינא אין נ"מ דהש"ך גופיה מסתפק שם בלא"ה ע"ש. וע' נובי"ק חאה"ע סי' נ"ז ובאור שמח פ"י ה"ב מה' אישות.
שם ואמר אביי א"ל עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן, ע' בת' הריב"ש סי' רמ"ה.
שם ואמר אביי אמר לו עד אחד שורך נרבע והלה שותק נאמן ע' ח"ס חי"ד סי' קכ"א ובעונג יו"ט סי' נ"ד בהגה"ה
רש"י ד"ה אמרינן. משראוה שנתיחדה עמו א"צ להעיד על הביאה דכיון דלבה גס בה מחזקינן אותו בחזקת שבא עליה לשם קידושין. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' כ"ו.

רש"י ד"ה הודאת בע"ד כמאה עדים דכתיב אשר יאמר כי הוא זה הרי שסמך על מקצת הודאתו. ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ס"ב ובקצוה"ח סי' ל"ד סק"ד.
תוד"ה לא איברי סהדי. מכאן אור"ת דאין צריך עדים לעשות קנין כו', ע' בת' בשמים ראש וכסא דהרסנא סי' י"ג וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רפ"א.
תוד"ה א"ל עד אחד אכלת חלב והלה שותק נאמן. פי' דשתיקה כהודאה דמי כו', ע' בת' הרשב"א סי' תקמ"ה ובתמים דעים להראב"ד סי' פ"ז ובת' נחלת דוד סי', כ"ה וע"ע בת' מהרי"ט ח"א סי' פ"ט.
תוד"ה נטמאו. וי"ל דההיא דהנזקין מיירי כשאינו שותק אלא מכחישו כו', ע' ראב"ן סי' צ"ב ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קנ"ו ובחזקה רבה חי"ד סי' ל"ד.

דף סו.

ה"ד אי דקא מודו בעלים היינו ע"פ הבעלים, ע' תומים סי' ל"ז ס"ק כ"א.
שם איבעיא להו אשתו זינתה בעד אחד כו', ע' בת' חמדת שלמה חא"ח סי' ט"ז וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' י"ד ובאור זרוע ח"א סי' תרט"ו ובעולת שמואל בחידושיו לכתובות כ"ב ע"א ובת אגודת אזוב חי"ד סי' ז'.
שם אי מהימן לך זיל אפקה כו', ע' בת' הרשב"א סי' קי"ח וסי' שע"ו תתל"ז אלף קפ"ז ושם חלק רביעי סי' רנ"ז ובחלק ששי סי' ל"ד ובת' מהר"ח או"ז סי' כ"ו וע"ע בתוס' גיטין נ"ד ע"ב ד"ה אמר ובאור זרוע ח"א סי' תרט"ז ובת' מהרי"ק סי' פ"ב ובס' תשובת שמואל קונטרס אשת כהן ובת' משיב דבר ח"א סי' כ"ה וע"ע בט"ז אה"ע סי' קט"ו סקי"א,
שם ה"ד אילימא דבי תרי אמרי אישתבאי ובי תרי אמרי לא אישתבאי מאי חזית דסמכת אהני סמיך אהני, ע' בס' שערי ציון להגאון רב"צ ז"ל מבילסק סי' יוד.
שם ורבא לעולם תרי ותרי וכדאמר רב אחא בר מניומי בעדי הזמה ה"נ בעדי הזמה. ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' ס"ה.
תוד"ה אמר אביי. תימא והא אמרת המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו כו', ע' ראב"ן סי' ס"ד ובת' מהרי"ט ח"א סי' ס"ו.
בא"ד וי"ל דהתם אפשר כיון דלא קדשה בפני עדים המעות מתנה כו'. ע' נובי"ת חאה"ע סי' ע"ג.
תוד"ה רבא אמר. וא"ת כיון דשותק ושתיקה כהודאה דמיא למה לא תאסור עליו וכי לא יוכל לעשותה עליו דאיסורא כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף קע"ט ובמיוחסות סי' קל"ג,
תוד"ה הקם להם. ומפרש ר"ת דוקא ציץ משום דכתיב בו והיה על מצחו תמיד משמע דמותר שלא בשעת עבודה כו', ע' שאגת אריה סי' ל"ט ובקונטרס אחרון שם סי' נ"א.

תוד"ה מאי חזית וא"ת מ"מ תיהני ליה חזקה דאימיה שהיתה בחזקת כשרות דהא אמרינן בפ"ק דכתובות לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה, ע' נובי"ק חי"ד סי' נ"ז ובת' שיבת ציון סי' מ"ט.
בא"ד וי"ל דלא אמר אוקי תרי בהדי תרי אלא בתרומה דרבנן כו' אבל ביוחסין דאיכא איסורא דאורייתא החמירו כו', ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' י"א ובנובי"ק חאה"ע סי' ס"ו וסי' ע"ב.

דף סו:

מקוה פסולו ביחיד ובע"מ פסולו ביחיד ואל יוכיח ב"ג וב"ח שפסולו בשנים, ע' ש"ש שמעתא ג' פ"ד ובבאר יצחק חי"ד סי' י"ח.
שם דבר אחר מקוה פסולו בגופו בעל מום פסולו בגופו, ע' חזקה רבה חי"ד סי' כ"ג.
שם ואביי אמר לעולם דקא מכחיש ליה ודקא אמרת אמאי מהימן דא"ל שלח אחוי, ע' בת' מהרי"ק סי' א' ובתומים סי' ל' ס"ק י"ב ובח"ס חאה"ע ח"א סי' י"ב ושם ח"ב סי' ס"א.
שם ובן גרושה ובן חלוצה ד דעבודתו כשרה מנלן א"ר יהודא א"ש דא"ק והיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר ובין זרע פסול, ע' משך חכמה לפ' פנחס בד"ה ובקידושין.
שם ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפילו חולין שבו תרצה, ע' שעה"מ פ"ו ה"י מביאת מקדש ובהפלאה לכתובות כ"ג ע"ב בתוד"ה עדי טומאה ובת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ה ושם חי"ד סי' כ"ה.
שם והא שלום כתיב אר"נ וי"ו דשלום קטיעה הוא, ע' בת' הגרע"א סי' ע"ה ובס' עיקרי הד"ט חי"ד סי' ל' אות ה' ובס' תשובות ר' אליעזר סי' ט"ו.
במשנה וכ"מ שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום ואיזה זו אלמנה לכה"ג גו"ח לכהן הדיוט כו', ע' אור זרוע ח"א סי' תקצ"ה.
שם וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמותה ואיזה זה ולד שפחה ונכרית, ע' אור זרוע ח"א סי' תרי"א ובנובי"ת חאה"ע סי' קכ"ט אות ז'.
רש"י ד"ה מקוה פסולו ביחיד בא אחד ואומר אני מדדתי ונמצא חסר נאמן כו', פי' ואע"פ שהוא בחזקת שלם כדמסיק בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קנ"ז,
תוד"ה אמר ר"ט. וא"ת מאי משל הוא זה הרי במשל אפילו נודע שפסול היה בשעת עבודה אפ"ה עבודתו כשרה כו', ע' בנועם ירושלמי לתרומות פ"ז ובעונג יו"ט סי' פ"א.
תוד"ה שלח ואחוי מכאן יש להוכיח דכל דבר שיכול להתברר עד אחד נאמן עליו ואפילו עד אחד מכחישו, ע' בתוס' לעיל ס"ה סוף ע"ב ובת' שיבת ציון סי' ל"ח.

תוד"ה ולזרעו. וי"ל דשאני הכא דזרעו מיותר דהוה מצי למכתב ולבניו כו', ע' שעה"מ פ"ו ה"ה מה' עכו"ם ובטו"א חגיגה ד"ג ע"א.

דף סז.

דתניא גר שנשא ממזרת הולד ממזר דברי ר' יוסי, ביאור הענין לע"ד הוא, דאע"ג דתנן לקמן ר"פ עשרה יוחסין דגרים וממזרים מותרין לבא זב"ז. מ"מ חדית לן ר' יוסי דאפ"ה הולד ממזר והיינו דתניא בתוספתא גר מותר בממזר והולד ממזר דברי ר' יוסי כמובא על הגליון. ומהא דקאמר גר שנשא ממזרת אין לדקדק דדוקא בדיעבד ומשום דהולד ממזר, דבאמת ה"ה דאפילו לכתחילה כדאמר בהדיא בברייתא דלקמן ע"ב ע"ב גר נושא ממזרת דברי ר' יוסי, ואפשר דזהו כוונת הש"ס שם דקאמר מ"ט דר' יוסי. פי' איך מותר לכתחילה הלא ע"י נישואין זו מרבה ממזרים בישראל, ומשני דדייק מקראי ע"ש,
אמנם קשה נהי דלא מייתר לן קרא לאסור קהל גרים, אבל עכ"פ מדרבנן הו"ל לאסור לכתחלה כיון דהולד ממזר, וחזינן דאפילו ר"ז ורבא דרשו ברבים דלכתחילה מותרים גרים בממזרים ומשום דס"ל כר' יוסי כדאמרינן לקמן ע"ג ע"א וצ"ע כעת וע' בסוגיין ע"ב תוד"ה מה"מ ובמש"כ בחידושי שם
שם והרי חלל שנשא בת ישראל דיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר כו', ע' בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פי"ז ה"ב מאיסורי ביאה.
תוד"ה בנה שלישי. אלא הדבר תלוי בזה כשהם משני עממים שייך לאמר כן כו' אבל כששניהם מעם אחד לא שייך לאמר כן, ע' טו"א למגילה י"ד ע"ב.

דף סז:

ואימא אידי ואידי לבן הא לכתחילה הא דיעבד כו' אין ה"נ הנה מלשון הש"ס משמע ברור דגם בדאורייתא איכא נ"מ בין לכתחילה לדיעבד, וזה מתאים עם מש"כ התוס' בכתובות ד"ל ע"א ד"ה איכא ביניהו, והוא כנגד דברי התוס' בגיטין ד"ג סוף ע"ב שכתבו בהדיא דמדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד. אולם בפסחים י"א ריש ע"א יהיו התוס' כמפשרים בדבר זה ע"ש, וע' בקונטרס עץ שתול סי' ח' ובס' חזקה רבה חא"ח סי' נ"ט.
תוד"ה מה"מ. וה"נ אמרינן בשמעתין הכל מודים בבא על הנדה שאין הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין אלמא דהא בהא תליא כו' ע"כ, וקשה איך נוכל להחליט כלל כזה דכיון דהוי ממזר לא תפסי קידושין וכמו הכל מודים בזה, הלא בהדיא תניא בברייתא

דלקמן ע"ב ע"ב גר נושא ממזרת דברי ר' יוסי, ואיהו גופיה קאמר לעיל ע"א גר שנשא ממזרת הולד ממזר ועמש"כ בחידושי שם וצ"ע כעת, וע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ה אות ה' ובח"ס אה"ע ח"ב סי' סמ"ך.

דף סח.

אלמה אמר אביי הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר אמר חזקיה א"ק ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא בה הווייה, הנה מלשון הש"ס נראה כאילו חזקיה יהיב טעמא על דברי אביי, וזה בודאי ליתא דחזקיה קדים טובא והיה בארץ ישראל ואביי בבבל, וביותר מוכח ביבמות מ"ט ע"ב דאביי גופיה יהיב טעמא לבא על הנדה שאין הולד ממזר משום דתפסי בה קידושין שנאמר ותהי נדתה עליו, ומשמע דהאי דינא דתפיסת קידושין בנדה מהאי קרא כבר היה נודע אצל החכמים מדרשת חזקיה בזמנו ובמקומו. ועל יסוד זה בנה אביי דבא על הנדה אין הולד ממזר וצירף לזה מה"ט גופיה דין סוטה, ובסוגיין קבע מסדר הש"ס דברי חזקיה אהאי דינא דאביי, אמנם על חזקיה קשה הלא איהו גופיה מבע"ל להאי קרא בשבועות י"ח ע"ב למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי דלא ניפריש מיד משום דא"ק ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהי עליו. ועמש"כ בחידושי שם וצע"ק.

שם קולא וחומרא לחומרא מקשינן, ע"ל ל"ד ע"ב תוד"ה ונילף וביבמות נ"ט ע"א תוד"ה דומיא ובב"ק ד"ג ע"א תוד"ה דומיא ובגינת וורדים להפמ"ג כלל י"ג וע"ע שבת פ"ג ע"ב וברש"י ד"ה דרבנן.

שם רב אחא ב"י אמר אתיא בק"ו מיבמה ומה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין חייבי מיתות וח"כ לכש"כ, ע' דורש לציון דרוש ג' ודרוש ד' ודרוש ז',

שם אי הכי שאר חייבי לאוין נמי אמר רבא חייבי לאוין בהדיא כתיב בהו כי תהיין לאיש שתי נשים כו', ע' משך חכמה לפ' מסעי ד"ה והנה פ"ג דקידושין ובס' צבי גאון יעקב סי' כ"א וע"ע בת' שיבת ציון סי' ס"ז.

שם ולר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין כי תהיין במאי מוקים באלמנה לכה"ג כו', ע' אור זרוע ח"א סי' תקצ"ה ובת' מקום שמואל סי' י"ג.

שם ורבנן אדמוקי לה בחייבי לאוין נוקמא בחייבי עשה הני חייבי עשה במאי נינהו כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קמ"ח

שם ור"ע בע"כ שבקיה לקרא דהוי דחיק ומוקי אנפשיה, ע' דורש לציון דרוש ד'.

תוד"ה ומה יבמה. וי"ל דק"ו זה אינו אלא גילוי מילתא בעלמא דיש לנו להקיש לאחות אשה כו' ע' מהרש"א ובס' המאיר לעולם ח"א סי' ח'.
תוד"ה וכי יש אין לפרש דצדקת ורשעת קאמר כו', ע' בת' מקום שמואל ס"ס י"ג.

דף סח:

נימא קסבר רבינא נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כו', ע' בס' עולת שמואל בחידושיו לכתובות י"א ע"א.
שם הניחא לר"ש דדריש טעמא דקרא אלא לרבנן מ"ט כו', ע' העמק שאלה לשאילתות ר"פ פנחס ובס' אבן האזל פ"א ה' י"ז מבית הבחירה.
שם א"ק כי תהיין לאיש וילדו לו כל היכא דקרינן ביה כי תהיינה קרינן ביה וילדו לו כו'. ע' יש"ש ליבמות פ"ב סי' ט'.
רש"י ד"ה לימא קסבר רבינא. דנימא נכרי הוא ואם נתגייר יהא מותר לבא בקהל כו', ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ב' ובס' נחלת יעקב ח"ב מהגאון בעל נה"מ בחידושיו לקידושין דף ע"ה.
תוד"ה אמר קרא. והקשה ה"ר יעקב מאורלינ"ש ואימא ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד תפסי בה קידושין. ע' נובי"ת חאה"ע ס"ס נון.
תוד"ה בנך. ופי' זה קשה לר"י דכי יסיר משמע דמיירי בהסרת יראת שמים כו', ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' וי"ו ובהעמק שאלה לשאילתות פ' וישלח סי' כ"ה אות ו'.

דף סט.

במשנה ר"ט אומר יכולין ממזרין ליטהר כיצד ממזר שנשא שפחה הולד עבד שחררו נמצא הבן בן חורין ר"א אומר ה"ז עבד ממזר. ע' דורש לציון סוף דרוש ז'.
שם ממזרת נמי תינסיב לעבדא עבד אין לו חייס, ע' בס' נחלת יעקב ח"ב מהגאון בעל חות דעת בחידושיו למכילתין דף ע"ה.
שם אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו דמנסיב ליה עצה וא"ל זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי, ע' עונג יו"ט סי' מ"ח.
שם אר"א מ"ט דר"א דא"ק לו הלך אחר פסולו ורבנן ההוא בישראל שנשא ממזרת כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' תצא סי' קנ"ב אות ג'.
תוד"ה אלא דהוה מצי לאקשויי ומי שרי להשיאו עצה לגנוב ולעשות איסורא כו'. ע' בת בית אפרים חי"ד סי' נ"ט.

דף סט:

רש"י ד"ה התרשתא. ובגמרת ירושלמי נמצא שעל שם שהיה משקה למלך כו', ע' בש"ק לירושלמי דריש פרקין.
תוד"ה שאני. ונראה לפרש דריע חזקייהו לפי שבקשו כתב יחוסם ולא מצאו. ע' בת' שבות יעקב ח"א סי' צ"ג ובס' חזקה רבה חא"ח סי' מ"ב.
תוד"ה ואלא. ואע"ג דהיה לן למגזר דילמא אתי לאסוקינהו ליוחסין כו' ע' במה"פ לירושלמי דריש פרקין.

דף ע.

וכל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחה לעולם ואמר שמואל במומו פוסל, ע' בליקוטי דינים לרש"י ז"ל בפרדס הגדול דפוס ווארשא דף סמ"ך ע"א.
שם מאן יהודא בר שויסקאל דקדים לי דשקיל מן קמאי אזלו אמרו ליה לרב יהודא שמתיה כו', ע' מה שהאריך בסוגיא זו בת' מקום שמואל סי' צ"ט.
שם קול באשה ערוה. ע' בס' יראים סי' י"ב ובווי העמודים שם,
רש"י ד"ה בנים זרים. מאשה פסולה לו ולשם ממון כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' וארא סי' מ"א אות ה' וע"ע בת' הריב"ש סי' ט"ו

דף ע:

אפיק דיסקא דהזמנותא מבי חדיא ואחזי ליה, בשאילתות פ' וארא סי' מ"א ליתנייהו תיבות אלו וע"ש בהע"ש.
שם הואיל ואתא מר להכא לישתעי מיליה כי היכי דלא לימרו מחנפי רבנן אהדדי, ע' ס' יראים סי' נ"ה.
שם מ"ט שמתיה מר להאי גברא ציער שלוחא דרבנן ע' מהרש"א ובתומים סי' זיין סקי"א ובהעמק שאלה לשאילתות ר"פ קרח אות ב' וע"ע בת' מהרשד"ם חי"ד סי' רכ"ו.
שם כל ת"ח שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו, ע' בת' מהרי"ק סי' קע"א
שם וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא מהם כו' ופליגי דר"א דאר"א אם ראית כהן בעזות מצח אל תהרהר אחריו שנאמר ועמך כמריבי כהן, ע' בתבואת שור קונטרס בכור שור.

רש"י ד"ה בי כובי דפומבדיתא. תא. כפר הסמוך אל פומבדיתא דמקרי בי כובי, ע' נובי"ת חא"ח ס' כ'.
תוד"ה קשים גרים. וה"ר אברהם גר פי' לפי שהגרים בקיאין במצות (ומדקדקים בהם קשים הם לישראל כספחת כו', ע' נובי"ת חא"ח ס"ס צ"ד.

דף עא.

א"ר יצחק צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שמשפחה שנטמעה נטמעה, ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' רל"ח.
שם אין שחיטה לעוף מה"ת. ע' בס' התרומה ר"ה שחיטה ופתיחת הפמ"ג לה' שחיטה ובט"ז ופלתי ר"ס א'.
שם שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרין אותו לתלמידיהן פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' כ"ז.

דף עא:

כאן להשיאו אשה כאן להוציא אשה מידו, ע' תבואות שור סי' י"ח ס"ק כ"ט ובחזקה רבה חי"ד סי' צ'.
שם אטו אנן מי ידעינן מהיכא קאתינן דילמא מהנך דכתיב נשים בציון ענו כו', ע' מהרש"א בח"א ליבמות ע"ח ע"ב ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין.

דף עב.

מאי דכתיב וינחם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי חלח זה חלזון חבור זו חדייב כו', ע' סנהדרין צ"ד ע"א וברש"י ד"ה להיכא אגלינהו.
רש"י ד"ה והאידנא הוא. לפי שפרת נופל בחידקל כו', ע' בכורות נ"ה סוף ע"א ובתוס' שם ריש ע"ב ובדורש לציון דרוש י"ג.

דף עב:

המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שחרור כו'. והנה הר"ן בנדרים פ"ה ע"א כ' דלא מצינו שאלה בהפקר. ובאור שמח פי"ז ה"י מה' אישות מביא ראיה מהך דהכא דא"צ גט שחרור דהא איך יכול לישא בת חורין שמא ישאל רבו ונמצא באיסור דוגמא דאמרו בירושלמי כתובות פ"ז ה"ז דהמקדש אשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצא עליה נדרים דאינה מקודשת וצריכה גט שמא תנשא לאחר ותתיר את נדרה כו' ע"ש.

ולדעתי בלתי מובן הראיה כלל וכלל, דהתם אכתי אגידא בקידושי ראשון גם בשעה שיש עליה נדרים, דאם תשאל על נדרה מקודשת לראשון כמבואר בברייתא דכתובות ע"ד ע"ב וממילא ע"י שתתיר את נדרה ותנשא לאחר יהיו בניה מן השני ממזרים, ומשו"ה אמרו דצריכה גט מן הראשון, משא"כ בהפקיר עבדו איך יכול לשאול עליו. הלא תיכף משהפקירו זכה העבד בעצמו כמש"כ התוס' לעיל ט"ז ע"א בד"ה והרב וז"ל דכיון שהוא מוחזק בגופו אין לך קנין גדול מזה ע"ש אכן בסתם הפקר כל זמן שלא זכו בה אחריני וגם המפקיד לא זכה בה כאינש אחרינא אפשר דמהני שאלה, וע"ע במלואים לאור שמח פי"ג הי"ב מאיסורי ביאה.

שם ת"ר ממזירי ונתיני טהורים לעתיד לבא דברי ר' יוסי כו', ע' אור זרוע ח"א סי' תר"ח.

שם ת"ר גר נושא ממזרת דברי ר' יוסי ר' יהודא אומר גר לא ישא ממזרת כו', ע' דורש לציון דרוש יוד.

תוד"ה חמשה קהלי כתיבי. אבל קהל דגבי פצוע דכא לא חשיב דלאו בפסולי יוחסין משתעי כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' וי"ו ובח"ס אה"ע ח"א סי' י"ד.

אולם בכלל תמה אני דמשמע דהתוס' חידשו האי חילוקא בין פסול הגוף דפצוע דכא לפסול יוחסין. והלא בירושלמי דפרקין סוף ה"א אמרו הכי בהדיא ע"ש, ועפ"ז נמי קשה סיום דברי התוס' במש"כ ועוד אור"י משום דלא שייך ביה קהל ע"ש, הלא לפ"ד הירושלמי מה צריך להוסיף עוד מצד סברא אחרת וצ"ע, וע"ע בחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"א.

דף עג.

חמשה קהלי כתיבי חד לכהנים וחד ללוים וחד לישראלים כו' ור' יהודא כהנים ולוים מחד קהל נפקא אייתר ליה לקהל גרים כו', ע' באר שבע להוריות ד"ג ע"א ובדורש לציון דרוש ט' וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קנ"ג ובש"ש שמעתא א' פ"א ובבאר יצחק חאה"ע סי' ד'.

שם לא יבא ממזר בקבל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא ע' ש"ש שמעתא א' ובאבני מלואים סי' ד' ס"ק י"ז וס"ק כ"ז ובעונג יו"ט סי' ע"א.

שם בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ט"ז ובנחלת יעקב להגאון בעל נה"מ בחלק התשובות סי' וי"ו.

שם ואי אזלי אינהו לגבה כל דפריש מרו"פ מאי אמרת דילמא אזלה איהי לגביה הו"ל קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי, ע' בת' הרשב"א סי' פ"ג ובת' חמדת שלמה חאה"ע ס"ס כ"ג ובס' שערי ישר ח"א רפ"א וע"ע בת' הגרע"א סי' פ"ה ובש"ש שמעתא ד' פי"ז.
שם ומה טעם אמרו שתוקי פסול גזירה שמא ישא אחותו מאביו כו', ע' ראבי"ה סי' קנ"א ובבאר יצחק חאה"ע סי' וי"ו.
שם ואמר רבא דבר תורה אסופי כשר מ"ט אשת איש בבעלה תולה כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' זיין.
רש"י ד"ה ואב"א הני נמי. אלא הוה אמרינן ככל שאר ספיקי איסור על הודאי אזהרת ודאי ללקות עליו ועל אזהרת ספק אזהרת ספק לאיסורא, ע' ש"ש שמעתא א' פ"ה.
תוד"ה מאי איכא. ועו"ק דמאי קאמר ומיעוט שהלכו בעליהם למדה"י דהאי נמי יש לנו להכשירו דשמא בא ע"י שם ושימש כי ההוא עובדא דאבוה דשמואל כו', ע' ח"ס חאה"ע קמא סי' יוד.

דף עג:

שלשה נאמנין לאלתר אלו הן אסופי חיה ופוטרות חברותיה כו', ע' בירושלמי דפרקין ה"ב ובב"ב פ"ג ה"א ובמד"ר פ' וישב עה"פ ויהי בעת לדתה ובמפרשים שם ובאו"ז ח"א סי' ש"מ וסי' תרט"ז תרנ"ז ובחזקה רבה חי"ד סי' קצ"ז ובאור שמח פ"ט הלכה ל"ב מאיסורי ביאה.
שם דתניא חיה נאמנת לאמר זה יצא ראשון וזה יצא שני כו'. הנה במהרי"ק שרש קע"ט הביא תקנות קדמוניות מר"ת שאפילו אשה יחידה או קרוב נאמנים להעיד שראו שהכהו כו' וכן בכל דבר קטטה שאין עדים רגילין להיות בדבר מזומנים כו' אפילו בדבר שיש בו ממון, והביאו ראיה מהך דהכא דחיה נאמנת לאמר זה בכור אפילו יש בו הוצאות ממון ה' סלעים לכהן. וכ"פ הרמ"א בחו"מ ס"ס ל"ה וע' בישו"ש לב"ק פ"ק סי' מ"א אבל עכ"פ קשה, ניהי דנשים איתנהו בדינין כאנשים מקרא דואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, כדילפינן בב"ק ט"ו ע"א אמנם לפ"מ דתנן התם פ"ז ע"א דאשה פטורה מלשלם על מה שהזיקה עד שתתגרש, א"כ איך נאמנת החיה להעיד בדברים שבממון הלא עדות שאי אתה יכול להזימה הוא, דשמא לא תתגרש ולא תתאלמן לעולם, וסתמא דגמרא הרי לא איירי דוקא בפנויה אלא אפילו בחיה שהיא אשת איש.
ונלע"ד דכל היכא דליכא לקיומי ביה כאשר זמם ממש אז לקי דומיא דמעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה ובן חלוצה, וכיון דאיכא בזה מלקות שפיר הויא עדות שאתה

יכול להזימה כדכ' התוס' ריש מכות ע"ש, אמנם כ"ז צריכינן לדעת הש"ך בחו"מ סי' ל"ג סקט"ז דגם בממון בעינן עדות שאתה יכול להזימה משא"כ לפ"ד הסמ"ע שם סקכ"ו בשם הר"י והנ"י דזהו רק בדיני נפשות א"כ בלא"ה ניחא. וע"ש בתומים סקי"ב ובמש"כ בחידושי לב"ק ט"ו ע"א וע"ע בת' מהר"ם ב"ב סי' תתק"כ.

שם והא"ר יוחנן אין ערער פחות משנים כו', ע' בת' מהרי"ק סי' פ"ז ובח"ס חי"ד סי' קי"ט.

שם נאמן בעל מקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשל"ט ובאבני מלואים ר"ס ל"ה.

רש"י ד"ה בזמן שמקחו בידו. דרמיא עליה למידק כו'. ע' ברא"ש ור"ן ובקצות החשן ר"ס רכ"ב.

רש"י ד"א אבל בזמן. דכיון דלאו עליה רמיא תו לא דייק לזכור למי הוא, ע' נחל יצחק ר"ס ט"ו.

דף עד.

נאמן דיין לאמר לזה זכיתי ולזה חייבתי בד"א בזמן שבע"ד עומדין לפניו, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקל"ג ובשערי תשובותיו ח"א סי' ע' ובת' הרא"ש כלל ו' סי' ט"ו ובכלל נ"ו סי' ו' ובת' הריב"ש סי' שי"ן וסי' ת"ד ובתומים סי' כ"ג סק"ג ובסי' כ"ה סק"ה ובקצוה"ח סי' כ"ג סק"א

שם שלשה נאמנין על הבכור אלו הן חיה אביו ואמו כו', ע' בת' הרא"ש כלל נ"ב סי' ב' ובחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח סי' ג' וע"ע במל"מ פט"ו הי"א מאיסורי ביאה ושם הלכה ל"ב,

שם מאי בדוקי אילימא שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי כו', ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' שי"ד ובת' הריב"ש סי' רל"א.

שם אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי כו' אמר רבא הלכה כאבא שאול, ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' ז' וע"ע באור זרוע ח"א סי' תרנ"ו ובחזקה רבה חאה"ע סי' י"ט.

במשנה כל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זב"ז רי"א רא"א ודאן בודאן מותר ודאן בספקן וספקן בודאן וספקן בספקן אסור כו' ע' בת' הגרע"א סי' ו' ובח"ס אה"ע קמא סי' י"ד.

תוד"ה שודא לכך פיר"ת שודא דדייני דכל מה שירצה הדיין לעשות יעשה דהפקר ב"ד הפקר כו', וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קכ"ז.

דף עד:

ה"ק אע"פ שר' יהודא אוסר גר בממזרת ה"מ גר דראוי לבא בקהל אבל גר עמוני ומואבי דאין ראוין לבא בקהל לא, ע' דורש לציון דרוש ז' ובנובי"ת חי"ד סי' קפ"ב.

דף עה.

אלא מאי שתוקי שמשתקין אותו מדין כהונה פשיטא השתא מדין ישראל משתקינן ליה מדין כהונה מיבעי כו', ע' בת' הרשב"א סי' קל"ה ובס' חזקה רבה סי' מ"א.
שם ואב"א מאי שתוקי בדוקי שבודקים את אמו ואומרת לכשר נבעלתי, ע' בת' מהר"ם מפאדוואה סי' ל"ג וע"ע בת' הרא"ש כלל פ"ב סי' א' ובאור זרוע ח"א סי' תרנ"ו ובאבני מלואים סי' ד' ס"ק כ"א.

דף עה:

ר"א סבר לה כר' ישמעאל דאמר כותים גרי אריות הם כו' ור"ע סבר כותים גרי אמת הן והנה בזה מובן קצת הא דאמרינן בחולין ד"ו ע"א דמעיקרא שדר ר"מ לאתויי חמרא מבי כותאי ולבסוף גזר עליהן, די"ל משום דר"מ למד תורה מר' ישמעאל ומר"ע כדאמרינן בעירובין י"ג ובסוטה ד"כ, ולפ"מ דקבל משני רבותיו ע"ד הכותים שהם במחלוקת חפץ מתחילה להכריע כר"ע דהם גרי אמת ושדר לאתויי חמרא מינייהו, אמנם כדאשכחיה ההוא סבא וא"ל ושמת סכין בלועיך אם בעל נפש אתה, והאי קרא בתלמיד היושב לפני רבו איירי כדאמר התם מזה הבין דהחלטה זו כר"ע אינה ברורה כ"כ, ולהכי אחרי שמצאו להן ג"כ דמות יונה בהר גריזים שהיו עובדין אותה, אז הבין מנסיון זה דשפיר העיר אותו ההוא סבא, ושינה טעמו להחליט כר' ישמעאל וגזר עליהן כנלע"ד. ועמש"כ בחידושי לחולין שם.
תוד"ה ור' ישמעאל. וא"ת אמאי איצטריך למימר דקסבר עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר לימא הולד כשר וכש"כ דאיכא למיחש טפי שלא תנשא לעכו"ם, ע' מה שהאריך בזה במהרש"א ומש"כ הגאון בעל נה"מ בספרו נחלת יעקב בחידושיו לקידושין בא"ד וא"ת היכא אשכחן דקסבר ר"ע נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כו'. ע' מה שתירץ בזה במעין החכמה דף קכ"ז ע"א,

דף עו.

במשנה אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה ולא מן הסנהדרין ולמעלה כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ב.
שם דא"ר יהודא א"ר לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים, ע' חזקה רבה חאה"ע סי' נ"ט.
רשיי ד"ה ופרכינן. דע"כ נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר כו', ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ח סי' ס"ד,
רש"י ד"ה אין בודקין מן המזבח ולמעלה התחיל לבדוק באמהות ומצא שאבי אביה שימש על המזבח בידוע שמיוחס הוא ע"כ, אבל הרשב"א בתשובותיו סי' ט"ו מפרש דעליו גופיה קאי דכל כהן שמקריב ע"ג המזבח א"צ לבדוק אחריו מ"ט דאי לאו דבדקוה לא הוו מסקי ליה וכ"כ במיוחסות סי' ר"ג.

דף עו:

ולא מסנהדרין ולמעלה מ"ט דתני רב יוסף כשם שב"ד מנוקין בצדק כך מנוקין מכל מום אימא מומא ממש כו'. ע' נובי"ת חאה"ע סי' קנ"א.
שם אושפזיכניה דרב אדא בר אהבה גיורא הוה והוה קא מנצי איהו ורב ביבי כו', ע' שאילתות פ' בראשית סי' ב' ובהעמק שאלה שם.
שם שום תשום עליך מלך מקרב אחיך כל משימות שאתה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך. ע' סה"מ להרמב"ם ל"ת שס"ב ובת' הרשב"א ח"ו סי' ל"ג.
שם והאיכא אוריה החתי מאי לאו דאתי מחת לא דיתיב בחת, ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' כ"ה.
רש"י ד"ה ילדים בחורים היו לדוד בחיילותיו ולא היו בניו בני יפת תאר נשים שלקחו אנשי ישראל במלחמה כו'. ע' במעין החכמה דף קכ"ב ע"א.

דף עז.

ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה מה"מ אר"י משום ר"ש נאמר כאן לא יחלל זרעו בעמיו ונאמר להלן לא יטמא בעל בעמיו מה להלן זכרים ולא נקבות אף כאן כו', ע' בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פי"ז ה"ב מאיסורי ביאה,
שם איזו היא חללה כל שנולדה מן פסול כהונה כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"א.
שם אלמנה וגרושה וחללה זונה בזמן שהם כסדר חייב על כל אחת ואחת כו', ע' ספר המצות ל"ת קס"א ובדורש לציון דרוש ו'.

תוד"ה וכ"ת. תימא אמאי לא אמרינן נבעלה לפסול לה יוכיח כו', ע' מהרש"א ובת, מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין.

דף עז:

מהו דתימא הרי שמות מוחלקים קמ"ל גופים מוחלקים בעינן וליכא, ע' אור שמח פ"ד הי"ז ממאכלות אסורות,
שם אלא זונה מאי איסור מוסיף אית בה א"ר חנא בר רב קטינא הואיל ושם זנות פוסל בישראל, ע' בת' שיבת ציון סי' פ"ט ובאבני מלואים סי' ז' סק"ח.
שם פרט לכהן גדול שבא על אחותו אלמנה א"ל דאמר לך מני ר"ש היא דאמר אין אחע"א כו', ע' שאגת אריה סי' פ"ו.
שם כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט כך אלמנה חלוקה מגרושה וחללה זונה בכהן גדול כו', ע' סה"מ להרמב"ם שרש תשיעי וברמב"ן שם ובהקדמה לזוהר הרקיע.
רש"י ד"ה כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה האמורות אצל כהן הדיוט שייחד לה לאו לעצמה ואשה גרושה מאישה לא יקחו, ע' דורש לציון דרוש ב'.
בא"ד ללמדך שאם זונה וחללה וגרושה היא לוקה עליה אף משום גרושה כו', ע' נובי"ת חא"ח סי' קי"ח.
תוד"ה פרט. תימא מאי קאמר בסמוך דר"ש ל"ל איסור חל על איסור אימא דאחע"א ל"ל איסור מוסיף אית ליה כו', ע' ש"א ס' ע"ו ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' י"ב ובטעם המלך ה' יסוה"ת.
בסה"ד הכי אית לן למימר דלית ליה איסור מוסיף באיסור קל על איסור חמור כי ההיא דכהן גדול שבא על אחותו אלמנה. ע' בת' הגרע"א סי' ק"ע ובנובי"ת חא"ח סי' קי"ז.

דף עח.

כהן גדול באלמנה לוקה שתים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל כו', ע' סה"מ ל"ת קס"ב וברמב"ן שם שרש חמישי ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פי"ז ה"ב מאיסורי ביאה.
שם אמר אביי קידש לוקה בעל לוקה כו' רבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קפ"ב וסי' רכ"א ובת' מהר"ם פדוואה סי' י"ד ובבאר יצחק חא"ח ס"ס כ"ט.
שם ומודה אביי במחזיר גרושתו שאם קידש ולא בעל שאינו לוקה כו' ומודה רבה בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קנ"ב

ובנובי"ת חאה"ע סי' נון ובדורש לציון דרוש יו"ד ובת' הגרע"א סי' קצ"ד ובאבני מלואים סי' ז' סק"ט ובמעין החכמה דף קכ"ח ע"ב.
שם וכולן מקרא אחד דרשו אלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים כי אם בתולות מזרע בית ישראל ר' יהודא סבר עד דאית כל זרע מישראל כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף רל"ה.
שם ראב"י סבר מזרע ואפילו מקצת זרע כו', ע' אבני מלואים סי' ד' סקט"ז.
תוד"ה במה הצד. קשיא לר"י דהא לא שייך פסול ביאה גבי מצרי אלא כשנשא בת ישראל כו', ע' בס' המאיר לעולם ח"א סי' י"ב,

דף עח:

והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו מכהן אין מישראל לא כו', ע' משך חכמה להפטרת פ' אמור ובח"ס אה"ע ח"א סי' צ"ג.
שם בא לימלך מורים לו כראב"י נשא אין מוציאים אותה ממנו כר' יוסי, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ג ובת' אבקת רוכל סי' נ"ד ובנובי"ק חאה"ע סי' ו' ובנועם ירושלמי בכורים פ"א.
במשנה האומר בני זה ממזר אינו נאמן ואפילו שניהם מודים על העובר שבמעיה ממזר הוא אינם נאמנים ר' יהודא אומר נאמנים, ע' בת' הגרע"א סי' ק"י ובח"ס אה"ע קמא סי' י"ג וסי' ע"ו.
שם יכיר יכירנו לאחרים מכאן אר"י נאמן אדם לומר זה בני בכור כו', ע' בס' חזקה רבה חא"ח סי' ח'.
שם לרבנן יכיר ל"ל כשצריך היכירא כו' ל"ל קרא מיגו דאי בעי מיתבא ליה במתנה מי לא יהבי ליה כו'. ע' שעה"מ פ"ג מה' מכירה ובמש"כ בחידושי לב"ב קכ"ז ע"ב וע"ע במעין החכמה דף קכ"ב ע"ב ובקצוה"ח סי' ר"ג סק"ח.
שם ולר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל יכיר ל"ל כו' ע' תומים סי' סמ"ך ס"ק י"א ובת' הגרע"א ס"ס קל"ב ובת' ראשי בשמים חח"מ סי' פ"ב ובעמק יהושע סי' ז',
רש"י ד"ה ממזר הוא שנולד לו מחייבי כריתות כו' ממזר הוא שאינו מן הבעל אלא מאיש אחר כו'. ע' בת' שיבת ציון סי' ס"ז ובת' חו"י סי' צ"ג.
רש"י ד"ה ר' יהודא אומר נאמנים. אירשא נמי פליג כו', ע' בת' הגרע"א סי' קכ"ח.
תוד"ה ל"צ. הא אי ידעינן בודאי שעדין הוא גוסס נותנו בחזקת שהוא קיים והוי גט כו', ע' בת' ריקאנטי סי' רמ"ה ובמעשה בצלאל שם ובס' נר אהרן סי' ד',
בא"ד ומ"מ קשה דאמרינן בפ' מי שאחזו שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי יכתבו ויתנו ואין לך גוסס גדול מזה ש שבודאי ימות ע"כ, ולולא דברי התוס'

היה מקום לחלק ולאמר דאין זה ענין כלל להא דבודאי ימות, רק דבנשחט שהיה עד עתה בריא ושלם ואף ש בשחיטתו ניתק פתיל החיות אכן כל עוד שדופק בקרבו מעט חיות אותו המעט הוא ברגש של חיים והבנה ברורה, משא"כ גוסס מחמת חולי שכבר אפסו כחותיו לאט לאט לכן גם הרגשות שבו ג"כ כבר נחלשו עד שאין לבנות על הבנתו וע' בח"מ ובב"ש סי' קכ"א סק"י ובשטמ"ק לערכין ד"ד ע"א מש"כ ע"ד התוס' שם בד"ה ולא אוציא ובמש"כ בחידושי שם, ובלא"ה אפילו בסתם גוסס מחמת חולי בלתי מובן לע"ד איך נוכל לכלול כל מיני גוססין החת סוג אחד הלא הנסיון יעיד דאין לכוללם בחדא מחתא, וגם במה ששנינו הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו גדרו נדר והקדשו הקדש אמרו כן ע"פ רוב גוססין המדברים ולעיני הרואים הוא בשכל בריא. אבל ודאי ישנם ששכלם מטושטש ומפני חשש זה של המיעוט הוא כותב בצוואתו שנמצא אז בד בדעה צלולה ועדיין צ"ע.

דף עט.

איתמר קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם כו', ע' בת' הרא"ש סוף כלל ל"ג ובאור זרוע ח"א סי' תרנ"ז ובת' מהרי"ט ח"א סי' י"א ובמה שהאריך בזה בס' בית זבול בסי' ג' וסי' ז' ט' כ"ו.

שם והא אמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד ל"צ דקדיש בההוא יומא דמשלים ששה, ע' בת' עונג יו"ט סי' פ"א ובבאר יצחק חאה"ע סי' ג'.

שם ושמואל מ"ש ממקוה דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כו' התם תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא, ע' חזקה רבה חי"ד סי' י"ב ובבאר יצחק חי"ד סי' ד',

רש"י ד"ה אי נימא. ופעמים שהיא ממהרת לבגור כו', ע' נובי"ת סי' ר"ח.

תוד"ה קידשה. וא"ת אמאי איפלגו רב ושמואל בכה"ג נפלגו בקידשה אביה גרידא כו', ע' נוב"י קמא חי"ד סי' נ"ו ושם מ"ת חאה"ע סי' נ"ד ובח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ה ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' כ"ז.

תוד"ה אילימא ואין נראה דלעולם לא תמהר לבגור תוך ו' כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' נ"ח אות ח'.

תוד"ה ושמואל. וא"ת לרב נמי תקשי כו', ע' בת' הגרע"א סי' ז' וסי' ק"ל ובנחל יצחק ס"ס ז' בהגה"ה ובהעמק שאלה ל לשאילתות ס"פ בחקותי אות ז' ובאור שמח פ"ח הי"ב מה' שחיטה.

דף עט:

מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידם בלא ראיה והן אין מוציאין מידו בלא ראיה דברי ר' יעקב ר' נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ז.
שם ע"כ ל"ק ר' יעקב התם דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו אבל הכא מי נימא העמד גוף על חזקתו, ע' נוב"י קמא חח"מ סי' ד'.
שם ע"כ ל"ק ר' נתן התם דכו"ע בחזקת בריאים קיימי מאן דקא מפיק נפשיה מחזקיה הוי עליה לאתויי ראיה כו', ע' ח"ס חי ד סי' ג'.
תוד"ה מי איכא. ור"י פי' דרגילות הן לבא בבקר ואין שייך חזקה דנערות, וכ"כ התוס' בנדה ד"ב ע"ב ד"ה השתא, וע' ש"ש שמעתא ג' פט"ז ובשמעתא ה' פי"ז.
תוד"ה אלא הכא. הרי היום אין לה חזקה משום דבר לא מנערות ערות ולא מבגרות שהרי היום עשויה להשתנות ע' בס' עמק יהושע סי' כ"ב.
תוד"ה והלכתא כוותיה דרב. ואע"ג דבכולי גמרא קיי"ל דהלכתא כוותיה דרב באיסורי כו'. ע' ריטב"א ובח"ס אה"ע ח"א סי' ק"ה.

דף פ.

מלקין על החזקות סוקלין ושורפין על החזקות ע' בית שמואל ר"ס י"ט ובתבואת שור קונטרס בכור שור וע"ע בס' התרומה סי' קל"ג ובת' הרא"ש כלל פ"ו סי' ט' ושם ס"ס צ"ט ובנובי"ת חאה"ע סי' י"א בהגה"ה ובת' שיבת ציון סי' ע"ו ובת' הגרע"א סי' קכ"א ובח"ס אה"ע חיא סי' מ"א ובנועם ירושלמי לתרומות פ"ה ובחזקה רבה חא"ח סי' א'.
שם הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה. ע' בת' הרמ"א סי' ב' ובח"ס אה"ע קמא סי' ע"ו וסי' ע"ח ובת' פמ"א ח"א סי' ע"ג ובש"ש שמעתא ו' פ"י.
שם מעשה באשה שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתיפה והגדילתו ובא עליה והביאום לב"ד וסקלום כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י ז"ל סי' כ"ז.
שם דתנן תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו ר"מ מטהר וחכמים מטמאין כו'. ע' בת' הגרע"א סי' קצ"ח.
שם ורבנן מיעוטא כמאן דליתא דמי רובא וחזקה רובא עדיף, ע' נובי"ת חי"ד סי' קי"ח ובחאה"ע סי' י"ט ובמש"כ בחידושי לחולין דף פ"ו וע"ע בת' מהרי"ק סי' קע"א ובס' תפארת זיו קונטרס שער הקרטין.

רש"י ד"ה הוחזקה נדה בשכינותיה. שראו שכינותיה שהיא היום היתה מלובשת בגדי נדותה, ע' בת' מהרי"ק סי' פ"ז ובח"ס חי"ד סי' ט' וע"ע באור זרוע ח"א סי' תרע"ב ובת' חוט השני סי' י"ז ובת' פני יהושע אה"ע ח"א ס"ס א' ובת' עין יצחק חי"ד סי' ט"ז.
תוד"ה סמוך מיעוטא. וי"ל שאין זה רוב חשוב אלא רוב גרוע לכך מרעי ליה מיעוטא וחזקה כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' יוד.

דף פ:

במשנה לא יתיחד אדם עם שתי נשים, ע' בת' הרשב"א סי' תקפ"ז.
שם ואם הגדילו זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו, ע' סה"מ ברמב"ן ומג"א ל"ת שנ"ג.
שם רמז ליחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך כו', ע' בת' משאת בנימן סי' נ"א
שם אר"י אמר רב ל"ש אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא כו', ע' בת' מהר"ם מפאדוואה סי' כ"ו וע"ע באור זרוע ח"א סי' תרט"ו.
תוד"ה כי ההיא. אמרה לו האשה אל תירה קח בעלי מקברו ותלהו במקומו כו', ע' נובי"ק חאה"ע ס"ס מ"ו.

דף פא.

מלקין על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ח ובת' הרא"ש כלל ל"ב סי' י"א ובאור זרוע ח"א סי' תרט"ו ובת' הגרע"א סי' פ"ח וסי' קי"א ובאבני מלואים סי' ז' סק"ז וע"ע בת' מהרי"ק סי' ק"ס ובבאר יצחק חי"ד סי' ג' ובחאה"ע סי' ח' ט'.
שם מלקין על לא טובה השמועה שנאמר אל בני כי לא טובה השמועה כו'. ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' רס"ד ובת' הריב"ש סי' רס"ה.
שם בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד כו', אמנם אם כבר קנא לה מאותו האיש אז חוששין לה משום יחוד אפילו כשבעלה בעיר כדכ' בתרומת חדשן סי' רמ"ד.
שם רב ביבי איקלע לבי רב יוסף כו' והאמר רבה בעלה בעיר כו', ע' אור שמח סוף ה' איסורי ביאה.
שם שאני רב ביבי דשושבינתיה הואי וגייסא ביה. ע' אור זרוע ח"א סי' תרי"ח.
שם רמא קלא נורא בי עמרם כו', הנה כל הני עובדי דמייתי הכא הוא עפ"מ דאמרינן בסוכה נ"ב סוף ע"א כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו וע' בת' מהר"י מינץ סי' ו'.

תוד"ה בעלה. פי' בקונטרס אין חוששין להלקות כו' וקשה דא"כ מאי פריך בסמוך על רב יוסף כו'. ע' בת' בשמים ראש וכסא דהרסנא סי' ש"ג.
תוד"ה סקבא דשתא ריגלא. וי"א לכך נהגו להתענות לאחר פסח ולאחר סוכות, ע' במס' סופרים פכ"א בהא דתניא והתלמידים מתענין בו שני וחמישי מפני חילול השם ומפני כבוד ההיכל שנשרפה, ומובא בטור או"ח סי' תכ"ט וע"ש סי' תצ"ב ובמג"א וביאור הגר"א שם ובתמים דעים להראב"ד סי' קע"ז.

דף פא:

אנא מיהא לאיסורא איכווני, בעקידה שער כ"ח מפרש עפ"ז מה שאמר יהודא צדקה ממני. ר"ל הן אמת שנזדמנה לי אשתי אבל אנא מיהא לאיסורא איכווני, לא כן איהי כל כוונתה מעיקרא לשם שמים היתה ובזה צדקה יותר ממני.
שם ר"ע כי הוה מטי להאי פסוקא הוה בכי כו', ע' משך חכמה לפ' מטות וע"ע ח"ס חי"ד סי' קנ"ה.
שם לא סבר לה מר דמקדשה א"ל עברת לך אדרב כו' אסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה כו'. והנה רב חסדא לא אהדר ליה מאומה, וכה"ג אשכחן בנדה ס"ו ע"א דרב חנינא השיא בתו קטנה לבריה דרבינא, משמע דסבירא להו דלית בה איסורא, ועמש"כ בזה הגאון נצי"ב ז"ל בהעמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' נ"ט אות ג' וע"ע בת' מהר"י מינץ סי' ב'.
רש"י ד"ה מתייחד עם אחותו. לפרקים אבל אינו דר תמיד ביחוד אצלה בבית, ע' בת' נחלת דוד סי' כ"ג.

דף פב.

במשנה החמרין רובן רשעים . והגמלין רובן כשרים כו', ע' אור זרוע ח"א סי' קכ"ה.
שם מצינו שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה כו', ע' משך חכמה לפ' וירא בפסוק והוא אחריו ובמש"כ בחידושי ליומא כ"ח ע"ב וע"ע בדורש לציון דרוש י"ג ובת' מקום שמואל סי' כ"א.
תוד"ה לא יתייחד עם הנשים פי' בקונטרס ואפילו עם נשים הרבה כו' וקשה להר"ם כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף קע"ח.
תוד"ה אלא הכל לפי מזלו דבני חיי ומזוני כו', ע' בתוס' מו"ק כ"ח ע"א ובשבת קנ"ו ע"א ובס"פ החולץ ובת' הרשב"א סי' קמ"ח וסי' ת"ט ובמיוחסות סי' רפ"ז.

דף פב:

מחטא דתלמיותא ע' ברש"י ובערוך כמובא עה"ג וע"ע בתורת האדם להרמב"ן שער הקריעה.

שם תניא ר' נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה כו', וכ"ה גם הלשון במשנתינו, וכ' במהרש"א דלא יהיה מאמר זה נגד מה דתנן באבות כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה לכן פי' דמניח אני כל אומנות בקבע ותורה עראי אלא העיקר תהיה קביעת התורה והאומנות עראי ע"ש ולפי פירושו בלתי מדוקדק לשון ר' נהוראי במש"א כל אומנות, אלא תורה, וראיתי ג"כ בס' כסא רחמים להגאון חיד"א ז"ל על מס' סופרים פט"ז שדקדק בדברי ר' נהוראי שלא אמר בדרך אזהרה לזולתו רק מה שעושה לבנו. וכ' שהוא דרך ענוה ע"ש, ולעד"נ דחדא מתורצת בחברתה, היינו שלא יהיו דבריו נגד דעת תנאים אחרים במשנה דאבות כנ"ל, ולדעת ר' ישמעאל בברכות ל"ה ע"ב הוא נמי נגד הכתוב ואספת דגנך ע"ש. ולכן לבלי נגוע בכל אלו, סיפר רק איך הוא מתנהג עם בנו, ואם ירצה איזה יחיד להתנהג עם בניו ע"פ שיטתו מה טוב, ואם לא הרי עכ"פ אינו סותר בדבריו מה שנאמר אל הכלל, ומה מדוייק ביותר מש"כ ע"פ הגרסא במס' סופרים שם. מניח אני כל האומנות שבעולם ואני מלמד את בני תורה ע"ש, הרי בהדיא שהוא רק כמדבר בעדו.